

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

115

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

OPERACJE REAGOWANIA KRYZYSOWEGO W TERENIE ZABUDOWANYM

Praca naukowo-badawcza

Kryptonim: „TERZAB”

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/7709

05-007709-002-0

WARSZAWA

75024

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

OPERACJE REAGOWANIA KRZYZSOWEGO W TERENIE ZABUDOWANYM

Praca naukowo - badawcza

Kryptonim: „TERZAB”

Kod: III.15.1.0/TERZAB

1	2	3	A
4	Tytuł. OPERACJE REAGOWANIA KRYZYSOWEGO W TERENIE ZABUDOWANYM P.K. „TERZAB”		
5	Rozpoczęto: 30.06.2009	6 kart: 95	7
8	Zakończono: 27.11.2009		
8	9		

Zespół autorski:

dr hab. Witold LIDWA (kierownik zespołu) – rozdział 1, wstęp, zakończenie

mjr mgr Wojciech WIĘCEK – rozdział 2,3

mjr mgr Artur MICHALAK - rozdział 4

Recenzent – prof. dr hab. Michał HUZARSKI

Spis treści

Wstęp.....	4
1. Metodologiczne podstawy badań.....	6
1.1 Przedmiot i cel badań.....	6
1.2 Główny problem badawczy i problemy szczegółowe.....	7
1.3 Hipoteza robocza.....	8
1.4 Metody, techniki i narzędzia badawcze.....	9
2. TEREN ZABUDOWANY JAKO OBSZAR DZIAŁAŃ MILITARNYCH	12
2.1 Charakterystyka terenu zabudowanego w kontekście działań obronnych	16
2.2 Charakterystyka terenu zabudowanego w kontekście działań zaczepnych.....	26
3. OPERACJE REAGOWANIA KRYZYSOWEGO	42
3.1 Zagrożenia bezpieczeństwa jako źródło powstania sytuacji kryzysowych.....	42
3.2 Geneza operacji reagowania kryzysowego.....	49
3.3 Istota i rodzaje operacji reagowania kryzysowego	53
4. PROWADZENIE OPERACJI W TERENIE ZABUDOWANYM	60
4.1 Podstawy prawne działań innych niż wojna.....	60
4.2 Przygotowanie operacji	65
4.3 Specyfika prowadzenia poszczególnych rodzajów operacji wsparcia pokoju	71
4.4 Kształtowanie sytuacji w rejonie działań po zakończeniu operacji	77
ZAKOŃCZENIE.....	80
BIBLIOGRAFIA.....	82
SPIS RYSUNKÓW	85
SPIS TABEL.....	86
ZAŁĄCZNIKI	87

Wstęp

Współcześnie zanika nie tylko samo zjawisko wojny „klasycznej” (rozumianej w myśl art.2 ust.4 Karty Narodów Zjednoczonych), ale również doktrynalne jej uzasadnienie w polityce państw, jako uprawnionego środka realizacji ich interesów. Mimo to obserwuje się nieustanny wzrost konfliktów traktowanych jako wewnętrzne, które mając tendencje rozprzestrzeniania się, stwarzają zagrożenie bezpieczeństwa regionalnego, a nawet międzynarodowego. Konflikty te i towarzyszące im klęski humanitarne, czasem także niebezpieczna agresywność dyktatorów stały się źródłem nowego, co do skali i jakości problemu – interwencji zbrojnych w celu przywrócenia pokoju i ładu oraz zapewnienia elementarnych praw człowieka. Operacje militarna prowadzone dla osiągnięcia takiego celu zwane są operacjami reagowania kryzysowego. Ten typ operacji (lub raczej interwencji zbrojnych) zdaje się dominować w koncepcjach strategicznych nie tylko organizacji międzynarodowych, ale także poszczególnych państw. Członkostwo w ONZ, NATO i UE pociąga za sobą konieczność włączenia się w ów proces. Świadomość owej konieczności wymaga nowego spojrzenia na zdolności operacyjne naszych sił zbrojnych. Wymogi z tym związane, dotyczą profesjonalizacji struktur i wszechstronnego przygotowania sił zbrojnych do udziału w tego typu operacjach (interwencjach) prowadzonych zwykle w układzie międzynarodowym często jako operacje połączone. W perspektywie operacje te staną się prawdopodobnie podstawowym obszarem użycia sił zbrojnych.

Owa konstatacja nie zamyka problemu, a wręcz przeciwnie otwiera go gdyż operacje reagowania kryzysowego mogą być prowadzone w różnych miejscach naszego globu, a także w różnorodnych warunkach klimatycznych i środowiskowych. W związku z masową urbanizacją środowiska sądzić należy, że teren o takich walorach stanie się także areną, na której zaistnieje potrzeba prowadzenia jednej z rodzajów operacji. Poznanie właściwości działań prowadzonych w takich warunkach pozwoli lepiej i wcześniej przygotować wydzielone kontyngenty wojskowe do prowadzenia różnego rodzaju operacji reagowania kryzysowego. Te specyficzne właściwości wynikają z dwóch podstawowych przesłanek: rodzaju prowadzonej

operacji, a zwłaszcza jej celu oraz cech szczególnych środowiska w którym będą prowadzone

Praca jest więc syntezą wyników badań nad dwoma powiązаныmi ze sobą ściśle ze sobą obszarami problemowymi . Jednym, obejmującym zagadnienia związane z cechami charakterystycznymi terenu zabudowanego i drugim – rodzajami operacji reagowania kryzysowego prowadzonym w warunkach terenu zabudowanego. Wyniki owych badań przedstawione zostały w czterech rozdziałach poprzedzonych wstępem i zwieńczonych zakończeniem.

W rozdziale pierwszym umieszczone zostały informacje o istocie prowadzonych badań. Przedstawiono tu cele pracy problemy i hipotezy oraz procedurę badawczą.

Rozdział drugi poświęcono charakterystyce terenu zabudowanego jako obszaru prowadzonych działań o różnym charakterze (kinetycznym i niekinetycznym). W części końcowej rozdziału umieszczono szereg wniosków mających istotne znaczenie dla dalszych badań , a dotyczących cech terenu, które w istotny sposób wpłyną na prowadzone działania.

W rozdziale trzecim umieszczono wyniki badań nad operacjami reagowania kryzysowego. Przedstawiono tu genezę oraz scharakteryzowano poszczególne rodzaje tych operacji .

Rozdział czwarty stanowi syntezę wyników badań i zawiera dane dotyczące przygotowania operacji oraz specyfiki prowadzenia poszczególnych jej rodzajów .

1. Metodologiczne podstawy badań

Zmiany zachodzące w środowisku bezpieczeństwa, jak również niewielkie prawdopodobieństwo wojny konwencjonalnej dużą skalę przeciwko państwom Sojuszu w dającej się przewidzieć przyszłości, nie wykluczają powstania zagrożeń, których skala oraz charakter wymagać będą ingerencji sił Sojuszu prowadzonej poza art. V Traktatu Waszyngtońskiego. Bezpieczeństwo Sojuszu zależy bowiem od wielu różnorodnych i często trudnych do przewidzenia militarnych i pozamilitarnych zagrożeń, obejmujące swym zasięgiem zarówno wewnętrzny, jak i zewnętrzny wymiar euroatlantyckiej przestrzeni. Niektóre państwa położone w pobliżu „granic” NATO doświadczają poważnych trudności gospodarczych, społecznych i politycznych. Rywalizacja etniczna i religijna, spory terytorialne, niewłaściwe próby transformacji ustrojowej, łamanie praw człowieka czy postępujący rozpad państw mogą prowadzić do lokalnej lub regionalnej niestabilności. Wynikające z niej napięcia determinują szeroki zakres konfliktów, które mogą rzutować na stabilność euroatlantycka. Zapewnienie owej stabilności wymaga często prowadzenia operacji reagowania kryzysowego. Z uwagi na to, że obszarem owych operacji będą najczęściej tereny zabudowane warto zbadać właściwości różnych operacji reagowania kryzysowego prowadzonych właśnie w tych warunkach środowiska.

1.1 Przedmiot i cel badań

Teren zabudowany traktowany jest jako obszar o specyficznych właściwościach wywierający istotny wpływ na prowadzenia wszelkiego rodzaju działań militarnych. Działania wojenne prowadzone w tym obszarze doczekały się szczegółowych opisów a prace badawcze powstałe w okresie pozimnowojennym podkreślają cechy tego terenu wywierające istotny wpływ na prowadzenie walki, czy to zaczepnej czy też obronnej. Nieliczne tylko opracowania odnoszą się do problematyki całościowo, uwzględniając obok działań zbrojnych, także inne, zwane operacjami innymi niż wojna lub też reagowania kryzysowego. Dlatego ten obszar penetracji naukowej

wydaje się być nader aktualny i ważny, gdyż to właśnie operacje reagowania kryzysowego stanowią i w najbliższej przyszłości stanowią będą podstawową formę użycia sił zbrojnych w działaniach poza terytorium kraju. Z uwagi na to, że istotą tychże operacji rzadko będzie konfrontacja zbrojna, to naturalnym środowiskiem prowadzenia takich działań wydaje się być teren miast i aglomeracji miejskich – słowem teren zabudowany. Dlatego przedmiotem badań był teren zabudowany rozpatrywany z punktu widzenia jego cech wpływających na przygotowanie i prowadzenie różnych rodzajów operacji reagowania kryzysowego. Tak postrzegany przedmiot badań okazał się wielce interesujący, dlatego że pozwalał na wieloaspektową jego analizę pod kątem możliwości wykorzystania jego walorów w różnych rodzajach działań. Analiza działań prowadzonych w ramach operacji reagowania kryzysowego w miastach dała wiele powodów głębszego zajęcia się ową problematyką. Dlatego celem poznawczym było:

Wzbogacenie wiedzy o właściwościach operacji reagowania kryzysowego prowadzonych w obszarach zabudowanych zaś użytkowo wskazać sposoby wykorzystania walorów terenu zabudowanego w osiąganiu celów różnych operacji reagowania kryzysowego. Tak określone cele badań wytyczały kierunki penetracji naukowej a zwłaszcza determinowały główny problem badawczy, który należało rozwiązać, aby owe cele osiągnąć.

1.2 Główny problem badawczy i problemy szczegółowe

W dążeniu do osiągnięcia założonych celów przyjęto następujący problem badawczy:

Jak wykorzystać walory terenu zabudowanego, aby osiągnąć cele różnych operacji reagowania kryzysowego przy optymalnym wykorzystaniu dysponowanych sił i środków? Takie ujęcie głównego problemu badawczego wymagało jego dekompozycji, ułatwiającej badanie poszczególnych elementów składowych tworzących całość. Pozwoliło to wygenerować następujące problemy szczegółowe:

1. Jakie cechy terenu zabudowanego ułatwiają, a które utrudniają prowadzenie wszelkich działań militarnych (z wykorzystaniem wojsk)?

2. Jakie rodzaje operacji prowadzone będą w terenie zabudowanym oraz w czym tkwi ich istota i jaki może być ich cel?

3. Jak przygotować i prowadzić poszczególne rodzaje operacji w terenie zabudowanym?

4. Jak zwiększyć efektywność prowadzenie poszczególnych operacji wykorzystując walory terenu zabudowanego?

Pytania (problemy) te stanowiły podstawę do sformalizowania hipotezy roboczej:

1.3 Hipoteza robocza

Charakterystyka terenu zabudowanego pozwala wskazać jego cechy, bezpośrednio wpływające na prowadzenie działań o charakterze obronnym oraz zaczepnym. Cechy te można określić jako jego walory taktyczne, odnoszące się między innymi do:

- Przejezdności,
- Możliwości manewrowych,
- Widoczności (możliwości rozpoznania celów i prowadzenia ognia),
- Maskowania (ukrycia, mylenia) itp.

Cechy te w znacznym stopniu wpływają dodatnio na te rodzaje działań, których istota sprowadza się do obserwacji, blokowania, obrony czy działań o charakterze humanitarnym. Trudniej prowadzić będzie działania o charakterze manewrowym, wymagające swobody poruszania się i głębokiego wglądu w teren. Trudności powstaną także przy konieczności przeszukiwania i „czyszczenia” terenu z elementów wrogich i przestępców. Sądzić należy, że w terenie zabudowanym mogą być prowadzone wszystkie rodzaje operacji wsparcia pokoju z arsenału NATO, a więc:

- zapobiegania konfliktom,
- utrzymywania pokoju,
- wymuszania pokoju,
- pomocy humanitarnej.

Przygotowanie każdego rodzaju operacji wymagać będzie precyzyjnego określenia jej celu oraz dobrania takich sposobów do jego osiągnięcia, które będą między innymi uwzględniać właściwości terenu zabudowanego, w którym owe działania będą prowadzone. Znajomość i wykorzystanie tych walorów może zwiększyć skuteczność i ekonomiczność prowadzonych działań i doprowadzić do szybszego osiągnięcia ich celów. Tak sformułowana hipoteza robocza poddana została weryfikacji przy pomocy metod badawczych.

1.4 Metody, techniki i narzędzia badawcze

Zaprezentowana wcześniej treść głównego i szczegółowych problemów badawczych, a także założone do osiągnięcia cele wskazują na potrzebę zastosowania zarówno teoretycznych, jak i empirycznych metod badawczych.

Metodą badań nazywamy powtarzalny i skuteczny sposób rozwiązania ogólnego problemu badawczego¹. Pojęciem metody badawcze obejmujemy typowe i powtarzalne sposoby zbierania, analizy i interpretacji danych empirycznych, służące do uzyskania maksymalnie zasadnych odpowiedzi na pytania problematyki badawczej². Metodą można nazwać również sam fakt operacji stawiania zagadnień, ich rozwiązywania oraz uzasadnienia i systematyzowania odpowiedzi³. A. Kamiński metodę badań określa jako zespół teoretycznie uzasadnionych zabiegów koncepcyjnych i instrumentalnych obejmujących najogólniej całość postępowania badacza, zmierzającego do rozwiązania określonego problemu naukowego⁴. W podobny sposób jak Kamiński pojęcie to interpretują inni, wśród których jest T. Pilch⁵.

¹ S. Nowak, op. cit., s.13.

² S. Nowak, op. cit., s.46.

³ S. Kamiński, *Nauka i metoda*, Lublin 1992, s.202.

⁴ A. Kamiński, *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej - Metodologia pedagogiki społecznej*, (red.) Woroczyński R., Pilch T. Wrocław 1974, s.89.

⁵ T. Pilch, *Metodologia pedagogicznych badań środowiskowych*, Wrocław 1989, s.116.

Z. Zaborowski natomiast za metodę badawczą uważa zespół środków i czynności umożliwiających zdobycie informacji prowadzących do wydania prawdziwych sądów o określonym wycinku rzeczywistości⁶.

Ustosunkowując się do tych rozważań na temat pojęcia metody badań, można stwierdzić, że są to wybrane sposoby poznawania terenu (wycinka), który nas interesuje, a cechami wspólnymi tego działania są: celowość, obiektywność, dokładność oraz konsekwentność.

Uogólniając powyższe definicje, można powiedzieć, że metoda badań jest to sposób podejścia oraz całokształt powtarzających się operacji, które prowadzą do zdobycia informacji o rzeczywistości.

Przy doborze metod badawczych zamysłem autora było dążenie do uzyskania rezultatów badawczych na możliwie najwyższym poziomie wiarygodności.

Wybór metod uwarunkowany był charakterem rozwiązywanych problemów oraz literatury źródłowej, odzwierciedlającej problematykę grup zadaniowych, grup taktycznych.

W celu bezpośredniego rozwiązania problemów badawczych zastosowano głównie teoretyczne, metody badawcze.

Stosowano je we wszystkich etapach badań, w szczególności zaś w okresie poprzedzającym badania właściwe.

Zastosowano przede wszystkim analizy i wnioski, syntezy oraz porównanie, analogię i uogólnienie.

Analiza – materiałów źródłowych i opracowań dotyczących przedmiotu pracy, umożliwiła uporządkowanie, przetworzenie istoty badanej problematyki. Pomocna była przy precyzowaniu problemów badawczych i formułowaniu hipotezy roboczej. Pogłębiła wiedzę autorów w obszarze problematyki badawczej i dała możliwość teoretycznej podbudowy opracowywanego materiału.

Synteza – umożliwiła łączenie w całość wyodrębnionych i zbadanych w toku analizy faktów. Syntezie poddano wnioski z badań teoretycznych, które następnie porównano z przyjętymi założeniami w celu ostatecznego opracowania problemu naukowego.

⁶ Z. Zaborowski, *Wstęp do metodologii badań pedagogicznych*, Wrocław 1973, s.18.

Porównanie – jest metodą polegającą na ustaleniu podobieństw i różnic między badanymi przedmiotami i zjawiskami. Metoda ta pozwoliła wykryć podobieństwa i różnice w przedmiocie badań.

Analogię – stosowano wspólnie z porównaniem. Była także pomocna przy wnioskowaniu o podobieństwach zjawisk i procesów w różnych okresach czasowych. Umożliwiła poszukiwanie związków i zależności między danymi a niewiadomymi.

Uogólnienie – wykorzystano do formułowania prawidłowości w celu generowania uniwersalnych zasad. Było ono także stosowane jako proces myślowy w badaniach empirycznych. Łącząc fakty na zasadzie ich podobieństw i wspólnych cech, formułowano wnioski o obrazie badanych kwestii.

Badaniami objęto problematykę dotyczącą uwarunkowań działania zgrupowań zadaniowych wojsk lądowych w terenie zabudowanym wynikających z doświadczeń z realizacji zadań przez siły sojusznicze .

W obszarze badań uwzględniono:

- literaturę przedmiotu;
- analizy i wnioski dostępne w źródłach internetowych i polskich ośrodkach szkolenia;
- poglądy i opinie ekspertów (dowódców dywizji, dowódców brygad, oficerów pionów operacyjnych Sztabu Generalnego);
- poglądy i opinie oficerów uczestniczących w tego rodzaju operacjach stabilizacyjnych.

2. TEREN ZABUDOWANY JAKO OBSZAR DZIAŁAŃ MILITARNYCH

Zasadniczym środowiskiem prowadzenia współczesnych zmagania militarnych jest teren zabudowany. Zurbanizowanie terenu występuje na całym świecie. Nie pozostaje to bez wpływu na prowadzenie działań przez wojska na wszystkich poziomach sztuki wojennej.

Współczesne konflikty zbrojne potwierdziły, że działania w terenach zabudowanych przysparzają walczącym żołnierzom wielu problemów. Dobitnym tego przykładem są wartościowe doświadczenia i wnioski z walk uzyskane w toku działań wojennych. Amerykański teoretyk Stephen Alexander twierdzi, że *jednym z ważnych czynników, który wpłynął na transformację armii amerykańskiej jest to, że przyszłe zadania strategiczne, operacyjne czy taktyczne, czy to będzie natarcie, obrona czy działania na rzecz wsparcia pokoju będą prowadzone w terenie zabudowanym*⁷.

Na przestrzeni wieków armie unikały prowadzenia walk w miastach, ponieważ nie tylko niszczyły one aglomeracje miejskie, ale również powodowały wysokie straty w tychże armiach, szkolonych do prowadzenia działań w konwencjonalnej wojnie manewrowej. Dlatego też w przeszłości, jak i obecnie, w dobie asymetrycznych konfliktów, słabszy, ale zdeterminowany przeciwnik wybiera miasta jako pola bitew, dla zrównoważenia dysproporcji sił.

Infrastruktura miast oraz ich mieszkańcy są aktywnymi elementami pola walki, wpływającymi na przebieg działań. Nie mogą więc być pomijane w procesie planowania i przygotowania walki. Należy również dostrzec problem struktury zabudowań miejskich. Technologia zabudowy i układ pomieszczeń różnią się w zależności od kraju, miasta, aż do poziomu dwóch na pozór podobnych budowli. Wewnątrz dużych obiektów, rozmieszczenie pomieszczeń często zmienia się z kondygnacji na kondygnację i jest niemożliwe do przewidzenia. Z tego powodu trudne jest przygotowanie szczegółowej charakterystyki zabudowy dla potrzeb planowania działań. Jedynym rozwiązaniem tego problemu jest szczegółowe

⁷ S. E. Alexander, *Urban Warfare: US Forces In Future Conflicts*, Military Review, styczeń – luty 2002, s. 44.

rozpoznanie i informacyjne przygotowanie pola walki, jednakże wraz z rozpoczęciem walk, zarówno charakterystyka populacji, jak i zabudowy ulegają dalszym zmianom.

Teren zabudowany to zbiór różnego rodzaju produktów inżynierii budowlanej. Znajdujące się na nim budynki, zapewniają walczącym siłom ochronę i maskowanie, ograniczając jednocześnie możliwość obserwacji i pole ognia oraz blokując swobodę manewru wojsk, szczególnie zmechanizowanych. Budynki z kamienia i cegły o żelbetowej konstrukcji z grubymi ścianami i silnymi stropami są prawie gotowymi pozycjami obronnymi, zapewniającymi skuteczną ochronę walczącym wojskom.

Tereny zabudowane stanowią element środowiska, będąc jednocześnie składową topografii terenu. Wszelkie budowle znajdujące się na terenach zabudowanych wraz z zamieszkującymi w nich ludźmi tworzą specyficzne warunki do prowadzenia działań militarnych. Zasadniczy wpływ na prowadzenia walki wywierać będą przede wszystkim miasta. Wpływ ten będzie uzależniony od wielkości terenu zabudowanego, jego kształtu, wewnętrznej struktury, położenia, warunków fizyczno – geograficznych, rozmieszczenia infrastruktury gospodarczej oraz znaczenia polityczno - militarnego. Tereny zabudowane posiadają swoją strukturę, do której zalicza się: dzielnice, typ zabudowy i przebieg ulic, węzły komunikacyjne, parki, place sportowe, stadiony, place, skwery i inne⁸. Istotną rolę w planowaniu działań w terenie zabudowanym odgrywa również charakter zabudowy. Jej gęstość zależeć będzie od wielkości miasta. W miastach średniej wielkości wynosi ona około 30 % w dużych 50% i więcej. Zabudowa zwarta spotykana jest najczęściej w centrach miast oraz najstarszych dzielnicach⁹.

Według poglądów narodowych, skuteczność działań w terenie zabudowanym będzie bezpośrednio uzależniona od pokonania ograniczeń i wykorzystania szans w nim występujących, a są one następujące:

- Potrzeba posiadania maksimum informacji o układzie topograficznym terenu zabudowanego i możliwościach strony przeciwnej;
- Ograniczone pole ostrzału i obserwacji;

⁸ Tamże.

⁹ S. Koziej i Inn., *Teren i taktyka*, Warszawa 1980, s. 35.

- Dobre warunki do organizowania ubezpieczeń, ukrycia i maskowania sił i środków;
- Obniżone warunki manewru, szczególnie BWP i czołgów;
- Intensywne stosowanie broni krótkiego zasięgu i granatów ręcznych;
- Walka prowadzona w zwartych kwartałach;
- Duży stopień zależności sukcesu w walce od inicjatywy i sprawności działań na najniższych szczeblach;
- Zwiększona wrażliwość pojazdów na ataki z bliskiej odległości;
- Zdecentralizowane użycie wielu rodzajów wojsk, w tym szczególnie czołgów i artylerii do strzelań na wprost;
- Trudności w dowodzeniu i łączności w związku z decentralizacją dowodzenia oraz ograniczeniami powodowanymi przez budynki;
- Wykorzystanie większej liczby spieszonych pododdziałów;
- Zwiększone możliwości przenikania i obejścia;
- Wysokie zużycie amunicji i środków bojowych;
- Walka prowadzona na trzech poziomach: na poziomie ulicy, ponad ziemią – na dachach i w budynkach oraz pod ziemią w kanalizacjach i systemach podziemnych przejść i tuneli;
- Zaangażowanie w walkach w rejonie zabudowanym z reguły nieproporcjonalnie dużej ilości wojsk;
- Obecność ludności cywilnej¹⁰;
- Konieczność luzowania pododdziałów biorących udział bezpośrednio w walce, w celu utrzymania zakładanej efektywności działań.

Z kolei źródła amerykańskie, jako jeden z warunków zapewnienia skuteczności działań podają konieczność wyciągania wniosków z minionych konfliktów zbrojnych prowadzonych w terenie zabudowanym¹¹.

Należy zwrócić również uwagę na niematerialne aspekty prowadzenia działań w terenie zabudowanym. Niezwykle ważna będzie inicjatywa i zmysł taktyczny

¹⁰ M. Huzarski i Inn., *Taktyka ogólna wojsk lądowych*, Warszawa, AON, s. 145 – 146.

¹¹ National Defense Research Institute, *People Make The City, Executive Summary*, s. 15.

dowódców i żołnierzy. Tam, gdzie sytuacja zmienia się w tak szybkim tempie, zdolność reagowania na te zmiany wydaje się mieć bardzo ważne znaczenie a niekiedy może być wręcz gwarantem sukcesu.

2.1 Charakterystyka terenu zabudowanego w kontekście działań obronnych

Prowadzenie działań defensywnych w terenie zabudowanym z jednej strony jest przedsięwzięciem skomplikowanym i związanym z dużymi nakładami sił i środków. W innym jednak aspekcie, stanowi dla obrońcy środowisko dogodne do zrównoważenia różnicy potencjałów i w konsekwencji prowadzenie walki z liczebniejszym przeciwnikiem mniejszymi siłami własnymi.

Regulamin działań wojsk lądowych, teren zurbanizowany zalicza do specyficznych środowisk pola walki¹². Takie miejsce terenu zabudowanego w klasyfikacji zawartej w zapisach regulaminowych wiąże się z pewnymi wskazówkami zawartymi w dalszej części tego dokumentu.

Prowadzenie działań w specyficznych środowiskach pola walki sprzyja obrońcy a ogranicza poczynania nacierającego. Wiązać się będzie z tym, iż ... *pododdziały będą mogły zwykle prowadzić działania obronne w znacznie większych rejonach niż w warunkach normalnych. W rejonach obrony mogą występować odcinki wymagające dozoru i patrolowania. „Rozrzedzone” ugrupowanie bojowe zwiększa zagrożenie oddziaływaniem oddziałów obejścia na skrzydła i tyły broniących się lub nacierających wojsk. Działania bojowe będą prowadzone zazwyczaj na samodzielnych kierunkach, niekiedy znacznie od siebie oddalonych. Większość działań w tych obszarach będą prowadziły pododdziały Wojsk Lądowych (w ugrupowaniu pieszym). Czołgi, bojowe wozy piechoty (transportery opancerzone) oraz środki wsparcia najczęściej będą użyte w sposób zdecentralizowany. Stosowanie jednorodnych pododdziałów zmechanizowanych i pancernych powinno być ostatecznością. Dominować powinny doraźnie tworzone zgrupowania taktyczne (Taktyczne Grupy Bojowe)...*¹³ Niniejszy zapis w sposób niezwykle wyraźny akcentuje, iż obrona w terenie zabudowanym może być skuteczna o ile obrońca w sposób właściwy zorganizuje walkę oraz wykorzysta sprzyjające sobie właściwości terenu. Czym zatem jest teren zabudowany?

¹² Regulamin działań wojsk lądowych, Warszawa, 2008, s. 173.

¹³ Tamże.

Termin *teren zabudowany* można zdefiniować jako obszar powstały wskutek procesu urbanizacji terenu, który powinien być rozważany w czterech zasadniczych płaszczyznach: demograficznej, przestrzennej, ekonomicznej i społecznej¹⁴. Z kolei Regulamin działań wojsk lądowych definiuje teren zabudowany jako *wycinek obszaru powierzchni ziemi, którego ponad 50 % pokrycia stanowią miasta, osiedla typu miejskiego (posiadają charakter miejski), obiekty przemysłowe oraz występująca w nich infrastruktura*¹⁵. Wartość operacyjno – taktyczna danego obszaru zabudowanego będzie zależna od jego kształtu, wielkości, położenia, oraz znaczenia polityczno – gospodarczego.

Teren zabudowany można klasyfikować ze względu na różne kryteria, do podstawowych można zaliczyć:

- układ zabudowy,
- populację,
- spełnianą funkcję,
- typ zabudowy,
- położenie geograficzne,
- ukształtowanie terenu¹⁶.

Rozważając kategorię układu zabudowy, teren zabudowany można podzielić na:

- linearny,
- kolisty,
- prostokątny,
- gwieździsty,
- nieregularny.

Z kolei wyznacznikiem kategorii populacji jest podział na:

- osiedla do 3 tysięcy mieszkańców,
- miasta do 100 tysięcy mieszkańców,
- duże miasta o populacji około 1 miliona mieszkańców,

¹⁴ Encyklopedia Powszechna PWN, t. IV, Warszawa 1976, s. 540.

¹⁵ Regulamin..., wyd. cyt., s. 174.

¹⁶ G. Sobolewski, *Działania zgrupowań wojsk lądowych w terenie zabudowanym. Rozprawa habilitacyjna* [w:] Zeszyty Naukowe AON - dodatek, Warszawa 2008, s. 48.

- metropolie o zaludnieniu do 10 milionów mieszkańców,
- mega polis posiadające ponad 10 milionów mieszkańców.

Kategorię spełnianej funkcji można przedstawić poprzez charakteru terenu zabudowanego:

- teren o właściwościach przemysłowych,
- teren o właściwościach gospodarczych,
- teren rolniczy,
- teren mieszkalny,
- teren komunikacyjny (transportowy),
- teren kulturowy (o znaczeniu religijnym).

Ze względu na typ zabudowy, tereny zabudowane podzielić można na:

- typ zabudowy zwartej,
- typ zabudowy gęstej,
- luźny typ zabudowy,
- zabudowę rozproszoną.

Z kolei ze względu na ukształtowanie terenu zasadny wydaje się być następujący podział:

- położony na obszarach górzystych,
- położony na obszarach lesisto – jeziornych,
- położony na pustyni,
- położony na obszarach nadmorskich,
- położony nad rzekami i na wyspach,
- położony w warunkach normalnych.

Natomiast ze względu na położenie geograficzne teren zabudowany można podzielić na występujący w:

- strefie międzyzwrotnikowej,
- strefie umiarkowanej,
- strefie podbiegunowej¹⁷

¹⁷ Tamże, s. 48 – 50.

Powyższy podział, wyrażający się w uporządkowaniu specyficznych cech terenu zabudowanego staje się niezwykle przydatny w ich charakterystyce i analizie. W zasadzie charakter terenów zabudowanych będzie w konsekwencji połączeniem kilku przedstawionych kategorii, co świadczy o jego zróżnicowaniu i wyrażać się będzie w odmienności poszczególnych obszarów, czyniąc je w zasadzie niepowtarzalnymi i odmiennymi od pozostałych.

Z punktu widzenia wpływu terenu zabudowanego na prowadzenie działań obronnych zasadne wydaje się wyeksponowanie istotnych cech, odróżniających go od innych środowisk prowadzenia działań, można do nich zaliczyć:

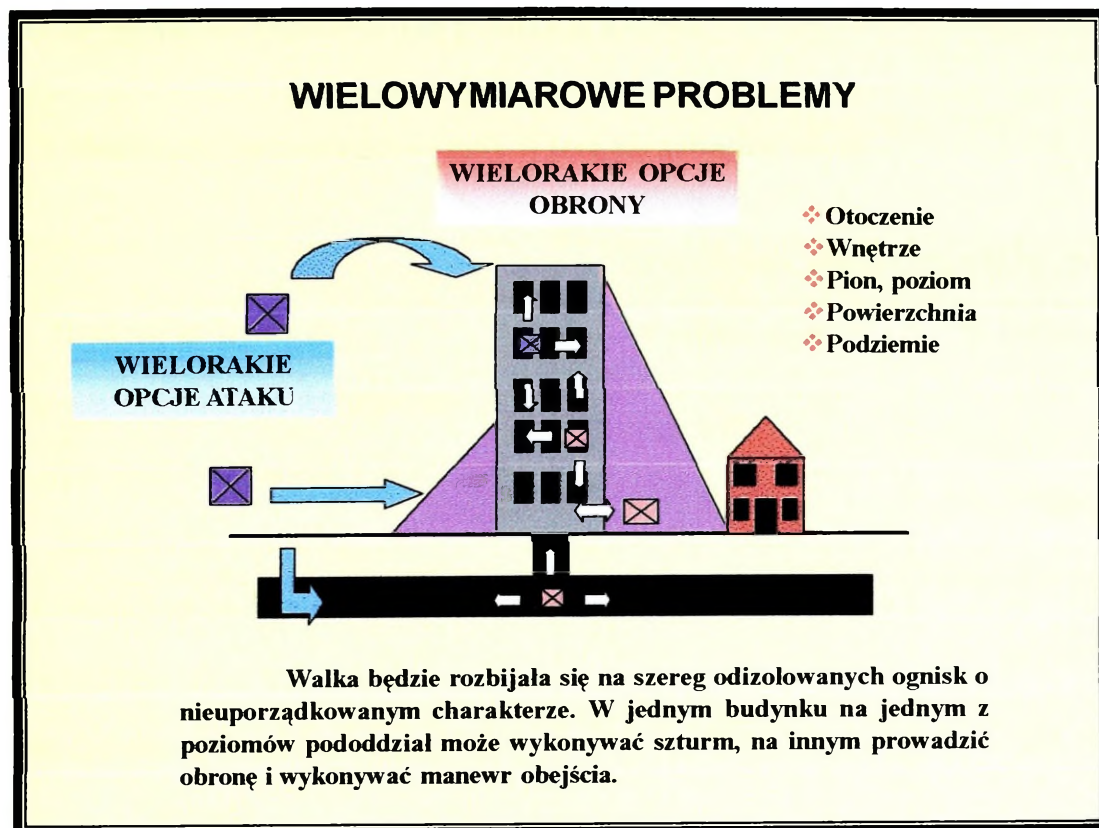
- ograniczoną widoczność oraz małe pole ostrzału wewnątrz terenu zabudowanego,
- możliwość wykorzystania zabudowań do obrony,
- możliwość prowadzenia walki z ukrycia i stosowania zasadzek,
- walka na bliskich odległościach¹⁸,

Biorąc pod uwagę ograniczenia widoczności i małe pole ostrzału podczas wykorzystania terenu zabudowanego w działaniach defensywnych, nie można marginalizować ogólnie przyjętych zasad planowania i prowadzenia obrony, dzieląc walkę na prowadzoną o przedni skraj miejscowości oraz walkę w głębi terenu zabudowanego. Jeśli obrońca dysponuje odpowiednimi siłami, powinien zorganizować obronę terenu zabudowanego na całej jego głębokości. Ograniczone możliwości obserwacji wymuszają konieczność powszechnego stosowania bezpilotowych aparatów latających, zapewniających dostęp do pożądaných informacji o przeciwniku. Niebagatelną rolę odgrywa właściwe zorganizowanie systemu ognia wyrażające się w możliwości prowadzenia ostrzału również pomiędzy poszczególnymi punktami oporu. Każdy obiekt przygotowany do obrony powinien posiadać własny plan ognia, umożliwiający prowadzenie ostrzału we wszystkich kierunkach. Luki w systemie ognia powinny być zabezpieczone ogniem artylerii, jednocześnie należy respektować zasadę wielowymiarowości prowadzenia działań w terenie zabudowanym, polegającą na operowaniu w trzech wymiarach:

- powierzchniowym (ulice, parki itp.);

¹⁸ E. Middeldorf, *Taktyka w kampanii rosyjskiej*, Warszawa 1961, s. 250.

- ponadpowierzchniowym (budynki – wewnątrz i na zewnątrz);
- podpowierzchniowym (metro i kanalizacja oraz przejścia podziemne)¹⁹.

Rys. 2. 1. 1 Problemy wielowymiarowości walki w terenie zabudowanym

Źródło: M. Kubiński, *Działania taktyczne w specyficznych środowiskach pola walki* – wykład.

Sukcesy obrońców w terenie zabudowanym będą zależały od wielu czynników, lecz w głównej mierze od:

- terenu i pogody;
- możliwości obserwacji i prowadzenia ognia;
- możliwości ukrycia i maskowania;
- określenia i utrzymania terenu kluczowego;
- zapewnienia swobody manewru²⁰.

Podczas planowania i prowadzenia obrony, należy brać pod uwagę wszystkie powyższe aspekty, a są one ze sobą ściśle powiązane, czego wyrazem jest choćby fakt, że swoboda manewru w wymiarze podpowierzchniowym, jest zależna od pogody, gdyż ulewne deszcze uniemożliwiają wykorzystanie sieci kanalizacyjnej do działania wojsk. Wysokie temperatury zaś wymuszają dostarczanie większych ilości wody,

¹⁹ Na podstawie FM – 3 – 06 – 11, rozdział 5, s. 3.

²⁰ Tamże, s. 3 – 5.

co wiąże się z większym wysiłkiem i nakładem czasu. Natomiast przy doskonałych możliwościach ukrycia i maskowania, występują ograniczone możliwości obserwacji i prowadzenia ognia, co przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. 1. 1 Możliwości prowadzenia ognia w terenie zabudowanym

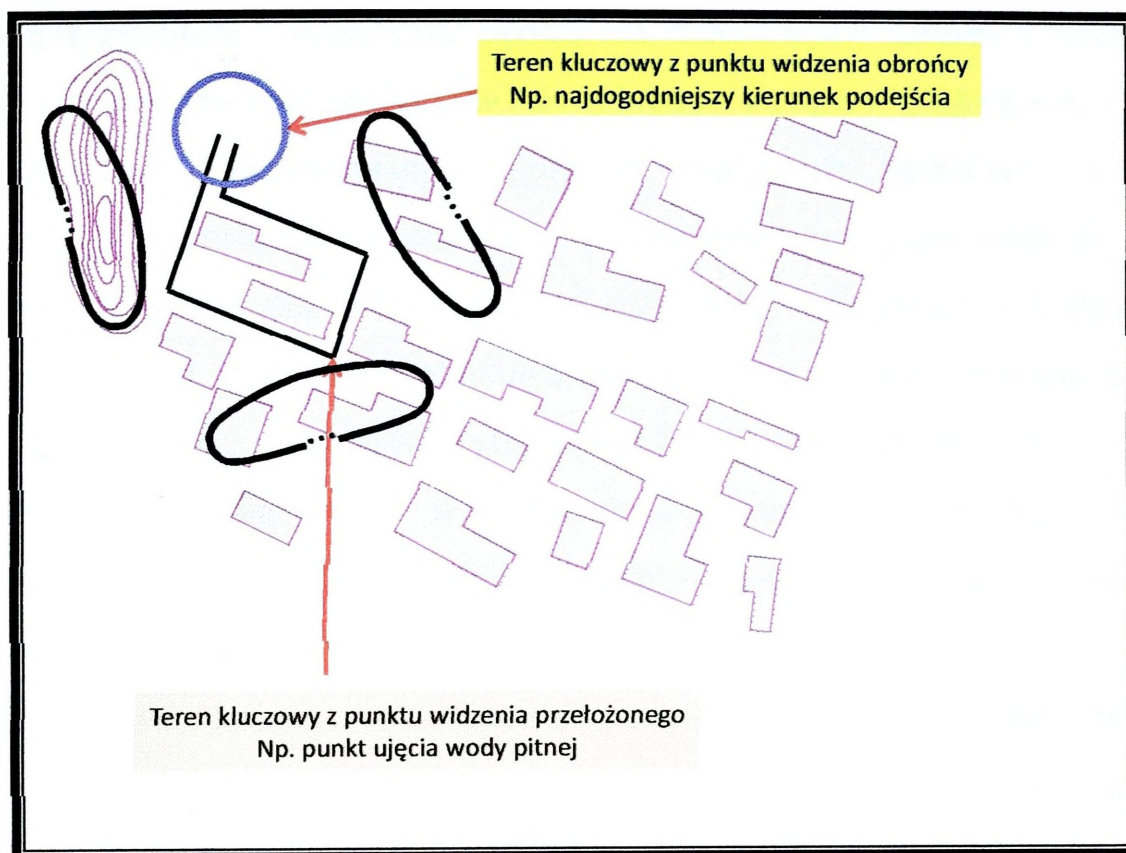
Rodzaj zabudowy	Przeciętny zasięg ognia w metrach	
	wzdłuż ulic	w poprzek ulic
Zwarta i nieregularna zabudowa staromiejska (centra małych i średnich miast oraz osiedli)	100	do 50
Zwarta i niska zabudowa blokowa (wewnątrzmijskie mieszkalne i handlowe dzielnice średnich i dużych miast)	350	50 - 100
Luźna i niska zabudowa typu willowego (skraje obszarów miejskich, osiedla domków jednorodzinnych)	200 - 250	100 - 150
Luźna i wysoka zabudowa blokowa (dzielnice mieszkaniowe dużych miast z luźno stojącymi budowlami)	300 - 350	200 - 250
Zabudowa przemysłowa i komunikacyjna (tereny fabryczne, magazyny, duże węzły drogowe i kolejowe)	450 - 500	300

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Koziej S. i inn., *Teren i taktyka*, Warszawa 1980, s. 99.

Siły organizujące obronę w terenie zabudowanym, pomimo ograniczonej możliwości obserwacji i prowadzenia ognia, mogą z wysokim prawdopodobieństwem określać kierunki podejścia przeciwnika, gdyż wskazuje na to struktura zabudowy. Pomimo ograniczeń w prowadzeniu ognia, należy wykorzystywać możliwość rażenia przeciwnika w terenie najbardziej otwartym i wykorzystywać skutki ognia

na najdalszej odległości. Za teren taki można przyjąć skrzyżowania ulic oraz teren otwarty pomiędzy zabudowaniami, dlatego obrońcy muszą rozmieszczać środki ogniowe w sposób zapewniający maksymalne ich wykorzystanie, zapewnienie wielowarstwowości oraz wzajemne wspieranie się poprzez manewr ogniem czy też jego przeniesienie. W związku ze słabą widocznością, zasadne jest stosowanie różnego rodzaju urządzeń elektronicznych takich jak detektory ruchu ale też urządzenia typu „mina płomień” czy race świetlne i kolorowe dymy do naprowadzania własnego lotnictwa i śmigłowców. Wspomniane powyżej maskowanie i zapewnienie ukrycia, wymusza przystosowywanie budynków do tego celu, wykorzystując materiały wybuchowe lub ręcznie. Wysoce wydajne będzie również użycie dymów w celu maskowania położenia własnych wojsk a niekiedy umożliwienia oderwania się od przeciwnika.

Niebagatelną rolę w planowaniu i prowadzeniu obrony w terenie zabudowanym odgrywać będzie właściwe zdefiniowanie a następnie kontrolowanie terenów kluczowych. W myśl zapisów zawartych w *FM – 3 – 06 – 11*, za teren kluczowy uważa się teren lub obiekt, którego utrzymanie lub kontrolowanie powoduje określone korzyści dla obrońcy. Przykładem terenu kluczowego w terenie zabudowanym może być lotnisko, port, most na rzece czy skrzyżowanie dróg. Specyficznym rodzajem terenów kluczowych w terenie zabudowanym może być ośrodek władzy, elektrownia czy ośrodek komunikacyjny. Sprawowanie kontroli nad terenem kluczowym, nie jest jednoznaczne z fizyczną na nim obecnością, lecz z utrzymaniem go w posiadaniu lub zapewnieniu efektywnego działania. Może mieć miejsce sytuacja, gdy teren kluczowy z punktu widzenia przełożonego, może być broniony przez siły podwładnego, dla którego będzie to standardowe działanie, a jego rejonem kluczowym z kolei może być np. dogodny kierunek podejścia do ochranianego obiektu. Odpowiedzialny za obronę terenu kluczowego, istotnego z punktu widzenia przełożonego wcale nie musi rozmieścić swoich sił wewnątrz rejonu, lecz w terenie zapewniającym mu właściwe pole obserwacji i ognia oraz zdolność do reagowania na zagrożenia i zmianę sytuacji.

Rys. 2. 1. 2 Istota rejonu kluczowego w obronie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FM – 3 – 06 – 11.

Zapewnienie swobody manewru pozostaje nieodzowną determinantą skutecznej obrony w terenie zabudowany. Jednak ograniczenie się jedynie do kontrolowania ulic, skrzyżowań czy innych korytarzy manewru jest błędem. Obrońca musi skupić się również na zapewnieniu swobody manewru wewnątrz budynków i na zewnątrz nich. Konieczne może się okazać w takiej sytuacji odpowiednie przygotowanie zabudowań znajdujących się w rejonie odpowiedzialności danych sił.

Konkludując, w terenie zabudowanym można stosunkowo szybko zorganizować silną obronę, opartą na wykorzystaniu budynków i różnorodnych urządzeń (energetycznych, komunikacyjnych, kanalizacyjnych i innych). W zależności od posiadanego czasu, można ją wzmocnić poprzez odpowiednią rozbudowę inżynierską terenu, wykorzystując do tego różne, często specyficzne właściwości walki w miastach. Mowa to o budowie barykad, rowów łącznikowych przez ulice, wykonywanie dodatkowych otworów strzelniczych w niektórych ścianach oraz dodatkowych przejść między budynkami i wewnątrz nich,

między kondygnacjami²¹. Konieczne będzie też wzmocnienie sufitów i ścian oraz odpowiednie przystosowanie budynków do obrony. Ponadto zagradzanie wyjść z podziemnej sieci kanalizacyjnej, niszczenie niektórych budynków w celu oczyszczenia pola ostrzału czy powszechne wykorzystywanie „min pułapek” oraz przygotowania stanowisk dla środków ogniowych poza budynkami. Niewątpliwie przygotowanie obrony w terenie zabudowanym wymagać będzie również użycia większej niż zwykle ilości materiałów wybuchowych oraz ciężkiego sprzętu.

Podczas planowania obrony w terenie zabudowanym, w związku z dużym tempem działań oraz częstymi zmianami sytuacji, szczególnego znaczenia nabiera właściwa ocena działania przeciwnika.

W podsumowaniu niniejszych rozważań, nasuwają się następujące wnioski:

- teren zabudowany staje się coraz bardziej powszechny, toteż nie jest możliwe uniknięcie prowadzenia działań obronnych w tym środowisku walki;
- podczas planowania i prowadzenia działań obronnych występować będzie więcej ograniczeń, niż w terenie otwartym;
- pojawiają się nowe wymiary prowadzenia działań (ponadpowierzchniowy i podpowierzchniowy);
- teren zabudowany jest bardziej dogodny do obrony niż do natarcia.

Powyższe wnioski stanowią jedynie wybrane zagadnienia dotyczące wpływu terenu zabudowanego na prowadzenie obrony, jednak mogą być pomocne przy planowaniu i prowadzeniu działań. Ponadto aktywność, przejawiająca się w lokalnych kontratakach, potwierdza, że obrona w terenie zabudowanym będzie osiągać swe cele również poprzez natarcie. Samo uporczywe bronienie kwartału czy ulicy nie doprowadzi do rozstrzygnięcia. Ważnym aspektem planowania obrony będzie właściwe stosowanie elementów dowodzenia i koordynacji działań jak również odpowiednie ich usytuowanie w terenie, zapewniające możliwość właściwego kierowania działaniami.

Wyznacznikiem wpływu terenu zabudowanego na prowadzenie działań obronnych jest ugrupowanie bojowe. Należy wystrzegać się błędu przydzielania

²¹ Koziej S., *Taktyka...*, wyd. cyt., s. 131.

piechoty do czołgów. Doświadczenia minionych konfliktów zbrojnych dowodzą, że powinno być zgoła odmiennie. Trzon ugrupowania bojowego w obronie powinna stanowić piechota, której przydziela się w zależności od potrzeb czołgi, artylerię, poddział inżynieryjny, oraz inne – w miarę potrzeb.

2.2 Charakterystyka terenu zabudowanego w kontekście działań zaczepnych

Opisane w poprzednim podrozdziale właściwości terenu zabudowanego potwierdzają, że natarcie w mieście różni się zdecydowanie od natarcia w warunkach otwartego terenu, jednak pewne zasady jego prowadzenia pozostają niezmiennie. Natarcie jest i pozostanie elementem każdej walki, ponieważ tylko ono może rozstrzygnąć spór poprzez zadanie strat przeciwnikowi, pozbawienie go inicjatywy i zmuszenie go do podporządkowania się naszej woli. Siła obrońcy, która jest wyrazem jego woli, musi być złamana większą siłą, aby wola przeciwnika nie miała środków do przeciwstawienia się naszej woli²². Powyższe fakty nabierają szczególnego znaczenia podczas prowadzenia natarcia w terenie zabudowanym, w którym częste będą działania małych pododdziałów, niejednokrotnie walczących w odosobnieniu, zatem szczególnego znaczenia nabiera tu element moralnego i psychicznego przygotowania żołnierzy do tego typu działań. Obrońcy, będą zapewne świadomi tego, że ich opór, umożliwi przeciwstawienie się przewadze nacierających, jednak nie doprowadzi do rozstrzygnięcia. Podobnie nacierający, będzie przeć do przodu wykorzystując posiadaną swobodę działania wyrażającą się w wyborze celu do osiągnięcia oraz będąc w stanie użyć wszelkich posiadanych sił do urzeczywistnienia powziętego zamiaru.

Regulamin działań wojsk lądowych określa, iż... *natarcie w terenie zurbanizowanym angażuje duże ilości sił i środków i jest czasochłonne. Nacierające pododdziały będą zazwyczaj walczyły spieszone w małych grupach (Grupach Szturmowych), wsparte pododdziałami inżynieryjnymi, transporterami opancerzonymi i czołgami. W czasie planowania należy uwzględnić synchronizację działań, ale realizacja zadań będzie zdecentralizowana...*²³

²² Arciszewski S., *Sztuka dowodzenia na zachodzie Europy*, Warszawa 1934, s. 144.

²³ *Regulamin...*, wyd. cyt., s. 177.

W terenie zabudowanym, podzielonym często na „małe pola bitew”, w których przeciwnikami będą siły rzędu plutonu, walczące w odosobnieniu, stare zasady sztuki wojennej w połączeniu z inicjatywą i pomysłowością taktyczną dowódców chcących uzyskać powodzenie będą ich kierować do dążenia uzyskania rozstrzygnięcia właśnie przez natarcie, a często może okazać się trudne do określenia, kto jest obrońcą a kto nacierającym.

Wyrazem natarcia w terenie zabudowanym jest ruch, szczególnie piechoty, głównie podczas walki wewnątrz budynków. Może on przybierać formę ruchu pionowego z pietra na piętro, pokonywanie dachów, przebijanie się z budynku do budynku, przeciskanie się wąskimi kanałami itp. Często jest to uporczywe wywalczenie przez piechotę możliwości ruchu przy wykorzystaniu ognia zarówno przez unicestwienie przeciwnika jak również dokonywanie wyłomów czy wybijania przejść w ścianach. Podobnie jak w każdym rodzaju działań, podczas natarcia oraz przemieszczania się, konieczne jest zorganizowanie ubezpieczeń. W terenie zabudowanym, dodatkowo należy brać pod uwagę trzeci wymiar – wysokość, związany z wielopoziomowymi budynkami. Wymiar ten daje przeciwnikowi dodatkową przestrzeń działania. W dużych terenach zabudowanych ubezpieczenie nabiera charakteru trójwymiarowego, infrastruktura metra, kanalizacja miejska, i inne podziemne struktury, stanowią potencjalne, ukryte drogi podejścia, umożliwiające przeciwnikowi oskrzydlenie, obejście w celu przeprowadzenia ataku lub założenia ładunków wybuchowych, co stwarza warunki do organizowania grup obejścia, jako elementów ugrupowania bojowego²⁴.

Natarcie w terenie zabudowanym nie jest zadaniem przewidzianym jedynie dla wojsk zmechanizowanych. O powodzeniu natarcia w terenie zabudowanym decydować będą przede wszystkim śmiałość i pełna inicjatywa działania małych, lecz silnych pod względem ognia i ruchliwych oddziałów i grup szturmowych²⁵. Ich skład może być różny, w zależności od charakteru zabudowy, rodzaju i wielkości poszczególnych obiektów oraz działania przeciwnika. Wojska zmechanizowane powinny stanowić jednak zawsze trzon każdej grupy zadaniowej, którą w razie

²⁴ 16 bdsz, *Prowadzenie działań w terenie zurbanizowanym – poradnik dowódców niższego szczebla*, Kraków 2006, s. 2.

²⁵ Koziej i inn., op. cit., s 90.

potrzeby wzmacnia się czołgami, artylerią czy saperami, ponieważ taki skład zespołów zadaniowych decyduje o powodzeniu działań. Konieczne jest również zapewnienie bezpośredniego wsparcia lotniczego, wsparcia ogniowego oraz odpowiedniej organizacji dowodzenia jak też zabezpieczenia logistycznego działań²⁶.

Natarcie w mieście cechuje decydujące znaczenie ognia, prowadzonego na bliskie odległości oraz wielka różnorodność form ruchu. Walka bardzo często będzie przybierać formę zdecentralizowanych starć, w których bardzo ważną rolę będzie odgrywać inicjatywa i zmysł taktyczny dowódców najniższego szczebla (drużyna – pluton), a niekiedy nawet poszczególnych żołnierzy, co uwidacznia się szczególnie

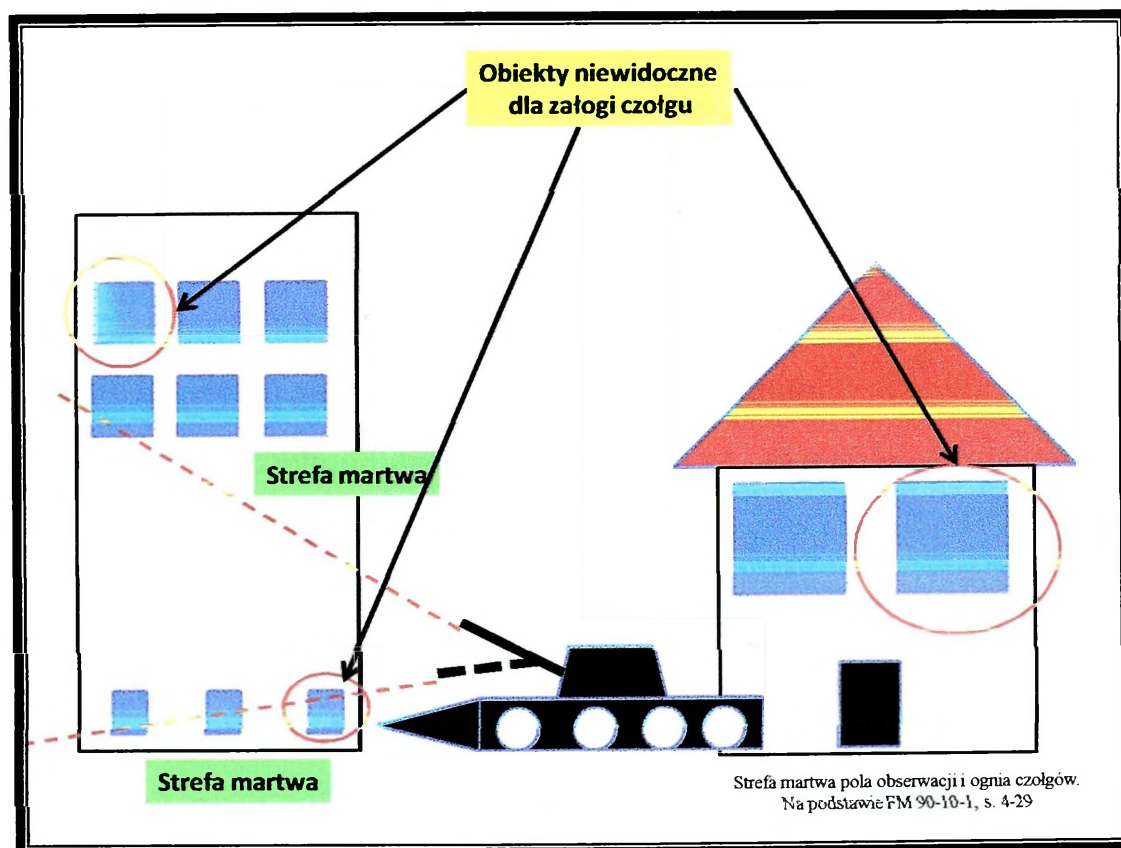
w walce wewnątrz obiektów. Korytarze manewru w mieście kanalizują działanie wojsk własnych i przeciwnika, toteż wątpliwe wydaje się użycie np. czołgów na masową skalę. Jednakże konieczne jest wykorzystanie siły ognia tych ostatnich w miejscach umożliwiające jej maksymalne zastosowanie.

Istotną rolę w działaniach zaczepnych w terenie zurbanizowanym stanowi zapoznanie się i zrozumienie uwarunkowań politycznych, społecznych czy geograficznych na terenie przyszłych działań. Jako przykład negatywny można przytoczyć przewidywania Rady Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej, dotyczące Groznego. Opanowanie stolicy Czeczeni miało zapewnić kontrolę nad republiką oraz doprowadzić do natychmiastowej kapitulacji przeciwnika, czyli załamania jego woli walki. Przewidywania rosyjskie okazały się jednak nieprawdziwe. Jak pokazała historia, zdobycie Groznego nie zakończyło czeczeńskich walk o niepodległość, które przeniosły się w okolice miasta.

Planowanie operacji trwało dwa tygodnie i zakończyło się 31 grudnia 1994 roku. Rosjanie posiadali jedynie mapy terenu działań w skali 1:100 000, gdy najbardziej przydatne byłyby w skali 1:25 000 a nawet mniejszej. Wojska planowane do użycia w operacji nie miały sprawnie funkcjonującego systemu dowodzenia i łączności, morale było niskie a żołnierze nie mieli motywacji do walki, wojska nie odbyły szkolenia z zakresu walki w terenie zurbanizowanym a niektórzy dowódcy wręcz narzekali, że ich jednostki nie odbyły żadnych ćwiczeń z wojskami w ciągu

²⁶ Na podstawie: www.globalsecurity.org/military/library/report/1999/99-16/chap4.htm

ostatnich trzech lat. Wybór pory rozpoczęcia działań (zima) ograniczał użycie samolotów i śmigłowców²⁷, nie mówiąc już o niewydajnym systemie logistycznym. Podczas natarcia zastosowano starą radziecką taktykę, polegającą na wykonaniu natarcia przez czołgi prowadzone przez bojowe wozy piechoty i spieszoną piechotę. Jednakże zaangażowanie piechoty okazało się niewystarczającej do wsparcia działania czołgów, które stały się głównym celem obrońców. Ponadto czołgi, mając ograniczony kąt podniesienia armaty nie mogły prowadzić ognia do obrońców znajdujących się na najwyższych piętrach budynków, co tylko zachęciło Czeczenów do prowadzenia ognia w kierunku rosyjskich kolumn pancernych za pomocą RPG oraz granatów przeciwpancernych i „koktajli Mołotowa”.

Rys. 2. 2. 1 Strefa martwa pola obserwacji i prowadzenia ognia przez czołgi w terenie zabudowanym

Źródło: opracowanie własne na podstawie na podstawie FM 90-10-1, s. 4-29

Efekt był piorunujący – ze 120 rosyjskich czołgów użytych w czasie natarcia stracono 105²⁸. W powyższym wypadku została złamana podstawowa zasada działania w terenie zabudowanym mówiąca, że zgrupowania uderzeniowe powinno się

²⁷ *Handbook for Joint Urban Operations*, Washington 2000, s. IV – 7.

²⁸ Tamże, s. IV – 8.

organizować na bazie piechoty, której w razie potrzeby przydziela się czołgi lub elementy wsparcia i zabezpieczenia, tworząc w ten sposób różnego rodzaju funkcjonalne elementy ugrupowania bojowego.

Wpływ terenu zabudowanego na prowadzenia natarcia wyraża się również w tym, iż należy zwracać uwagę na możliwość wykorzystania zdolności trakcyjnych czołgów oraz innych pojazdów gąsienicowych. Małe tempo posuwania się czołgów wymusza większe zaangażowanie komponentu pieszego w ich ubezpieczenie. Czołgi i BWP mogą być użyte również do transportu amunicji wody i innego zaopatrzenia podczas walki w mieście. Należy bezwzględnie dokonać synchronizacji działań na szczeblu, na którym czołgi zostały przydzielone. W ramach synchronizacji powinno być realizowane:

- opracowanie szkiców działania i sygnałów kierowania ogniem,
- sprawdzenie systemu łączności,
- plan współdziałania ogniowego,
- formy manewru podczas dokonywania wyłomów,
- techniki użycia czołgów jako osłona dla piechoty.

W przypadku przydzielenia czołgów do piechoty, pojawia się również kwestia ewentualnego przewożenia piechoty na pancerzu, dotyczy to również BWP. Może się okazać, że wystąpi potrzeba przystosowania pancerzy pojazdów do realizacji tego typu zadań, gdyż posiadany sprzęt tego wymaga.

Rozważając problematykę natarcia w terenie zabudowanym, na podstawie doświadczeń historycznych oraz ewolucji konfliktów zbrojnych możemy przedstawić za i przeciw działań ofensywnych w terenie zabudowanym.

Powody, dla których warto nacierać w terenie zabudowanym:

- obejście może okazać się niemożliwe,
- w terenie zabudowanym znajdują się kluczowe drogi manewru oraz jest on dogodny do rozmieszczenia baz logistycznych (porty, lotniska itp.),
- zajęcie określonego terenu może spowodować określony efekt psychologiczny i załamać wolę walki obrońcy.

Powody dla których nie warto nacierać w terenie zabudowanym:

- dowódca chce zyskać na czasie (są to działania wysoce czasochłonne);
- w wypadku, gdy siły przewidziane do natarcia są zbyt małe i nie ma pewności co do zachowania ciągłości ich zabezpieczenia logistycznego;
- natarcie w terenie zabudowanym wymaga zaangażowania sporej ilości sił i jeśli sytuacja taktyczna na to pozwala, należy go unikać;
- teren zabudowany może zostać ogłoszony „miastem otwartym”, w celu uniknięcia ofiar wśród ludności cywilnej lub w celu ochrony zabytków i wówczas zgodnie z prawem wojennym nie może być broniony ani zdobywany²⁹.

Nie ulega wątpliwości, że ostateczna decyzja pozostawać będzie w rękach dowódców, jednak znajomość wad i zalet takiego działania, może czasem przyczynić się do dokonania właściwego wyboru.

Specyfika walki w terenie zabudowanym powoduje, że konieczne jest zaangażowanie większej ilości sił, niż w działaniach w innym środowisku walki. Wynika to z faktu, że pojawiają się dodatkowe zadania, takie jak organizacja punktów kontrolnych czy ewakuacji ludności niewalczącej³⁰. Ponadto konieczność oczyszczania i przeszukiwania budynków, angażowania części sił do odpierania kontrataków przeciwnika, organizowania ubezpieczeń na zewnątrz budynków oraz zapewnienia zmianowości w związku z wysokim poziomem stresu u walczących żołnierzy spowodowanym ciągłym kontaktem z przeciwnikiem. Ponadto pojawia się problem postępowania z ludnością niewalczącą i właściwym jej traktowanie.

Siły zaangażowane w walkę w takim terenie będą ponosiły znaczne straty, dlatego należy zapewnić i przeszkolić żołnierzy w znajomości i praktycznej realizacji procedur MEDEVAC. Koniecznym wydaje się też wprowadzenie odpowiednich procedur koniecznych do unikania ognia bratobójczego, na który wojska są narażone bardziej iż w otwartym terenie. Wynika to z faktu dużej dynamiki działań, podczas której w wyniku utraty łączności lub innych czynników, takich jak brak orientacji w terenie czy utrata przez dowódców realnego obraz sytuacji na polu walki.

²⁹ Na podstawie *FM – 90 – 10 – 1*, Washington 1993, s. 3 – 1.

³⁰ Na podstawie *FM – 3 – 06 – 11*, rozdział 4, s. 2.

Natarcie w terenie zabudowanym powinno rozpoczynać się w warunkach ograniczonej widoczności, w celu uzyskania zaskoczenia czy pokonania otwartego terenu. Jeżeli natarcie ma rozpocząć się za dnia nacierający powinni rozważyć zastosowanie dymów w celu zmylenia przeciwnika co da kierunku głównego uderzenia. Zasadne wydaje się również użycie czołgowych granatów dymnych, które mogą służyć zarówno do ukrycia czołgu przed obserwacją, jak też do tworzenia zasłon dymnych dla piechoty, podchodzącej do obiektu, lub ewakuującej rannych. Użycie dymu, powinno być szczegółowo skoordynowane z działaniem wojsk.

Ugrupowanie bojowe nacierających wojsk zależeć będzie między innymi od rozmiarów obiektu ataku, rodzaju zabudowy oraz przewidywanego oporu przeciwnika.

Natarcie jest bezpośrednio związane z szeroko pojętym ruchem, jest to szczególnie widoczne w terenie zabudowanym. Zadania dla pododdziałów (obiekty ataku) są relatywnie mniejsze, niż w otwartym terenie a walka rozgrywać się będzie na mniejszym obszarze. Według FM – 3-06-11, obiektem ataku dla drużyny zmechanizowanej może być mały budynek. Większy budynek może być obiektem ataku plutonu – kompanii. Obiektem ataku batalionu może być kilka budynków³¹.

Niebagatelną rolę pełnić będą także odwody. Zakłada się, że powinny one być mobilne, zdeterminowane i gotowe do poświęceń. Szczególnie w terenie zabudowanym, takie cechy odwodów nabierają szczególnego znaczenia. Często zmiana sytuacji i konieczność zachowania gotowości do reagowania na zmiany wymusza na pododdziałach odwodowych konieczność funkcjonowania w ciągłym stanie napięcia psychicznego, co z kolei musi mieć odzwierciedlenie w predyspozycjach dowódców i żołnierzy. Odwody powinno utrzymywać się blisko pododdziałów pierwszego rzutu. W przypadku kompanii – odwód może znajdować się w tym samym budynku. Odwód batalionu 1 - 2 budynki za pierwszorzutową kompanią³².

Podczas działań zaczepnych w terenie zabudowanym pojawią się także ograniczenia, które należy brać pod uwagę podczas planowania i prowadzenia działań

³¹ Na podstawie FM – 3 – 06 – 11, rozdział 4, s. 5.

³² Tamże.

a mogą nimi być między innymi: ogień niekierowany, ludność niewalcząca, przyrządy do obserwacji w nocy, łączność radiowa.

Stosowanie ognia niekierowanego, jest ograniczone, ze względu na ludność niewalcząca oraz ewentualne utrudnienie manewru przez jego skutki. Ludność niewalcząca – w wypadku przemieszania wojsk z niewalczącymi użycie dostępnych środków walki staje się kłopotliwe. Latarnie, płomienie i błyski nie pozostają bez wpływu na widoczność z wykorzystaniem NVD a sprzęt łączności nie będzie w pełni funkcjonował w związku ze strukturą zabudowy.

Kolejnym aspektem wyróżniającym natarcie w mieście od natarcia w innym terenie jest konieczność bardzo precyzyjnego koordynowania działań już w etapie planowania a odpowiednie zastosowanie EDKD, zrozumienie myśli przewodniej dowódcy oraz właściwa znajomość położenia może okazać się bardzo ważne w wykonaniu zadania. Graficzne elementy dowodzenia i koordynacji walczących wojsk ułatwiają wykonanie zadania oraz chronią przed bratobójczym ogniem. Linie fazowe stosuje się do „prowadzenia” działań wojsk własnych. Są one niezbędne do kierowania walką. Linie fazowe należy wyznaczać w oparciu o główne ulice, linie kolejowe oraz rzeki.

W czasie prowadzenia natarcia przez batalion, kompaniom określa się obiekty ataku, w których skład może wchodzić kilka budynków. Kiedy wyznaczony obiekt ataku przebiega przy ulicy, bliższa jej strona powinna zawierać się również w ramach obiektu. Budynki o kluczowym znaczeniu lub grupy budynków mogą być wyznaczane jako obiekty pośrednie. Jako obiekt ataku batalionu może być wyznaczona grupa budynków w głębi terenu zabudowanego, teren kluczowy lub węzeł ważny dla wykonania zadania przez brygadę. W celu ułatwienia wyznaczania obiektów ataku oraz prowadzenia i kierowania działaniami, zaleca się numerowanie budynków na kierunku prowadzenia natarcia lub oznaczanie ich w inny sposób. Linie fazowe stosuje się w celu kontrolowania ruchu wojsk oraz utrzymania zdolności do reagowania na zmianę sytuacji a linie rozgraniczenia należy wyznaczać w taki sposób, aby za obie strony ulicy była odpowiedzialna jedna jednostka, z kolei punkty kontrolne oraz punkty koordynacyjne należy wyznaczać na rogach ulic,

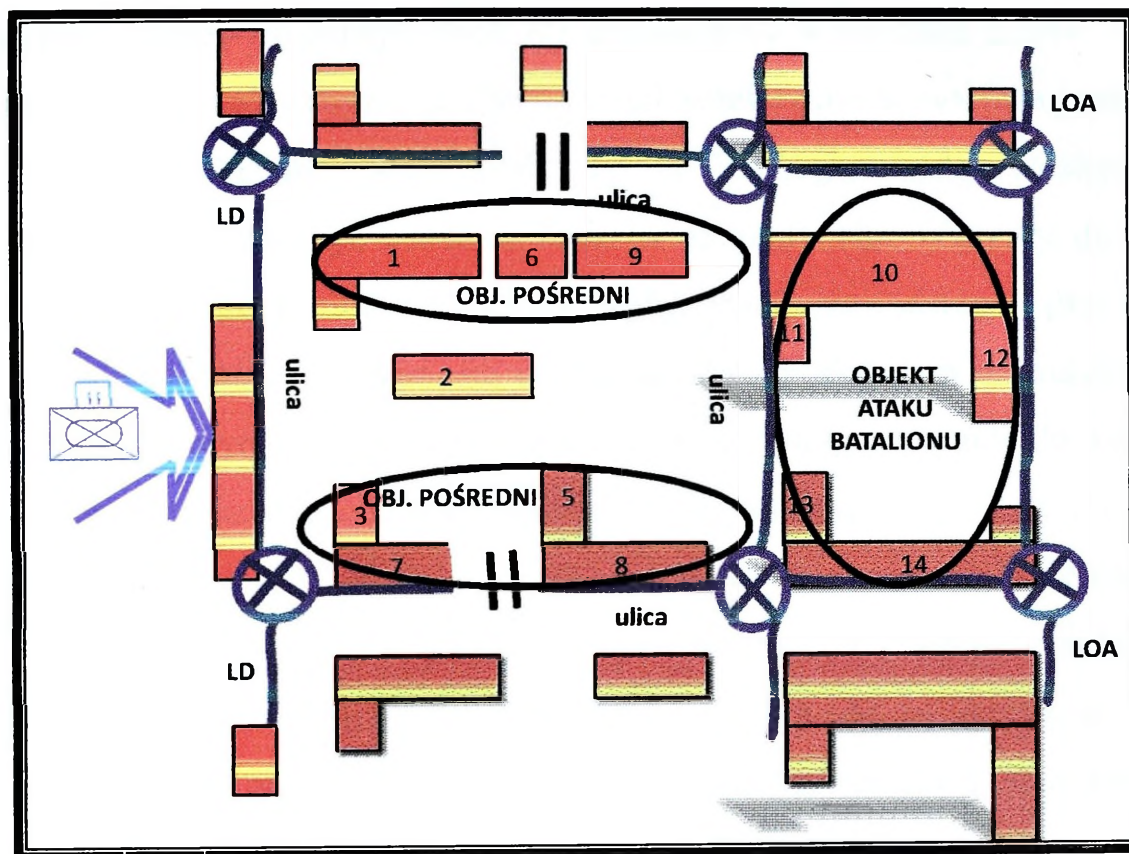
a mogą nimi być między innymi: ogień niekierowany, ludność niewalcząca, przyrzady do obserwacji w nocy, łączność radiowa.

Stosowanie ognia niekierowanego, jest ograniczone, ze względu na ludność niewalcząca oraz ewentualne utrudnienie manewru przez jego skutki. Ludność niewalcząca – w wypadku przemieszania wojsk z niewalczącymi użycie dostępnych środków walki staje się kłopotliwe. Latarnie, płomienie i błyski nie pozostają bez wpływu na widoczność z wykorzystaniem NVD a sprzęt łączności nie będzie w pełni funkcjonował w związku ze strukturą zabudowy.

Kolejnym aspektem wyróżniającym natarcie w mieście od natarcia w innym terenie jest konieczność bardzo precyzyjnego koordynowania działań już w etapie planowania a odpowiednie zastosowanie EDKD, zrozumienie myśli przewodniej dowódcy oraz właściwa znajomość położenia może okazać się bardzo ważne w wykonaniu zadania. Graficzne elementy dowodzenia i koordynacji walczących wojsk ułatwiają wykonanie zadania oraz chronią przed bratobójczym ogniem. Linie fazowe stosuje się do „prowadzenia” działań wojsk własnych. Są one niezbędne do kierowania walką. Linie fazowe należy wyznaczać w oparciu o główne ulice, linie kolejowe oraz rzeki.

W czasie prowadzenia natarcia przez batalion, kompaniom określa się obiekty ataku, w których skład może wchodzić kilka budynków. Kiedy wyznaczony obiekt ataku przebiega przy ulicy, bliższa jej strona powinna zawierać się również w ramach obiektu. Budynki o kluczowym znaczeniu lub grupy budynków mogą być wyznaczane jako obiekty pośrednie. Jako obiekt ataku batalionu może być wyznaczona grupa budynków w głębi terenu zabudowanego, teren kluczowy lub węzeł ważny dla wykonania zadania przez brygadę. W celu ułatwienia wyznaczania obiektów ataku oraz prowadzenia i kierowania działaniami, zaleca się numerowanie budynków na kierunku prowadzenia natarcia lub oznaczanie ich w inny sposób. Linie fazowe stosuje się w celu kontrolowania ruchu wojsk oraz utrzymania zdolności do reagowania na zmianę sytuacji a linie rozgraniczenia należy wyznaczać w taki sposób, aby za obie strony ulicy była odpowiedzialna jedna jednostka, z kolei punkty kontrolne oraz punkty koordynacyjne należy wyznaczać na rogach ulic,

skrzyżowaniach, mostach i innych charakterystycznych punktach terenowych a linię wejścia do walki w oparciu o bliższą nam stronę drogi lub np. linię kolejową³³.

Rys. 2. 2. 2 Zasady stosowania EDKD w terenie zabudowanym

Źródło: opracowanie własne na podstawie FM – 3 – 06 – 11

Natarcie, będąc nieodłącznym elementem obrony jest i będzie warunkiem rozstrzygnięcia działań na własną korzyść. Zwrot zaczepny, nawet lokalny – wykonywany z piętra na piętro, będzie miał bezpośredni wpływ na przebieg „małych bitew” prowadzonych niejednokrotnie w odizolowanych ogniskach walki, tak charakterystycznych dla terenu zabudowanego. Gdy tylko nadarzy się okazja, należy wykonywać kontrataki z zaskoczenia, wymierzone w słabe punkty obrony przeciwnika unikając przy tym uderzeń czołowych w miejscach, w które wdarł się przeciwnik. Wymaga to jednak ciągłego podnoszenia kwalifikacji dowódców i żołnierzy, wykraczających znacznie poza ramy obowiązujących regulaminów.

Niewątpliwie kwestia dotycząca prowadzenia działań w terenie zabudowanym jest i będzie przedmiotem zainteresowania dowódców wszystkich szczebli dowodzenia, w związku z ciągłym wzrostem „urbanizacji” terenu. Ponadto słabszy

³³ Na podstawie FM – 3 – 06 – 11, s. 10.

przeciwnik będzie wręcz dążył do prowadzenia działań w takim środowisku walki, ze względu na możliwość zrównoważenia dysproporcji sił, co zresztą jest cechą charakterystyczną działań asymetrycznych, tak popularnych w ostatnim czasie.

Walka w terenie zabudowanym stawia przed żołnierzami wysokie wymagania. Niejednokrotnie pododdziały będą walczyły w izolacji, będą występowały niespodziewane zmiany sytuacji, czasowe braki w zaopatrzeniu. Wszyscy dowódcy oraz żołnierze w takich warunkach muszą wykazywać się odwagą, przejawiać inicjatywę i samodzielność. Umiejętności te można zdobyć tylko poprzez intensywne szkolenie. Żołnierze brytyjscy i amerykańscy podczas przygotowania do operacji w Iraku i Afganistanie przechodzili szkolenie w ośrodkach zurbanizowanych. Szkolenie to procentowało podczas walk o Basrę i zwalczania powstania w Faludży oraz działań stabilizacyjnych, których teatrem był teren zabudowany. W terenie zabudowanym dostrzega się również dążenie do prowadzenia walki w warunkach nocnych, gdzie posiadane urządzenia noktowizyjne i termowizyjne znacznie zwiększają przewagę nad przeciwnikiem i pozwalają na uzyskanie efektu zaskoczenia.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy szczególnie podkreślić potrzebę przygotowania pododdziałów, w tym także dowódców do prowadzenia walki w terenie zabudowanym. Nie oznacza to jednak, że możemy pomijać problem szkolenia i wykonywania zadań bojowych w innych środowiskach.

Elementarnym składnikiem zabudowanego pola walki staje się ludność niewalcząca. Sprawia to spore problemy działającym tam wojskom. Wskazuje to na potrzebę dobrej znajomości zwyczajów obowiązujących w rejonie prowadzenia działań oraz struktury etnicznej i struktury aparatu władzy w danym rejonie.

Szczególne znaczenia nabiera informacja. Aktualny obraz pola walki jest śledzony w sztabach oraz na monitorach w wozach bojowych. Daje to dowódcom rzeczywisty obraz sytuacji. Niebagatelną rolę odgrywają również bezpilotowe aparaty latające, co potwierdza wprowadzanie ich do powszechnego użycia w różnych armiach świata. Ograniczone możliwości prowadzenia obserwacji powodują, że sprzęt taki wydaje się być niezbędny w czasie prowadzenia działań w terenie zabudowanym.

Ponadto nasuwają się następujące wnioski:

- działania taktyczne prowadzone są współcześnie bardzo często na terenach zabudowanych,

- dąży się do przeniesienia działań bojowych na porę nocną ponieważ nowoczesne urządzenia noktowizyjne i termowizyjne dają znaczą przewagę nad stroną przeciwną,

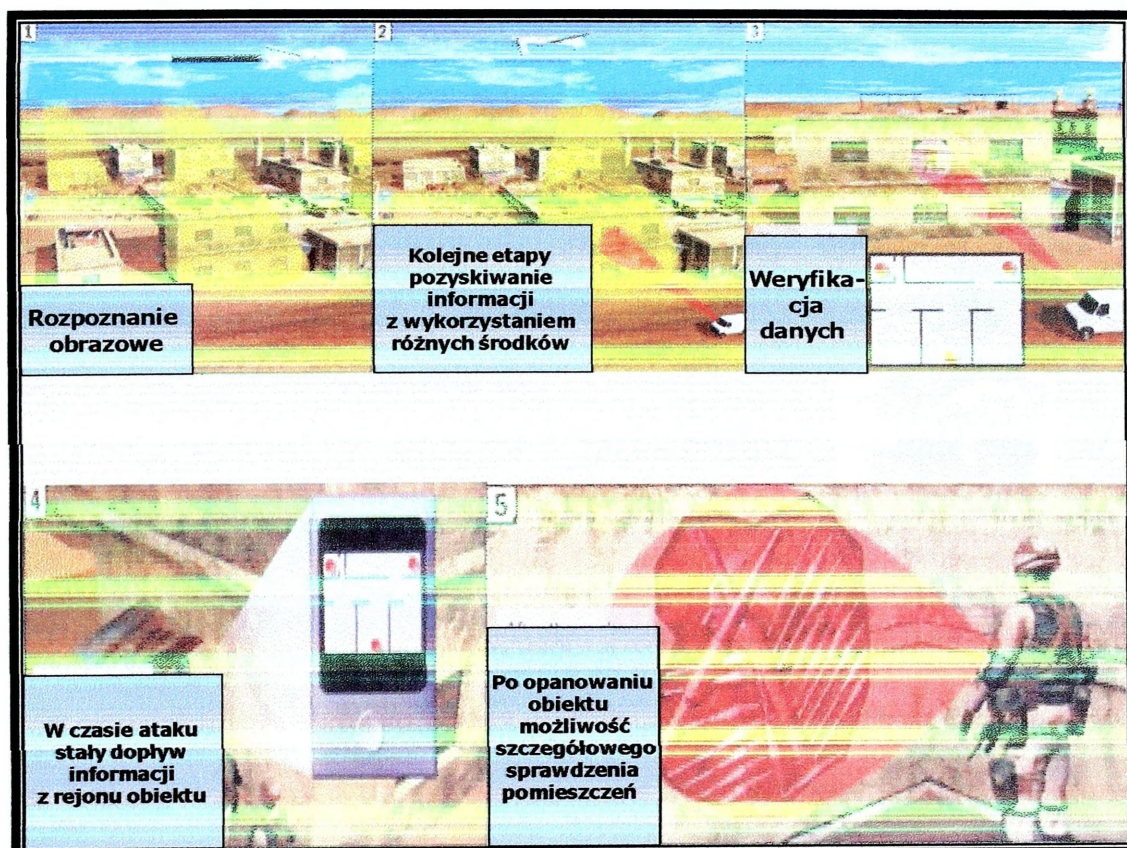
- działania prowadzone są przez niewielkie, usamodzielniane grupy zadaniowe,

- w powodzeniu działań taktycznych znaczenie wzrosła rola wsparcia z powietrza;

- charakterystyczne jest unikanie przewlekłych walk.

Współcześnie o powodzeniu w działaniach bojowych w terenie zabudowanym decydują nowoczesne środki walki oraz systemy rozpoznania, dowodzenia i kierowania ogniem, jak te/możliwość pozyskania danych o przeciwniku w czasie rzeczywistym. Wykorzystanie zaawansowanych technologicznie systemów poniekąd umożliwia pokonanie niektórych barier wynikających ze specyfiki tego specyficznego środowiska prowadzenia działań.

Rozwój technologiczny i miniaturyzacja środków rozpoznania pozwalają na ich powszechne wykorzystanie do pozyskiwania informacji o potencjalnych obiektach ataku, jako informacji potwierdzających dane uzyskane z innych źródeł. Ponadto zastosowanie różnorodnych środków rozpoznawczych pozwala na monitorowanie sytuacji w obiekcie zainteresowania i stałą aktualizację danych w czasie rzeczywistym.

Rys. 2. 2. 3 Wykorzystywanie nowych technologii w procesie zdobywania danych

Źródło – D. Dachowicz, *Uwarunkowania działań specjalnych. Doświadczenia z Iraku i Afganistanu* [w:] Kubiński M., (red.), *Siły specjalne we współczesnych operacjach. Materiały z seminarium naukowego, Warszawa 2009, s. 31.*

W kolejnych fazach działania, wojska wykorzystując inne narzędzia i metody są w stanie pozyskiwać coraz to bardziej szczegółowe dane, które mogą okazać się kluczowe z punktu widzenia powodzenia działań zaczepnych w terenie zabudowanym.

W dotychczasowych rozważaniach dotyczących charakterystyki terenu zabudowanego w kontekście prowadzenia działań zarówno ofensywnych jak i defensywnych przedstawiono wiele faktów oraz wynikających z tego wniosków. Jednak na zakończenie zasadnym wydaje się przedstawienie aspektów koniecznych do rozważenia w celu uzyskania właściwych wyników analizy terenu zabudowanego pod kątem jego przydatności do obrony lub natarcia oraz wygenerowania ograniczeń. Należy skupić się na następujących aspektach:

- określenie warunków obserwacji i stref ognia,
- określenie warunków ukrycia i maskowania,
- wskazanie przeszkód terenowych,

- zdefiniowanie rejonów kluczowych,
- określenie dróg podejścia i manewru³⁴.

Określenie warunków obserwacji i prowadzenia ognia, polega na zdefiniowaniu możliwości prowadzenia obserwacji optycznej i elektronicznej, prowadzenia ognia na wprost i z zakrytych stanowisk ogniowych, rozmieszczenia środków ogniowych, elektronicznych, itp.

Określenie warunków ukrycia i maskowania powinno wskazać warunki maskowania przed obserwacją optyczną i elektroniczną, uwarunkowania ukrycia sprzętu i ludzi przed oddziaływaniem ogniowym przeciwnika, właściwości gruntu, itp.

Wskazanie przeszkód terenowych przejawia się w analizie charakterystyki naturalnych przeszkód terenowych oraz charakterystyce obiektów zbudowanych przez człowieka. Należy wziąć pod uwagę urządzenia hydrotechniczne, drogi, kanały, parki, wzniesienia terenowe itp. Istotne jest ocenianie wpływu tych obiektów nie tylko na działanie wojsk własnych ale również przeciwnika.

Zdefiniowanie rejonów kluczowych to wskazanie miejsc szczególnie istotnych z punktu widzenia trwałości działań. Są to obszary, których utrzymanie bądź opanowanie pozwoli na uzyskanie przewagi nad przeciwnikiem a w niektórych przypadkach mogą nimi być rejony o dużych oraz małych możliwościach manewrowych. Właściwe wskazanie i utrzymanie rejonów kluczowych stanowi istotny element prowadzenia działań w terenie zabudowanym.

Określenie dróg podejścia i manewru powinno skupiać się na wskazaniu dróg marszu wykorzystywanych do przemieszczenia, określeniu dróg manewru oraz korytarzy manewru. Jest to istotny element oceny terenu pod kątem prowadzenia działań, ponieważ pomimo rozwoju powietrznego wymiaru prowadzenia działań wojska w dalszym ciągu wykorzystują sieć dróg. Utrzymanie swobody manewru jest więc ciągle konieczne i niezwykle porządne przez walczące wojska, również w terenie zabudowanym³⁵.

Specyfika terenu zabudowanego wpłynęła na zmianę podejścia do prowadzenia w nim walki. O ile dotychczas w literaturze wojskowej funkcjonowało pojęcie walka

³⁴ G. Sobolewski, *Działania...* wyd. cyt., s. 70.

³⁵ Tamże, s. 71 – 73.

w terenach miejskich (ang. *Military Operations in Urban Terrain - MOUT*), to obecnie po doświadczeniach w Iraku będzie to raczej *Military Operations in Built Up Areas (MOBA)*. Oznacza to, że pod pojęciem walki w terenie miejskim należy rozumieć walkę w terenie zabudowanym, a wynika to z faktu, że obszary zabudowane rozciągały się w rzeczywistości o wiele dalej niż wskazane było to na mapach.

W związku z tym zmieniły się koncepcje prowadzenia działań w tym środowisku. W wyniku analizy terenu, zwłaszcza dużych obszarów miejskich, zasadniczym priorytetem stało się zniszczenie jak największych sił przeciwnika przy użyciu lotnictwa na otwartych przestrzeniach (poza miastem). W miastach, dopóki siły lądowe nie opanowały kluczowych obiektów terenowych (np. mosty) i nie zapewniły swobodnego przepływu sił, lotnictwo systematycznie obezwładniało przeciwnika, dokonując selektywnych uderzeń.

Specyficzne uwarunkowania terenów zabudowanych wpływają na poczynania zarówno obrońcy, jak i sił nacierających również w innych aspektach prowadzenia działań. Jak wskazują doświadczenia z wojny, Irakijczycy wykorzystywali kanały i inne rozlewiska wodne, które występują na obszarze terenów zabudowanych do zalania substancjami ropopochodnymi i podpalenia. Dzięki temu uzyskiwali zapory ogniowe dla nacierających wojsk, ale również wykorzystywali dymy do ograniczenia możliwości skutecznego działania lotnictwa. Z kolei siły aliantów, których celem było wykonanie selektywnych uderzeń, a nie zdobywanie miasta, przygotowywały komponenty sił powietrzno-manewrowych do działania w środku miasta z zadaniem zdobywania określonych obiektów. Do wsparcia ich działań wykorzystywano siły specjalne, które koncentrowały swój wysiłek podczas działań na obszarze aglomeracji miejskich.

Powszechnie dostrzeganą i podkreślaną cechą walki w terenie zabudowanym jest fakt, iż specyfika tego terenu skutecznie niweluje korzyści wynikające z posiadania przewagi technologicznej. Wskazuje to jednoznacznie, że właśnie to środowisko sprzyja i będzie sprzyjać stosowaniu różnych form i metod walki, w tym głównie asymetrycznych. W terenie zabudowanym wielką rolę odgrywają snajperzy przeciwnika. Ich oddziaływanie spowodowało bardzo liczne straty wśród żołnierzy koalicji, szczególnie amerykańskich. Jednak w dużym stopniu do tych strat

przyczynił się fakt nieumiejętnego działania w tym środowisku walki, jak i również lekceważenie przeciwnika.

Rozważania zawarte w niniejszym rozdziale implikują następujące wnioski:

- teren zabudowany jest zasadniczym środowiskiem prowadzenia współczesnych działań militarnych,
- tereny zabudowane zaliczane są do specyficznych środowisk pola walki, co wiąże się z koniecznością stosowania odmiennej taktyki prowadzenia działań,
- tereny zabudowane sprzyjają prowadzeniu działań defensywnych a stanowią barierę podczas natarcia,
- w terenie zabudowanym możliwe jest stosunkowo szybkie zorganizowanie obrony, sprzyja temu możliwość wykorzystania infrastruktury występującej w tych obszarach,
- skuteczność działań warunkować będzie przejęcie odmiennego niż standardowe ugrupowania bojowego,
- walka prowadzona będzie w trzech wymiarach (powierzchniowym, podpowierzchniowym, ponadpowierzchniowym),
- kluczowego znaczenia nabiera inicjatywa, oraz działanie małych, odpowiednio samodzielnych i wyposażonych zgrupowań wojsk,
- działanie w terenie zabudowanym wiąże się z koniecznością zaangażowania większej ilości sił niż w innych środowiskach pola walki,
- ludność niewalcząca jest elementem składowym zurbanizowanego pola walki,
- szczególnego znaczenia nabiera informacja,
- o powodzeniu działań w terenie zabudowanym decydować będzie zastosowanie nowoczesnych środków rozpoznania, dowodzenia, kierowania ogniem oraz możliwość pozyskiwania informacji o przeciwniku w czasie rzeczywistym,
- specyfika terenów zabudowanych skutecznie niweluje korzyści wynikające z przewagi technologicznej jednej ze stron,

Ponadto należy stwierdzić, że prowadzenie walki w terenach zabudowanych sprzyja niwelowaniu różnicy potencjałów walczących stron. Siły o mniejszym potencjale, wciągając silniejszego przeciwnika w walkę w terenie zabudowanym są w stanie uzyskać taki stosunek sił, który umożliwi znaczne ograniczenie poczynań strony o przeważającym potencjale, mogące w konsekwencji doprowadzić do rozstrzygnięcia walki na korzyść słabszego.

3. OPERACJE REAGOWANIA KRYZYSOWEGO

3.1 Zagrożenia bezpieczeństwa jako źródło powstania sytuacji kryzysowych

Każda wojna jest nieszczęściem dla narodów i porażką dyplomacji, choć niewątpliwie pozostaje kontynuacją polityki, choć innymi środkami. Oznacza zniszczenia, ofiary, cierpienia i śmierć, w przeważającej mierze niestety wśród cywili. Dlatego wiele organizacji międzynarodowych, państw, autorytetów, intelektualistów i obywateli jest przeciwnych wojnie. Współczesne konflikty zbrojne stanowią przeogromną mozaikę politycznych interesów, ekonomicznych zależności i powiązań oraz narodowych uprzedzeń³⁶ i właśnie te interesy w powiązaniu z dominacją USA generują wojny naszych czasów, prowadzone w duchu idei zwalczania zmory państw demokratycznych – terroryzmu.

Zgodnie z poglądami narodowymi, źródłem powstawania sytuacji kryzysowych są zagrożenia bezpieczeństwa, do których można zaliczyć:

- zagrożenia polityczne,
- zagrożenia militarne,
- zagrożenia ekonomiczne,
- zagrożenia społeczne,
- zagrożenia ekologiczne,
- terroryzm³⁷.

Zagrożenia polityczne definiowane są jako *stan, w którym nasilają się działania zorganizowanych grup społecznych, uniemożliwiających wypełnianie przez państwo jego głównych funkcji, a przez to osłabiające lub niweczące działania organów lub instytucji realizujących cele lub interesy narodowe*³⁸.

Zagrożenia militarne z kolei wiążą się z groźbą użycia siły militarnej przez podmioty prawa międzynarodowego. Jednakże ostatnie wydarzenia dotyczące

³⁶ Tamże

³⁷ R. Jakubczak, *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku*, Warszawa 2006, s. 110-114.

³⁸ *Słownik z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002, s. 153.

zamachów terrorystycznych dowodzą, że zagrożenia militarne mogą zaistnieć również nie ze strony państw, lecz organizacji nie będących podmiotem prawa międzynarodowego.

Przez **zagrożenia ekonomiczne** rozumiemy zagadnienia związane z procesem produkcji, handlem, dostępem do surowców, szczególnie energetycznych. Mogą się one wyrażać w niskim wzroście gospodarczym, dysproporcją w stosunku do rozwoju gospodarczego innych państw regionu, utraty rynków zbytu, brakiem dostępu do najnowszych technologii, ograniczaniem wydatków na badania naukowe, blokady gospodarcze i dyskryminację gospodarczą.

Zagrożenia społeczne wiążą się bezpośrednio z niebezpieczeństwem utraty tożsamości narodowej oraz bezpieczeństwa socjalno – bytowego. Można do nich zaliczyć: nierespektowanie praw człowieka, uprzedzenia kulturowe oraz religijne, dyskryminację mniejszości narodowych, manipulowanie społeczeństwem poprzez środki masowego przekazu, ograniczenie wolności mediów, dewaluację wartości ludzkich, pauperyzację świadomości narodowej oraz degradację struktury komunikacyjnej, mieszkaniowej oraz środków transportu.

Zagrożenia ekologiczne związane są z działalnością człowieka oraz czynnikami naturalnymi. Można do nich zaliczyć: nadmierną eksploatację surowców naturalnych, masowe zanieczyszczenia środowiska, stosowanie niebezpiecznych technologii, katastrofy naturalne oraz próby nuklearne.

Terroryzm, pojmowany jako tradycyjna forma przemocy, wykorzystująca współczesne wojskowe i cywilne środki rażenia, w tym broń masowego rażenia oraz dostępność do obiektów infrastruktury krytycznej, będące współcześnie największym źródłem zagrożenia mogącego wywołać sytuacje kryzysowe³⁹

Można przyjąć, że świat XXI wieku stoi u progu zagrożeń i konfliktów zbrojnych, w których główną rolę będzie odgrywać broń nowej generacji. Koniec bipolarnego podziału świata zmniejsza wprawdzie groźbę nuklearnej zagłady i wskazał niejako nowe konflikty, które w przeciwieństwie do wielkoskalowych i długotrwałych poprzednich wojen będą najprawdopodobniej krótkie, a działania bojowe będą odbywały się według reguł narzuconych przez silniejszego.

³⁹ R. Jakubczak, *wyd. cyt.*, s. 110 – 115.

Prawdopodobnie cechą przyszłych konfliktów będzie ich „ucywilizowanie”, czyli to, że cele polityczne będą mogły być osiągnane nie tylko poprzez użycie siły zbrojnej, lecz również siły politycznej, ekonomicznej czy też informacyjnej. Zasadą może stać się natomiast nie samo użycie siły ale groźba tego faktu, czyli potencjalizacja⁴⁰.

Na charakter wojen początku XXI wieku bezpośredni wpływ ma rozwój nauki i techniki ale również wiele trendów, obejmujących poszczególne kraje i zamieszkujące je społeczeństwa. Możemy zakładać, że spotkamy się z czterema kategoriami konfliktów:

- Państw – złoczyńców – podejmowanych przez antyzachodnie dyktatury, mające dostęp do broni masowego rażenia. Taki konflikt może mieć miejsce na obszarze muzułmańskim od gór Atlasu aż po Hindukusz, a bezpośrednio nimi zagrożone mogą być państwa prozachodnie. Ocenia się, że konflikty takie będą rozpoczynały się od ataku sił konwencjonalnych a dopiero w wypadku niepowodzenia tego ataku będzie dążył do użycia broni nuklearnej i nie będzie się liczył ze skutkami śmiertelnego odwetu.
- Sukcesyjnych – prowadzonych przez podgrupy walczące o władzę w obrębie niegdyś istniejących państw. Teatrem takich konfliktów charakteryzujących się skrajną nienawiścią i przemocą, mogą być Indie i Afryka oraz Bałkany jak też niektóre obszary byłego ZSRR. W ramach takich konfliktów, których istota sprowadzałaby się do chęci dominacji politycznej określonej grupy etnicznej, religijnej lub kulturowej i narzucania swojej władzy innym grupom może nastąpić geograficzne i polityczne rozproszenie terytorialne państwa. W wypadku państw, które posiadają broń masowej zagłady trzeba się liczyć z możliwością jej użycia na skalę lokalną w wypadku powstrzymania się przez mocarstwa zewnętrzne od ingerencji w sprawę konfliktu.
- Rozgrywających – obce i rodzime grupy antypaństwowe mogą uderzać w podstawy istniejących społeczeństw za pomocą terroryzmu i walki

⁴⁰ M. Kozub, *Charakter zagrożeń oraz konfliktów zbrojnych w pierwszych dekadach XXI wieku* [w:] *Myśl wojskowa*, nr 1/2006, s. 72

sieciocentrycznej. Jest to najbardziej niebezpieczne dla państw uprzemysłowionych. W ramach takich konfliktów możliwe jest jednoczesne prowadzenie operacji terrorystycznych jak i antyterrorystycznych, połączonych z ewentualnymi poprzedzającymi je rozruchami, wywołanymi na tle ekonomicznym lub poprzez narastającą falę sekt i grup religijnych, cechujących się fanatyzmem i ekstremalnym indywidualizmem.

- Klasycznych – dziewiętnastowieczne cele będą osiągnęte metodami XXI wieku. Najbardziej narażona będzie wschodnia Azja, która niedługo może stać się obszarem sporów narodowych. Rozwój gospodarczy państw może nasilić konkurencję, która z kolei może przekształcić się w konflikty zbrojne, których podłożem będzie walka o dostęp do surowców naturalnych. Użycie broni jądrowej w takich konfliktach będzie mało prawdopodobne, ze względu na obustronny „parasol nuklearny”. Istnieje jednak możliwość zaangażowania się w konflikt wielkich mocarstw⁴¹.

W zasadzie przedstawione powyżej kategorie konfliktów rzadko będą występować w czystej postaci. Będzie to raczej ich mieszanina, jak choćby konflikt w Zatoce Perskiej z 2003 roku, w którym możemy dostrzec wszystkie cztery kategorie.

Według Mariana Kozuba, stosownie do takiej klasyfikacji konfliktów, możemy wyodrębnić cztery typy przeciwników, z jakimi możemy mieć do czynienia. Mogą nimi być:

- Siły zbrojne konkretnego państwa, posiadające kompleksowe systemy uzbrojenia i stosowne do tego zaplecze logistyczne;
- Siły będące kombinacją grup kryminalnych i grup terrorystycznych;
- Nieuzbrojone masy wyznawców religijnych, będących pod wpływem ideologii;
- Mieszanina przestępców informatycznych oraz szpiegów gospodarczych.

⁴¹ Tamże, s. 84 – 85.

Taki podział wskazuje na to, iż działania potencjalnego przeciwnika będą miały charakter asymetryczny. Jednak analiza ostatnich konfliktów zbrojnych, prowadzi do stwierdzenia, że współczesne siły zbrojne, wyszkolone do prowadzenia klasycznych działań nie nadają się do użycia w konfliktach zbrojnych o charakterze asymetrycznym. Wynika to z faktu, iż zarówno ich struktura jak i zdolności nie są przystosowane do działań takich, jak zwalczanie grup terrorystycznych funkcjonujących w strukturach społeczeństwa. Podkreślić należy zatem fakt konieczności przystosowania choćby części sił zbrojnych przewidzianych do zwalczania terroryzmu poprzez dostosowanie ich funkcji i struktur do potrzeb tego typu działań, ze szczególnym uwzględnieniem cech organizacji, uzbrojenia oraz metod działania grup terrorystycznych⁴².

Ponadto stwierdzić należy, że:

- W dalszym ciągu istnieje niebezpieczeństwo wojny, przy założeniu, że będzie utrzymywało się niskie prawdopodobieństwo konfliktów o dużej skali a będzie wrastać liczba konfliktów lokalnych;
- Podłożem większości konfliktów będą problemy ekonomiczne (surowce, rynki, technologie, zyski) oraz etniczne, kulturowe oraz religijne;
- Gwałtownie będzie wzrastać użycie sił zbrojnych i stosowanych środków walki oraz operacji (symetrycznych i asymetrycznych). Zmieniają się też warunki prowadzenia działań (wojenne i inne niż wojna) oraz ich rodzaje (defensywne i ofensywne);
- Konflikty o charakterze wojennym i innym niż wojna będą z reguły operacjami połączonymi w wymiarach : narodowo – międzynarodowym, cywilno – wojskowym, bojowo – niebojowym oraz rodzajów sił zbrojnych⁴³.
- Podstawowym wyznacznikiem konfliktu będzie poziom rozwoju technologicznego i zasobność ekonomiczna stron.

⁴² Tamże s. 85.

⁴³ Tamże, s. 86.

Zakłada się, że w konfliktach zbrojnych najbliższych lat wzrośnie rola działań przygotowawczych w okresie pokoju na rzecz osiągania celów końcowych. Wzrośnie oddziaływanie na newralgiczne elementy państwa a maleć na elementy bojowe. Działania militarne będą coraz częściej służyć wykorzystywaniu szans a nie przeciwdziałaniu zagrożeniom. Dowodzenie wojskami będzie zastępowane kierowaniem walką zbrojną. Zwiększy się rola integracji działań wojskowych z cywilnymi oraz nastąpi dalszy rozwój technologiczny sprzętu używanego do działań bojowych oraz do działań w innych obszarach takich jak walka sieciocentryczna czy broń inteligentna.

Należy zwrócić uwagę również na to, że jeszcze nigdy w historii nie spotkaliśmy się z tak wielkim zróżnicowaniem środków walki jak obecnie. Potwierdza to zarówno wojna w Zatoce Perskiej, prowadzona z zastosowaniem najnowszych środków walki jak i wojna w Ruandzie – prowadzona prymitywnymi środkami. Na uwagę zasługuje też fakt, że w tej drugiej zabito więcej ludzi niż przy wykorzystaniu najnowszej technologii⁴⁴. Wnioskować zatem należy, że zróżnicowanie technologiczne środków walki we współczesnych konfliktach zbrojnych będzie się ciągle pogłębiać i w efekcie prowadzić do coraz większej różnicy potencjałów, wskutek czego strona słabsze będzie poszukiwać sposobów minimalizacji tych różnic, strona silniejsza zaś nowej taktyki działania.

Ostatnie konflikty zbrojne pokazują, że osiągnięcie zwycięstwa jest wynikiem współdziałania wszystkich rodzajów sił zbrojnych oraz wojsk. O ile użycie lotnictwa, zwłaszcza w początkowej fazie oraz sił specjalnych jest bardzo medialne z powodu ich skuteczności, o tyle osiągnięcie głównego celu działań nie jest możliwe bez udziału „szarej piechoty”. Jest ona główną siłą umożliwiającą ostateczne pokonanie przeciwnika a także zajęcia określonego obszaru w celu zapewnienia tam pokoju oraz bezpieczeństwa i w ten sposób stworzyć warunki do odbudowy struktur państwowych⁴⁵. Należy również zauważyć, że czołgi, przeznaczone kiedyś

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ K. Motacki, *Zwiększenie zdolności bojowej pododdziałów zmechanizowanych*, [w:] *Myśl wojskowa* nr 4/2006, s. 118.

do przełamania obrony oraz rozwinięcia działań w głębi i nadal dysponujące tego typu możliwościami, są obecnie w dużej mierze wykorzystywane do wsparcia piechoty⁴⁶.

Dlatego należy się zastanowić, w jakim kierunku powinien pójść rozwój tego rodzaju wojsk oraz taktyki ich działania aby sprostać wymaganiom konfliktów naszych czasów.

Przełom na arenie międzynarodowej związany z likwidacją dwóch przeciwstawnych bloków spowodował, że zmniejszyło się zagrożenie konfliktem zbrojnym z masowym użyciem dużych związków taktycznych. Oczywiście nie należy wykluczyć, że w przyszłości takie zagrożenie nie pojawi się ponownie. Dlatego też nie należy zaniedbywać przygotowań w tym zakresie.

Obecnie jesteśmy świadkami zmian w sytuacji międzynarodowej, które stawiają przed siłami zbrojnymi nowe wyzwania. Konsekwencją tych przemian jest odrzucenie wielu starych koncepcji prowadzenia działań bojowych jako nieadekwatnych do zaistniałej rzeczywistości oraz opracowanie nowych założeń w pełni przystających do istniejących zagrożeń i realiów pola walki początku XXI wieku⁴⁷.

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ K. Dudek i inn. *Taktyczne aspekty operacji „Iraqi Freedom* [w:] *Zeszyty naukowe WSO WL nr 4/2006*

3.2 Geneza operacji reagowania kryzysowego

Określenie „operacje reagowania kryzysowego” jest pojęciem stosunkowo nowym, jednak działania, których dotyczy stały się kluczowym wkładem NATO do pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego, a skuteczność tego typu operacji jest postrzegana jako wyznacznik służący do oceny dalszej przydatności Sojuszu⁴⁸.

Rozpad Układu warszawskiego doprowadził do konieczności dostosowania zasad funkcjonowania NATO do obecnej sytuacji polityczno – militarnej w Europie i świecie. Zaistniała również konieczność zmiany strategii jak i organizacji Sojuszu. Adekwatnie do ówczesnych wymagań przeprowadzono reformę, którą zapoczątkowała *Deklaracja londyńska* z dnia 6 lipca 1990 roku. Dotyczyła ona między innymi projektów, określających potrzeby zmiany dotychczasowego profilu Sojuszu Północnoatlantyckiego, w tym ukierunkowanie przyszłych zadań również pod kątem zapewnienia zdolności w zakresie:

- Podejmowania operacji wykraczających poza ramy art. 5 Traktatu waszyngtońskiego;
- Wyłączenia problematyki operacji pokojowych i akcji humanitarnych do zakresu współpracy w ramach w ramach Partnerstwa dla Pokoju;
- Udzielenia pomocy ONZ w realizacji mandatu operacji pokojowej w byłej Jugosławii⁴⁹.

Nowe deklaracje określające rozszerzenie skali zadań, potwierdzały chęć włączenia się Sojuszu w proces rozwiązywania kryzysów w skali wielonarodowej. Pokłosiem tego stało się podjęcie działań mających doprowadzić do określenia ewentualnego wkładu, jaki NATO było by w stanie wnieść w ramach operacji prowadzonych pod egidą ONZ i KBWE. W efekcie, podczas szczytu Sojuszu Północnoatlantyckiego w Rzymie w 1991 roku, została przejęta koncepcja strategiczna, która kładzie naciska na cztery obszary zadaniowe:

- Współpracę;
- Dialog;

⁴⁸ Steve Stum, *Dostosować zdolności do zobowiązań* [w:] Przegląd NATO, nr wiosna 2005, www.nato.int/docu/review/2005/issue/polish/military/html

⁴⁹ B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2007, s. 8.

- Obronę zbiorową;
- Reagowanie kryzysowe oraz zapobieganie konfliktom⁵⁰.

Powyższe stało się kanwą, na której Komitet Wojskowy rozpoczął opracowywanie dokumentów precyzujących działanie sił Sojuszu w operacjach spoza artykułu.

Z kolei rok 1997 przyniósł zatwierdzenie programu Partnerstwa dla Pokoju, który umożliwiał krajom niezrzeszonym w sojuszu współpracę w określonych i ustalonych wcześniej obszarach zadaniowych NATO. Jednocześnie przyjęto koncepcję wielonarodowych połączonych sił zadaniowych (CJTF), co umożliwiała praktyczną realizację operacji spoza artykułu 5 Traktatu Waszyngtońskiego, jednak z zastrzeżeniem, że operacją taką powinny kierować uznane organizacje międzynarodowe takie jak ONZ czy OBWE, z zastrzeżeniem że organizacje te opracują jednoznaczny mandat i wyznaczą osobę odpowiedzialną w jej imieniu⁵¹.

Kolejną istotną datą jest rok 1999, kiedy to podczas Szczytu Waszyngtońskiego w dniach 23 – 25 kwietnia wprowadzono w życie kolejną Koncepcję strategiczną NATO, znacznie rozszerzającą profil działania sojuszu, zwłaszcza w kwestii reagowania kryzysowego. Wprowadzono nowy obszar zadaniowy NATO, nazwany „rozwiązywanie kryzysów”, który stwierdza gotowość NATO - „na zasadzie konsensusu”, w zgodzie z artykułem 7 Traktatu waszyngtońskiego – do uczestnictwa w skutecznym zapobieganiu konfliktom i rozwiązywaniu kryzysów, łącznie z operacjami reagowania kryzysowego⁵².

Oceniając Powyższą Koncepcję, w aspekcie operacji reagowania kryzysowego, zasadne wydaje się zaakcentowanie najważniejszych ustaleń zawartych w tym dokumencie, a są nimi:

- Zachowanie zasadniczego znaczenia obrony kolektywnej i więzi transatlantyckiej jako nieodłącznych cech NATO oraz elementarnych warunków do zachowania przez Sojusz zdolności do działania;

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ B. Panek, *op. cit.* s. 8.

⁵² Tamże, s. 9.

- Możliwości militarne i polityczne Paktu są podstawą do zapobiegania konfliktom i ich przewycięzania;
- Zauważamy wyraźne przesunięcie wysiłku w kierunku zdolności do reagowania kryzysowego, lecz cały czas na bazie politycznej i militarnej zdolności obronnej;
- Koncepcja precyzyjnie określa zakres działania NATO (obszar transatlantycki);
- Operacje spoza artykułu 5 będą prowadzone na podstawie mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ. Nie wykluczone jest prowadzenie takich operacji bez wyraźnego mandatu, ale w zgodzie z prawem międzynarodowym i na zasadzie konsensusu państw członkowskich;
- W dokumencie podkreśla się europejski wymiar Sojuszu, oraz możliwość wykorzystania środków i możliwości NATO w operacjach prowadzonych przez Unię Europejską⁵³.

Nowe uwarunkowania bezpieczeństwa euroatlantyckiego oraz ustalenia Szczytu waszyngtońskiego, wymusiły konieczność opracowania stosownych dokumentów normatywnych, określających ogólne ramy i zasady działania NATO w ramach operacji reagowania kryzysowego. Komitet Wojskowy przystąpił więc do prac, efektem których jest opublikowanie 30 maja 2001 roku dokumentu MC 327/2 – *Military Policy for non – Article 5 Crisis Response Operations (Wytyczne polityki wojskowej NATO dla „niepodlegających artykułowi 5” operacji reagowania kryzysowego*⁵⁴, który jest aktualnie podstawą do przygotowania i prowadzenia wszelkich operacji reagowania kryzysowego.

Po szczycie NATO w Waszyngtonie, stwierdzono, że aktualne narzędzia zarządzania w sytuacjach kryzysowych są nie adekwatne do ryzyka zagrożeń i wyzwań, jakim przyjdzie stawić czoła w przyszłości⁵⁵. Po analizach i pracach wstępnych, Rada Północnoatlantycka NATO podjęła w 2001 roku decyzję

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Cytuję za B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego* [w:] *Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2007, s. 98.

⁵⁵ Z. Piątek, *Nowe elementy systemu reagowania kryzysowego NATO* [w:] *Podział odpowiedzialności za bezpieczeństwo Europy pomiędzy NATO i Unię Europejską. Materiały z sympozjum*, AON, Warszawa 2006, s. 40.

o konieczności rozwoju jednego, w pełni zintegrowanego Systemu Reagowania Kryzysowego NATO (NATO Crisis Response System – NCRS), który miał zastąpić System Pogotowia NATO. Celem NCRS jest zapewnienie wymaganej w danej sytuacji gotowości oraz wsparcia działań mających na celu zapobieganie kryzysom i konfliktom jak również zarządzanie w sytuacjach kryzysowych w całym zakresie operacji zawartych w artykule 5 Traktatu Waszyngtońskiego oraz poza nim. Ten system podnosi możliwości sojuszu dotyczące przygotowania i reagowania na zaistniałe sytuacje kryzysowe. Zawiera wykaz środków i przedsięwzięć dających możliwość reagowania na zagrożenia w skoordynowany sposób i we właściwym czasie. System Reagowania Kryzysowego NATO jest w zasadzie rozwinięciem Systemu Pogotowia NATO i daje możliwości wyeliminowania istniejących do tej pory niedociągnięć jak również sprostać wyzwaniom współczesności. Można założyć, że został on uzupełniony o przedsięwzięcia wynikające z katalogu potencjalnych opcji reagowania środkami militarnymi oraz wykazu środków zapobiegawczych. Podstawą do budowy nowego systemu Reagowania Kryzysowego NATO były wytyczne sekretarza generalnego NATO z 10. 08. 2001 roku (CM/2001/63)⁵⁶.

Obecnie problematyka dotycząca operacji reagowania kryzysowego w armiach członków NATO nabiera coraz większego znaczenia, bowiem działania mające na celu zapobieganie i rozwiązywanie sytuacji kryzysowych stały się kanwą zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa w regionie transatlantyckim. Współczesny świat, borykający się z problemem międzynarodowego terroryzmu, zagrożeń asymetrycznych, globalizacji kryzysów i konfliktów regionalnych jest zgodny, że powyższe zjawiska stanowią bezpośrednie zagrożenie tego obszaru. Konieczne jest więc dostosowanie możliwości sił zbrojnych do współczesnych zagrożeń oraz do nowych wyzwań.

Przykład kryzysu bałkańskiego pokazuje, że wystąpienie konfliktu lokalnego w Europie jest realne i może okazać się nieprzewidywalne, co z kolei może przynieść trudne do oszacowania skutki dla innych państw Sojuszu. Posiadanie więc sił i systemów umożliwiających reagowanie oraz przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym jest nie tylko wyzwaniem współczesności, lecz koniecznością, która

⁵⁶ Tamże, s. 41.

może okazać się filarem zapewnienia bezpieczeństwa w obszarze transatlantyckim. *Współczesna odpowiedź na zagrożenia jest nieadekwatna do ich skali i natury. Wymaga ona nowego, strategicznego myślenia. Reagowanie i budowanie barier musimy zastąpić prewencją i wyprzedzaniem.* Te słowa, które wypowiedział R. Hall najdosadniej oddają istotę konieczności i słuszności operacji reagowania kryzysowego.

3.3 Istota i rodzaje operacji reagowania kryzysowego

Operacje reagowania kryzysowego (*ang. Crisis Response Operations – CROs*) to różnego rodzaju działania militarne i niemilitarne, kierowane przez NATO, przy wsparciu międzynarodowym organizacji politycznych, wojskowych, humanitarnych i gospodarczych, które prowadzone są w celu zapobiegania i pokonywania sytuacji kryzysowych zagrażających bezpośrednio lub pośrednio bezpieczeństwu członków Sojuszu. Obejmują one całą gamę przedsięwzięć zarówno o charakterze politycznym, dyplomatycznym, gospodarczym jak i wojskowym, realizowanym w myśl prawa międzynarodowego⁵⁷.

Zgodnie z zapisami doktrynalnymi RP, *...celem Operacji Kryzysowych spoza Artykułu 5 jest prowadzenie operacji, które wzmacniają bezpieczeństwo i pokój międzynarodowy. Celem NA5CRO jest łagodzenie kryzysów i napięć w sposób skoordynowany i zgrany czasowo, w sytuacjach kiedy kryzysy mogą zagrażać bezpieczeństwu krajów NATO jak i stabilności na „peryferiach” Sojuszu.*

Operacje tego typu obejmują szerokie spektrum wykorzystania sił Sojuszu począwszy od operacji wymuszania pokoju po operacje prewencyjne i inne kierowane przez Radę Północnoatlantycką⁵⁸.

W zasadzie do operacji reagowania kryzysowego zaangażowane są zwykle wielonarodowe kontyngenty sił zbrojnych NATO, zachowując jednocześnie możliwość współdziałania z państwami spoza sojuszu, organizacjami międzynarodowymi rządowymi i pozarządowymi. Ich rodzaj i zakres są uzależnione

⁵⁷ B. Panek, *op. cit.*, s. 10.

⁵⁸ Sztab Generalny WP, *Operacje Reagowania Kryzysowego spoza Artykułu 5 (DD 3.4)*, Warszawa 2008, s. 7.

od charakteru konfliktu, uczestniczących w nim sił jak również woli politycznej stron przeciwnych jego zakończeniu⁵⁹.

Operacje reagowania kryzysowego mogą być ograniczone co do celu, środka, obszaru czy czasu, w zależności od sprecyzowanego przez Radę Północnoatlantycką stanu końcowego. W zależności od zaistniałej sytuacji, operacje reagowania kryzysowego mogą być prowadzone w różnej formie i obejmować swoim zasięgiem wszelkie działania, które nie dotyczą artykułu 5 Traktatu Waszyngtońskiego⁶⁰. Formy operacji reagowania kryzysowego przedstawia rysunek 3.3.1.

Rys. 3. 3. 1 Formy operacji reagowania kryzysowego

Opracowanie własne, na podstawie:

B. Panek, Operacje reagowania kryzysowego [w:] Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej. Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2007, s. 99.

Do operacji reagowania kryzysowego zaliczamy:

- Operacje wsparcia pokoju;
- Wsparcie operacji humanitarnych;

⁵⁹ B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego* [w:] Bellona, nr 3/2007, s.53.

⁶⁰ Tamże.

- Wsparcie akcji zwalczania skutków klęski żywiołowej;
- Akcje poszukiwawczo – ratownicze;
- Wsparcie operacji ewakuacji osób cywilnych;
- Operacje wycofania;
- Operacje wsparcia władz cywilnych;
- Wymuszanie siłą sankcji i embarga;⁶¹

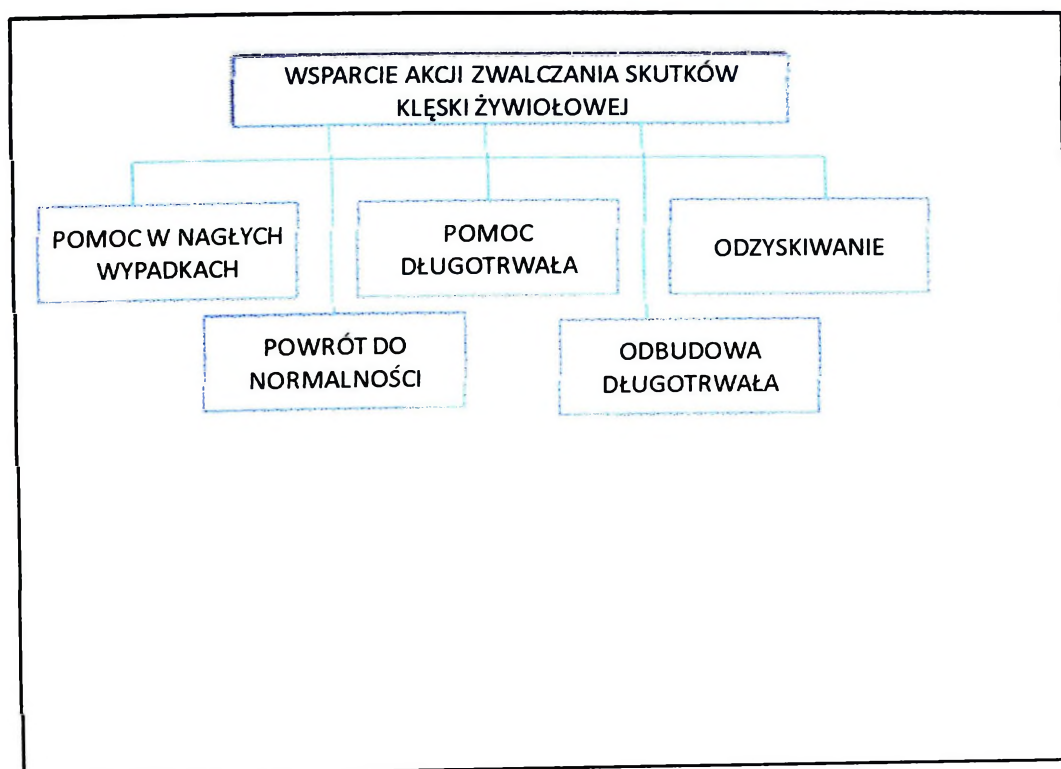
W skład **operacji wsparcia pokoju** wchodzi działania takie jak: zapobieganie konfliktom, utrzymanie pokoju, wymuszanie pokoju, tworzenie pokoju, budowanie pokoju i działania humanitarne.

Wsparcie operacji humanitarnych (*ang. Support of Humanitarian Operations*) to przedsięwzięcia związane z zapewnieniem pomocy ludności będącej w trudnej sytuacji, zgłasza, gdy władze państwa nie chcą lub nie mogą zapewnić takiej pomocy. Działania takie skupiają się w zasadzie na wsparciu uchodźców, wypędzonych oraz działaniach humanitarnych.

Wsparcie akcji zwalczania skutków klęski żywiołowej (*ang. Support of Disaster Relief*) są działaniami bardzo podobnymi do działań humanitarnych. Jednak ze względu na konieczność natychmiastowej reakcji, przedsięwzięcia te nie będą wykonywane jako samodzielna operacja, która wymaga długotrwałych przygotowań. W zasadzie będzie ona polegać na wydzieleniu części sił Sojuszu dla zapewnienia wzmocnienia jednostek czy organizacji, które prowadzą już akcję ratunkową w miejscu wystąpienia klęski żywiołowej. Działania takie dzielą się na pomoc w nagłych wypadkach, pomoc długotrwałą, odzyskiwanie, odbudowę, odbudowę długotrwałą, oraz powrót do normalności⁶². Podział działań wsparcia akcji zwalczania skutków klęski żywiołowej przedstawia rysunek 3.3.2.

⁶¹ Tamże, s. 53.

⁶² Tamże.

Rys. 3. 3. 2 Podział działań wsparcia akcji zwalczania skutków klęski żywiołowej

Opracowanie własne, na podstawie:

B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego* [w:] *Bellona*, nr 3/2007, s. 53.

Akcje poszukiwawczo – ratownicze (*ang. Search and Rescue*) obejmują użycie statków powietrznych i innych pojazdów jak również specjalistycznych zespołów ratowniczych oraz odpowiedniego wyposażenia do poszukiwania i ratowania personelu w środowisku morskim oraz na lądzie.

Wsparcie operacji ewakuacji osób cywilnych (*ang. Support to Non – combatant Evacuation Operations*) to działania wojskowe, zapewniające bezpieczeństwo podczas ewakuacji personelu cywilnego z obszaru obcego państwa. Operacje tego typu są dokładnie opisane w AJP 3.4.2⁶³.

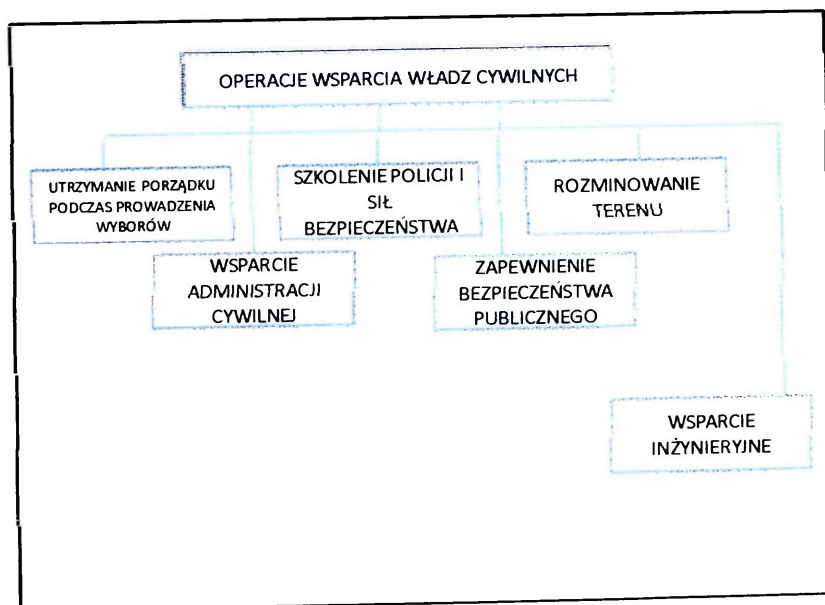
Operacje wycofania (*Extraction Operations*) mają na celu osłanianie sił ONZ lub innej misji wojskowej przez siły interwencyjne podczas wycofania z obszaru wystąpienia kryzysu⁶⁴.

Operacje wsparcia władz cywilnych (*ang. Military Aid/Support to Civil Authorities*) to działania mogące mieć miejsce w sytuacjach nadzwyczajnych, które

⁶³ B. Panek, *Operacje...*, op. cit., s. 53.

⁶⁴ Tamże.

są wynikiem klęsk żywiołowych takich jak powódzie, trzęsienia ziemi czy pożary lasów ale również świadomego działania ludzi, np. ataków terrorystycznych, skażeń terenu, ograniczeń w dostawach prądu itp. Działania tego typu mogą mieć na celu również zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, czyli zakresu zadań standardowo przewidzianych dla odpowiednich organów władzy, które jednak nie mogą ich realizować ze względu na brak odpowiedniego przygotowania w tym zakresie. Ponadto w ramach wsparcia inżynieryjnego mogą być realizowane zadania wsparcia w zakresie odbudowy infrastruktury terenowej, drogowej i kolejowej, budową mostów i źródeł pozyskiwania wody pitnej, szeroko rozumianego odkażania terenu czy ochrony przeciwpożarowej. Spektrum tego typu działań jest niezwykle szerokie i wymaga sporych nakładów specjalistycznych. Zakres operacji wsparcia władz cywilnych przedstawia rysunek 3.3.3.

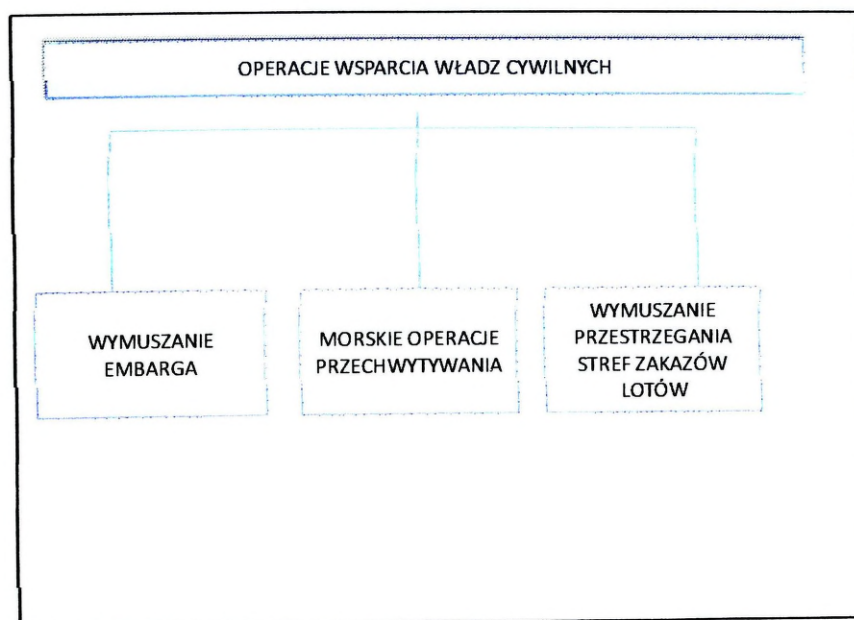
Rys. 3. 3. 3 Zakres operacji wsparcia władz cywilnych

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie:

B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego* [w:] Bellona, nr 3/2007, s. 53.

Wymuszanie siłą sankcji i embarga (ang. *Enforcement of Sanctions and Embargoes*) to działania stosowane zwykle w sytuacji nałożenia embarga na określone państwo czy obszar. Zawiera środki prowadzące do zaprzestania przez stronę

nierespektującą porozumienia wszelkiej niezgodnej z prawem działalności⁶⁵. Zakres działań w ramach wymuszania siłą sankcji i embarga przedstawia rysunek 3.3.4.

Rys. 3. 3. 4 Zakres działań w ramach wymuszania siłą sankcji i embarga

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie:

B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego* [w:] *Bellona*, nr 3/2007, s. 54.

Powyższe definicje potwierdzają, że NATO skutecznie dostosowuje się zmieniającej się sytuacji. Spektrum działań wchodzących w zakres operacji reagowania kryzysowego potwierdza konieczność istnienia Paktu, który w dalszym ciągu pozostaje gwarantem pokoju i bezpieczeństwa w obszarze transatlantyckim. Ponadto wprowadzenie na stałe do terminologii NATO pojęcia *operacje reagowania kryzysowego*, w ramach której mieszczą się wszelkie działania sił sojuszniczych nieobjęte artykułem 5 traktatu waszyngtońskiego potwierdza właściwy kierunek obrany przez państwa Sojuszu, wymuszony zmianą dwubiegunowego podziału świata. Przyroda nie lubi próżni. W miejsce starych zagrożeń pojawiają się nowe, które wymuszają określone zmiany w strukturach organizacyjnych ale też w sposobie myślenia i przeciwdziałania tym zagrożeniom. Zainteresowanie operacjami reagowania kryzysowego w Sojuszu potwierdza, że koncepcja strategiczna sojuszu

⁶⁵ Definicje dotyczące operacji reagowania kryzysowego sformułowane na podstawie *AJP* 3.4, przedstawiam w oparciu o artykuł B. Panka zawarty w: *Bellona* nr 3/2007, B.Panek, op. cit., s. 53 – 54.

oraz opracowywane na jej podstawie dokumenty odzwierciedlają zdolność NATO do dostosowania się do zmieniającej się sytuacji polityczno – militarnej w obszarze transatlantyckim.

W podsumowaniu niniejszego rozdziału, zasadne wydaje się być przedstawienie nasuwających się wniosków. Są one następujące:

- źródłem powstawania sytuacji kryzysowych mogą być następujące rodzaje zagrożeń:
 - polityczne,
 - militarne,
 - ekonomiczne,
 - społeczne,
 - ekologiczne,
 - terrorystyczne.
- na konflikty zbrojne początku XXI wieku bezpośrednio wpływa rozwój nauki i techniki połączony z sytuacją w poszczególnych państwach oraz zamieszkujących je społeczeństwach,
- działania potencjalnego przeciwnika będą miały charakter asymetryczny, co wiąże się z koniecznością przygotowywania wojsk na takie zagrożenia,
- termin „operacje reagowania kryzysowego” jest pojęciem nowym a działania które obejmuje stały się kluczowym obszarem działalności NATO,
- operacje reagowania kryzysowego prowadzone są z reguły przez wielonarodowe kontyngenty sił Sojuszu, przy zachowaniu możliwości współdziałania z państwami nie będącymi członkami Paktu,

Współczesne operacje prowadzone przez NATO są warunkowane przez występujące zagrożenia. Rozpad dwubiegunowego świata wymusił konieczność przystosowania się Sojuszu do reagowania na nowe wyzwania, opisane w niniejszym rozdziale. Zakres operacji reagowania kryzysowego w pełni odpowiada współczesnym zagrożeniom a przyjęta klasyfikacja obejmujących je działań jest tego potwierdzeniem.

4. PROWADZENIE OPERACJI W TERENIE ZABUDOWANYM

4.1 Podstawy prawne działań innych niż wojna

W historii stosunków międzynarodowych do początku XX wieku „wojna” („prawo do wojny”) usankcjonowana była jako jedno z niezbywalnych przywilejów suwerennych państw.

Zakaz wojny agresywnej znalazł się w Traktacie przeciwojennym tzw. pakcie paryskim lub pakcie Branda - Kelloga, który po podpisaniu 27.08.1928 roku wszedł w życie 24.11.1929 roku⁶⁶. Akt ten spowodował postawienie „wojny” poza prawem międzynarodowym, a więc państwo dopuszczające się agresji dopuszczało się zbrodni przeciwko pokojowi.

Obecnie na zasadzie bezwzględного zakazu agresji zbudowany jest system Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), którego Karta wprowadza normy o charakterze powszechnym obowiązujące wszystkie państwa (także te nie należące do ONZ). Zgodnie z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych kraje powinny dążyć utrzymania pokoju i powstrzymywania się od użycia siły, jednocześnie zachowując prawo do samoobrony i obrony kolegialnej. Wynika stąd, iż obecnie „wojna” jako akt działań agresywnych jest nielegalna, ale nie nieunikniona, a siły zbrojne poszczególnych państw muszą być gotowe do prowadzenia działań zarówno w obronie własnej, jak i obronie innych krajów.

Postanowienia prawa międzynarodowego nie uchroniły jednak państw od udziału w wojnach. Jedenaście lat po podpisaniu paktu paryskiego doszło do wybuchu największej i najkrwawszej wojny w historii ludzkości (II wojna światowa), a po jej zakończeniu do szeregu wojen quasi – kolonialnych (narodowowyzwoleńczych) i międzypaństwowych o charakterze lokalnym. Od zakończenia „zimnej wojny” i upadku systemu dwubiegunowego wzrosła liczba konfliktów lokalnych

⁶⁶ W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, s. 49, Warszawa 2004.

i wewnętrznych państw, który przybrały w większości charakter ideologiczny i religijny. „Globalizacja” konfliktów spowodowała, że część walk w postaci działań terrorystycznych zaczęła się przenosić do krajów i obszarów będących w znacznej odległości od rdzennych rejonów konfliktogennych.

Sytuacja ta „wymogła” od społeczności międzynarodowej podejmowanie wszelkich wysiłków mających na celu powstrzymanie rozrastania się konfliktu lokalnego w regionalny – zagrażający pokojowi światowemu.

Spośród różnych sposobów rozwiązywania sytuacji konfliktogennych, dużego znaczenia nabierają działania o charakterze militarnym, które powinny cechować się usankcjonowaniem ONZ. Dotychczas dwukrotnie ONZ „zleciła” przeprowadzenie operacji wojskowej o charakterze wojennym (Korea 1950 – 1953, Irak 1991) oraz kilkunastokrotnie zwracała się do swych członków i organizacji międzynarodowych o przeprowadzenie wojskowych operacji pokojowych mających na celu rozdzielenie stron konfliktu, zapewnienie przestrzegania porozumień między stronami konfliktu czy też zapewnienie bezpieczeństwa i stabilizacji ludności zamieszkującej strefy konfliktu.

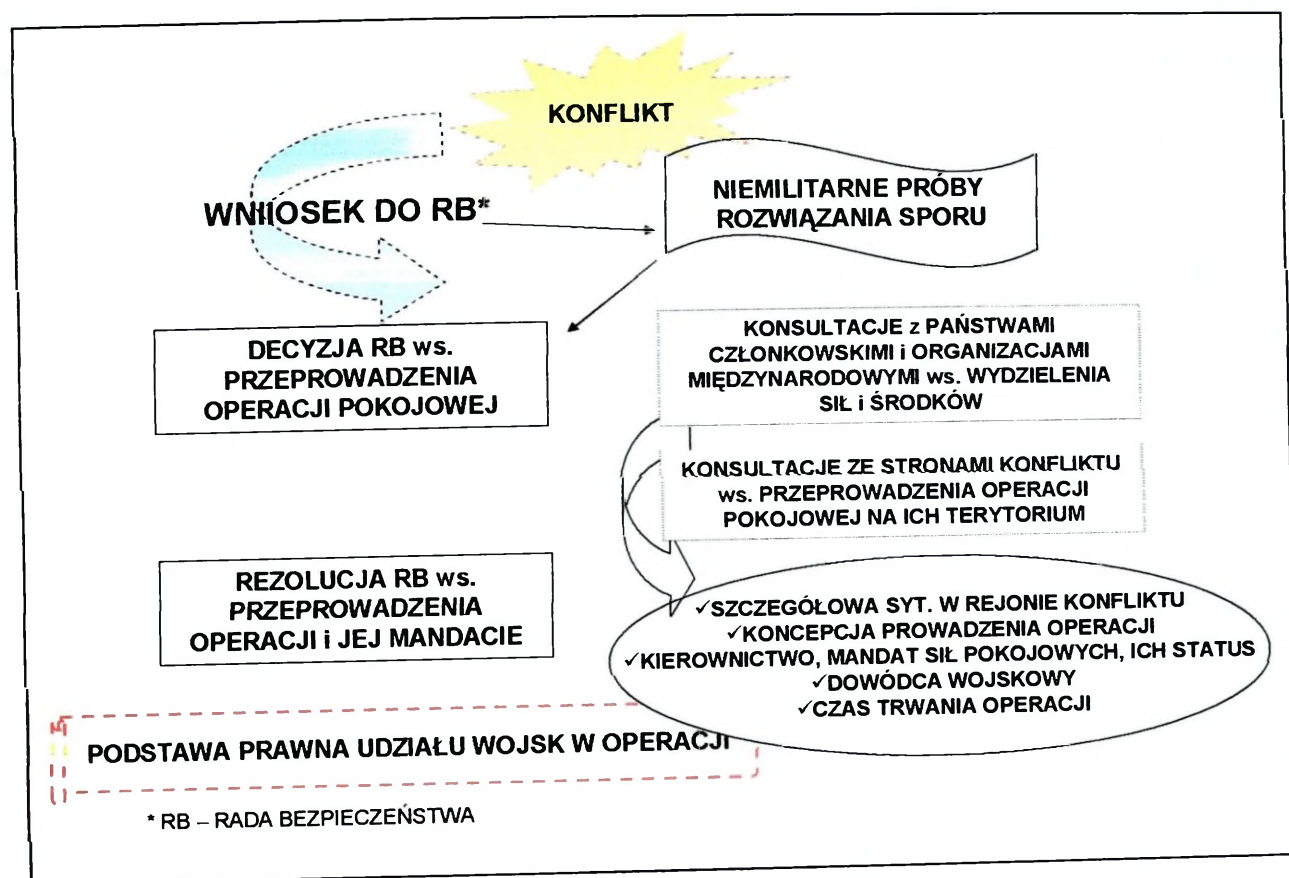
Operację pokojową można zdefiniować jako działania z ograniczonym użyciem sił zbrojnych, podejmowane przez społeczność międzynarodową, z zamiarem utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu⁶⁷. Jej istotą jest dążenie, poprzez zastosowanie odpowiednich sił i środków, do zmiany sytuacji stanowiącej groźbę dla pokoju.

Podstawę prawną na podjęcia działań innych niż wojna, w rozumieniu operacji wsparcia pokoju, stanowi decyzja rady Bezpieczeństwa określająca między innymi cel operacji, czas jej trwania oraz wielkość sił zaangażowanych w operację. Przy czym należy stwierdzić, że wniosek o użycie sił pokojowych może na forum ONZ zgłosić zarówno sama Rada Bezpieczeństwa jak i Zgromadzenie Ogólne, Sekretarz Generalny, zainteresowane państwo lub grupy państw.

Na podstawie złożonych wniosków Rada Bezpieczeństwa winna określić czy dana sytuacja konfliktogenna stanowi zagrożenie dla międzynarodowego

⁶⁷ A. Czupryński, *Współczesna sztuka operacyjna i jej system pojęć*, s. 53, Materiały z konferencji naukowej pod red. J. Posobiec, *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki wojsk lądowych*, Warszawa 2007.

bezpieczeństwa (pokoju). Stwierdzenie takie w rozumieniu prawa międzynarodowego daje podstawy prawne do podjęcia wszelkich działań przez społeczność międzynarodową mających na celu rozwiązanie konfliktu. Przy czym zakres (ramy) podejmowanych działań zostają określone w rezolucji Rady Bezpieczeństwa.

Rys. 4. 1. 1 Zarys modelu podejmowania decyzji o przeprowadzeniu operacji pokojowej (wsparcia pokoju)

Źródło: opracowanie własne.

W pierwszej kolejności Rada Bezpieczeństwa podejmuje kroki dyplomatyczne zmierzające do rozwiązania sytuacji konfliktowej, może także zdecydować o przeprowadzeniu operacji pokojowej. W tym celu Sekretarz Generalny opracowuje i przedstawia raport w sprawie możliwości realizacji takiej decyzji. W pracy tej wspomagany jest przez specjalistyczne organy ONZ. Prowadzone są rozmowy ze stronami (stroną) konfliktu dotyczące wszystkich aspektów przeszłej operacji⁶⁸. Jednocześnie odbywają się rozmowy i konsultacje z państwami wyrażającymi chęć udziału w takiej operacji (w tym wydzielenia wojskowych sił i środków). Rozmowy o udziale w operacji prowadzone są także z organizacjami międzynarodowymi

⁶⁸ Zasadą operacji pokojowej jest zgoda państw – stron konfliktu na jej przeprowadzenie (osiągnięcie jej w niektórych przypadkach nie jest możliwe).

o zasięgu regionalnym (np. Unia Europejska, Unia Afrykańska) oraz z sojuszami wojskowymi (NATO). Wszystkie te działania mają zapewnić zebranie niezbędnych do planowania operacji danych dotyczących między innymi sytuacji w regionie (także sąsiedzi stron konfliktu) – szans pokojowego rozwiązania sporu, możliwości logistycznego zabezpieczenia operacji, ilość niezbędnych sił i środków, możliwości wystawienia kontyngentów i sposoby ich finansowania. Na podstawie tych danych opracowane są wytyczne dotyczące mandatu operacji, statusu sił pokojowych oraz długości trwania operacji.

Na podstawie raportu Sekretarza Generalnego, Rada Bezpieczeństwa podejmuje decyzję w formie rezolucji o przeprowadzeniu danej operacji, określając jednocześnie jej mandat. Operacja taka może być kierowana przez Sekretarza Generalnego (jego specjalnego przedstawiciela) – w wypadku wystawiania kontyngentów bezpośrednio przez państwa członkowskie lub przez inne podmioty prawa międzynarodowego (państwo, grupa państw, organizacja międzynarodowa) – gdy Rada Bezpieczeństwa przekaze im uprawnienia prowadzenia operacji (zwierzchnictwo ONZ w formalny sposób zostaje zachowane).

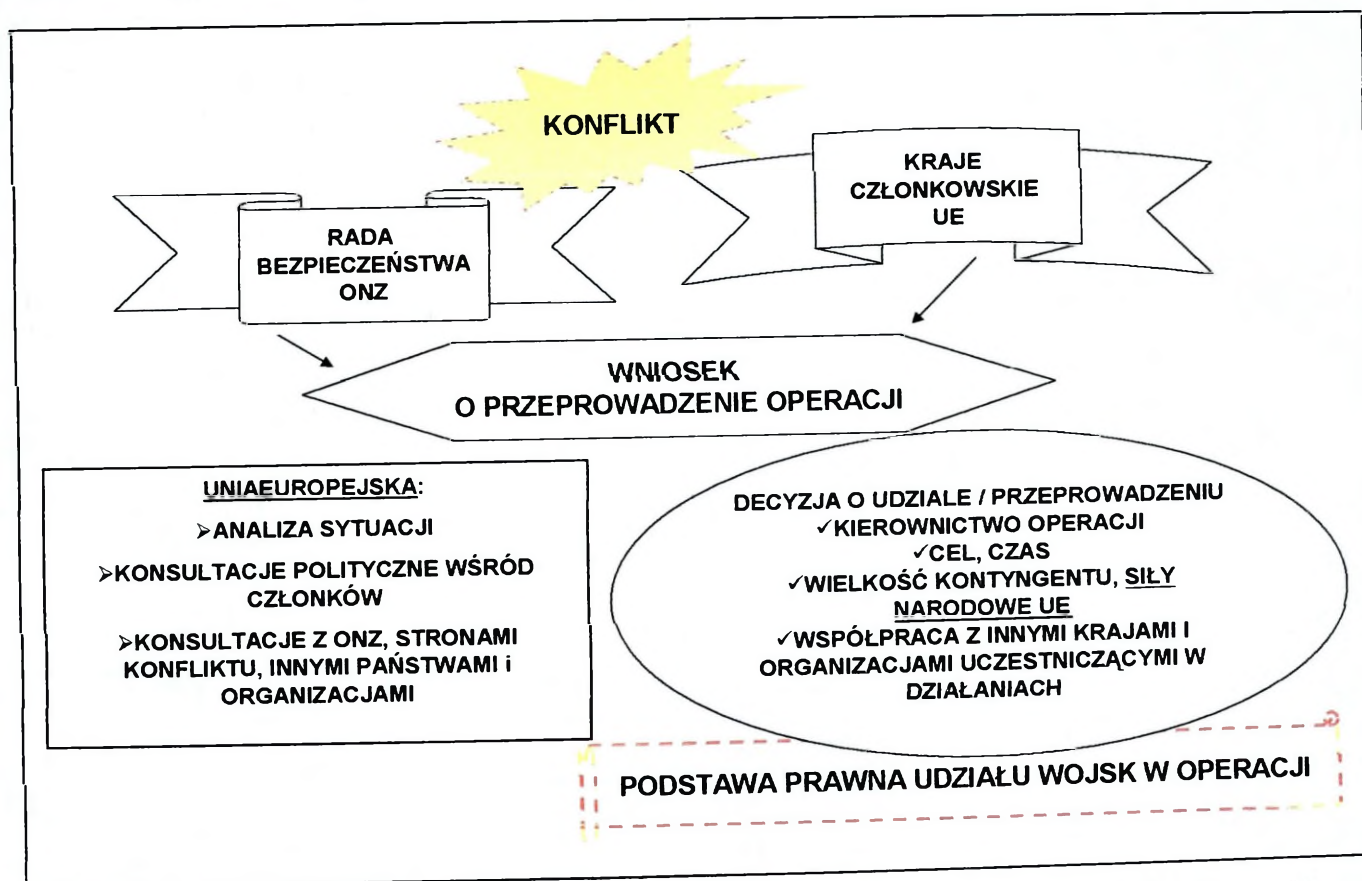
Polska, jako suwerenny podmiot prawa międzynarodowego, członek ONZ, a zarówno członek Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego może uczestniczyć bezpośrednio w operacjach pokojowych organizowanych i kierowanych przez ONZ (np. operacje wielonarodowe), w operacjach realizowanych na prośbę Narodów Zjednoczonych przez organizację, których jest bezpośrednim członkiem lub w ramach operacji przeprowadzanych przez Unię Europejską, działającą zgodnie z mandatem ONZ i Kartą Narodów Zjednoczonych.

Podstawę prawną działania sił Unii Europejskiej stanowi decyzja i rezolucja Rady Bezpieczeństwa lub decyzja organów kierowniczych Unii Europejskiej (Rada)⁶⁹. Zaznaczyć należy, że formalnie nie ma żadnych ograniczeń terytorialnych do realizowania operacji pokojowej przez Unię Europejską. Wniosek o przeprowadzenie operacji mogą wносить poszczególne państwa lub grupa państw unii. Odpowiednie organy Unii (Rada Unii Europejskiej) przeprowadzają konsultacje

⁶⁹ Decyzja Rady Bezpieczeństwa musi być poprzedzona zgodą danej organizacji (czyli jej członków – zgodnie ze statutem) na udział w operacji pokojowej. W tym celu prowadzone są wcześniej niezbędne konsultacje.

z krajami członkowskimi i podejmują decyzję o udziale (przeprowadzeniu) operacji. Kolejną czynnością jest przeprowadzenie analizy sytuacji politycznej i militarnej w rejonie konfliktu. Wyciągnięcie wniosków dotyczących czas – okresu prowadzenia działań, wielkości kontyngentu, jego mandatu, a co za tym idzie otrzymanie deklaracji państw członkowskich o wydzieleniu niezbędnych sił i środków. Może także zająć konieczność zwrócenia się do innych państw, spoza obszaru Unii Europejskiej, o udział w operacji (jej wsparciu) lub zwrócenia się do innych organizacji i sojuszy wojskowych (np. NATO) o jej konkretne wsparcie.

Kończym elementem uzyskiwania podstawy prawnej jest decyzja Rady Unii Europejskiej, w której zawarte są informacje mandatowe, określony jest status sił oraz wskazane są państwa wydzielające te siły.

Rys. 4. 1. 2 Zarys modelu podejmowania decyzji o udziale / przeprowadzeniu operacji pokojowej przez Unię Europejską

Źródło: opracowanie własne.

Podobny model podejmowania decyzji i uzyskiwania podstaw prawnych do udziału w operacji wsparcia pokoju występuje w NATO. O udziale w operacji sił sojuszu decyzję podejmuje Rada Północnoatlantycka na wniosek państwa lub grupy

państw członkowskich lub na prośbę głównego organu ONZ – Rady Bezpieczeństwa⁷⁰.

Decyzja ta konsultowana jest na szczeblu politycznym między państwami – członkami sojuszu. Państwa członkowskie deklarują swój udział w operacji określając jednocześnie wielkość kontyngentów wojskowych. Rada Północnoatlantycka podejmuje decyzję o składzie wojsk, strukturze dowodzenia, dowódcy w rejonie prowadzenia operacji oraz akceptuje przygotowane plany prowadzenia działań. Sojusz w zależności od celu operacji może się także zwrócić do państw spoza układu z prośbą o uczestniczenie w całej operacji lub wybranych jej aspektach.

O użyciu jednostek wojskowych poza granicami państwa oraz o przedłużeniu lub skróceniu ich pobytu postanawia Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Rady Ministrów. Podstawę prawną zaangażowania Wojska Polskiego poza granicami państwa stanowi ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (Dz. U. Nr 162, poz. 1117 oraz z 2004 r. Nr 210, poz. 2135).

Udział Polski w operacji wsparcia pokoju wynikać będzie z uczestnictwa kraju w organizacjach międzynarodowych, które mogą zwrócić się do swoich członków o wydzielenie między innymi kontyngentów wojskowych. Działania będą podejmowane zgodnie z mandatem udzielonym przez ONZ lub OBWE w ramach operacji Unii Europejskiej lub NATO, a czasem samodzielnie w ramach operacji wielonarodowej organizowanej bezpośrednio przez te organizacje.

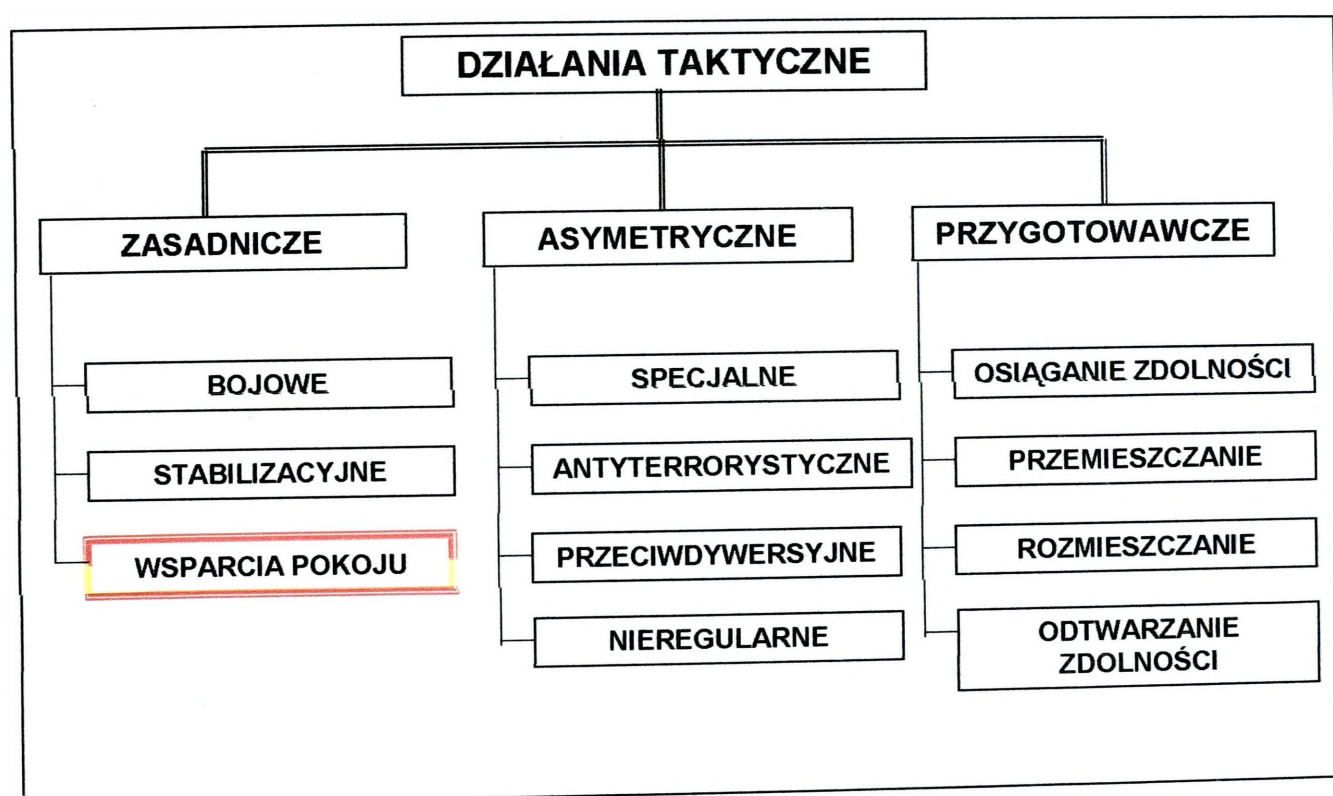
4.2 Przygotowanie operacji

Operacje wsparcia pokoju wchodzą w skład zasadniczych rodzajów działań taktycznych (rys. 3). Obok operacji reagowania kryzysowego stanowią działania inne niż wojenne. Zgodnie z obowiązującym Regulaminem działań Wojsk Lądowych operacje wsparcia pokoju „[...] są organizowane i prowadzone pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych, zgodnie z Kartą Narodów lub innych organizacji (UE, OBWE i inne). Polegają one na zastosowaniu odpowiednich sił i środków w celu

⁷⁰ Z prośbą o przeprowadzenie operacji pokojowej na wskazanym terytorium mogą zwracać się do Sojuszu także inne organizacje regionalnie (np. OBWE).

utrzymania lub przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa przez zmianę sytuacji stanowiącej groźbę dla pokoju lub dla zainicjowania akcji w związku z groźbą naruszenia pokoju”⁷¹.

Istotą tego typu operacji jest dążenie do utrzymania pokoju, a użycie wojsk nie ma charakteru „destrukcji”, lecz „budowania” - poprzez stwarzanie warunków do „wygaszenia konfliktu” i rozwiązywania napięć. Należy mieć na uwadze, że w przeciwieństwie do operacji wojennych – operacja wsparcia pokoju jest w zasadzie samodzielną formą użycia wojsk (nie wchodzi w skład szerokiej kampanii)⁷².

Rys. 4. 2. 1 Podział działań taktycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Regulaminu działań Wojsk Lądowych”,
DWLqđ Wewn. 11/2008.

Operacja wsparcia pokoju ma charakter wielonarodowy, co związane jest między innymi z zasadą bezstronności i chęcią podkreślenia jej osobowości międzynarodowej. Nie bez znaczenia jest zasada komplementarności i kosztów

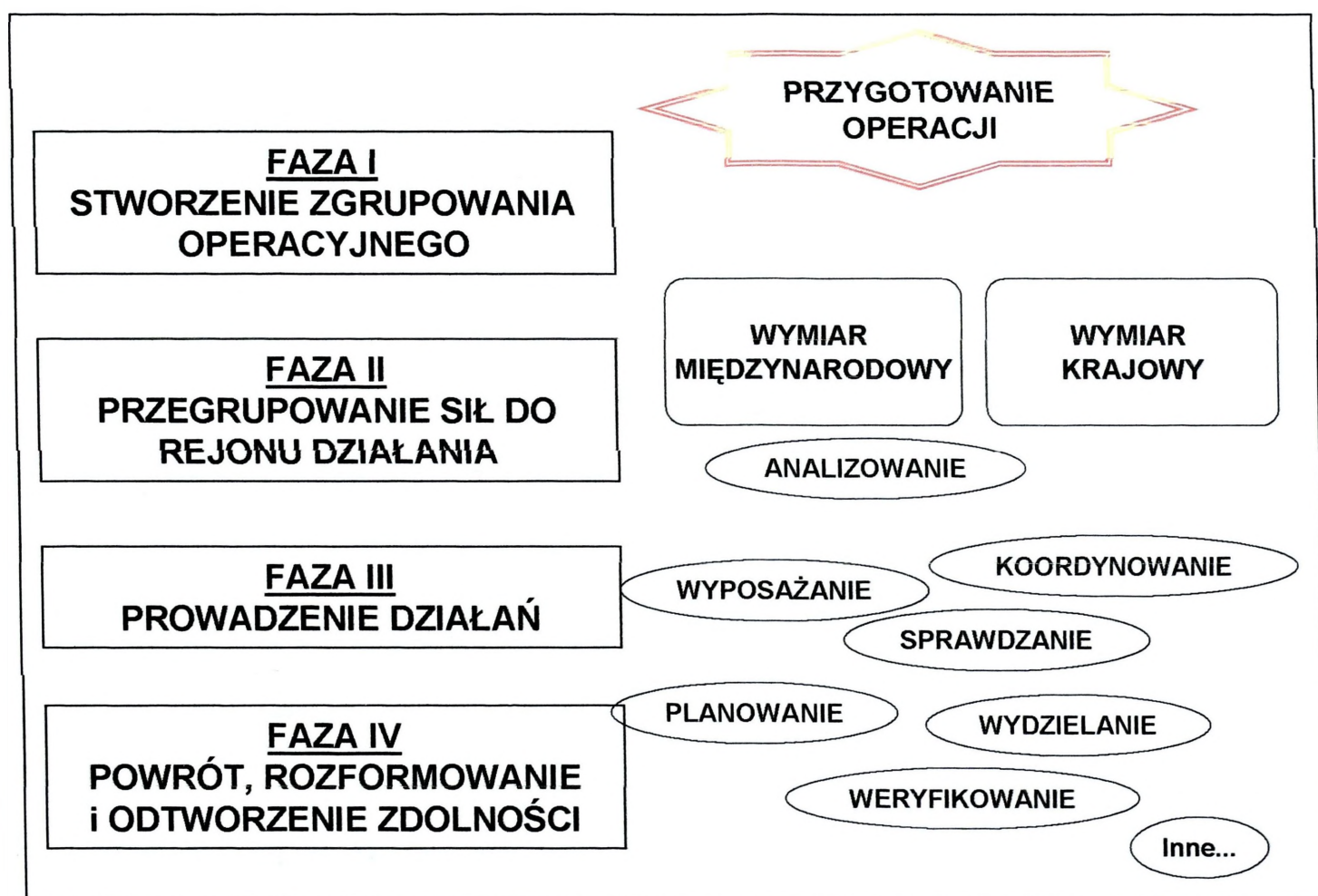
⁷¹ Regulamin działań Wojsk Lądowych, s. 14, Warszawa 2009.

⁷² Operacje wojenne mogą wchodzić w skład kampanii, albo stanowić samodzielną formę użycia sił zbrojnych, patrz A. Polak, *Współczesna operacja i jej przyszły wymiar*, s. 13 – 27, Materiały z konferencji naukowej pod red. J. Posobiec, *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki wojsk lądowych*, Warszawa 2007.

uczestnictwa w operacji. Wielonarodowość uczestników z politycznego punktu widzenia przynosi korzyści, jednakże z wojskowego punktu widzenia powoduje trudności organizacyjne, które trzeba rozwiązać już w etapie przygotowywania działań.

Przygotowanie operacji realizowane jest dwutorowo. Realizowane są czynności przygotowawcze w obszarze międzynarodowym oraz czynności związane z utworzeniem wojskowego kontyngentu narodowego, w którego skład wchodzić mogą przedstawiciele rodzajów sił zbrojnych i różnych rodzajów wojsk, których działanie należy skoordynować dla osiągnięcia określonego celu.

Przygotowanie operacji poprzedza I fazę jej prowadzenia, a w niektórych czynnościach obejmuje I i II fazę prowadzenia operacji. Fazy prowadzenia operacji (w tym operacji wsparcia pokoju) przedstawia rys. 4.

Rys. 4. 2. 2 Fazy prowadzenia operacji. zasadnicze czynności przygotowania operacji⁷³

Źródło: opracowanie własne.

⁷³ Rysunek przedstawia zasadnicze fazy operacji. W dokumentach sojuszniczych tych faz może być więcej, mogą obejmować m.in. planowanie operacyjne, rozwinięcie logistyczne itp.

W przygotowanie operacji wchodzić będą czynności realizowane w wymiarze międzynarodowym i narodowym.

W wymiarze międzynarodowym podejmowane będą czynności planistyczne i organizacyjne. Ich zasadniczym celem będzie dokonanie uzgodnień między krajami biorącymi udział w operacji wsparcia pokoju oraz krajami wspierającymi, a także stronami konfliktu. Kraje, na szczeblu koalicyjnym dokonują ustaleń dotyczących celów operacji, zadań i sposobów ich realizacji i zabezpieczenia. Zostaną przygotowane ustalenia końcowe dotyczące wielkości poszczególnych kontyngentów, struktur organizacyjnych, w tym struktur dowodzenia (wielonarodowość, państwa wiodące itp.). Przeprowadzona zostanie szczegółowa analiza sytuacji, a na podstawie wniosków z niej wypływających zostaną określone cele szczegółowe i dokonane zostanie planowanie operacyjne (plan operacji). Czynności wchodzące w przygotowanie operacji są jednymi z zasadniczych czynności mającymi wpływ na przebieg operacji i osiągnięcie jej celów. Kontyngenty wojskowe poszczególnych krajów charakteryzować się różnorodnością dotyczącą nie tylko wyszkolenia i wyposażenia, organizacją dowodzenia i doświadczeniem, ale także kulturą i religią. Występować będą ograniczenia narodowe związane z zakazem podejmowania niektórych działań przez wojska. Zasadniczym celem będzie stworzenie systemu dowodzenia (zgranie dowództw) i logistycznego zabezpieczenia.

W wymiarze krajowym (tu na przykładzie Polski) czynnością inicjującą przygotowanie operacji będzie decyzja prezydenta o udziale sił zbrojnych w danej obserwacji. Określać ona będzie czas udziału w operacji oraz ilość wojsk. Decyzje rządowe i ministerialne określają zasadnicze zadania, skład i kompetencje (czasem ograniczenia narodowe). Na ich podstawie zostają tworzone siły zadaniowe przewidziane do udziału w operacji wsparcia pokoju. Ustalenia na szczeblu międzynarodowym (koalicyjnym) mogą spowodować konieczność wydzielenia niektórych zasobów ludzkich i materiałowych do działania w elementach wielonarodowych (dowodzenie, logistyka itp.). Ponadto zgodnie z decyzjami polityków, narodowy element zadaniowy może uzyskać status wielonarodowy poprzez przyjęcie w struktury organizacyjne elementów innych państw (do systemu

dowodzenia, logistyki, pododdziałów i oddziałów) co powodować będzie konieczność przeprowadzenia zgrania bojowego i dodatkowych ustaleń (podział zadań, odpowiedzialności itp.).

W ramach przygotowania do prowadzenia operacji zostanie utworzone zgrupowanie operacyjne. Cechą charakterystyczną operacji wsparcia pokoju jest ich wielonarodowość. Części składowe zgrupowania pochodzić mogą z różnych kontynentów co w zasadzie uniemożliwia stworzenie zgrupowania w jednym określonym miejscu przed rozpoczęciem działania (byłoby to także mało efektywne). Zgrupowanie wojskowe tworzone będzie w macierzystych krajach, tam będzie zgrywane i stamtąd będzie przegrupowywane do rejonu prowadzenia operacji. Istotne przy tworzeniu zgrupowania operacyjnego będzie zgranie poszczególnych dowództw, zwłaszcza tych występujących w składzie wielonarodowym. Realizowane będzie zgodnie z wcześniej opracowanym w ramach planowania harmonogramem w ramach ćwiczeń dowódczo – sztabowych i treningów w etatowym składzie w stosunku do zadań realizowanych w ramach operacji pokojowej. Kontyngenty narodowe osiągną zdolność do działania w macierzystych krajach, co podsumowane będzie nadaniem odpowiednich certyfikatów. Istotną sprawą będzie weryfikacja i uaktualnienie stałych procedur operacyjnych i odpowiednie wyposażenie dowództw i wojsk w środki zabezpieczające funkcjonowanie systemu dowodzenia (parametry, zakres pracy itp.).

Faza przegrupowania do rejonu działania poprzedza bezpośrednio proces realizacji czynności mandatowych. Fazę tą poprzedzają rekonesanse oraz dokonanie odpowiednich ustaleń ze stroną (stronami) konfliktu oraz państwami, poprzez które terytoria będzie dokonywany przerzut wojsk. Faza ta wymaga szczegółowej koordynacji działania, gdyż zasadnicze siły przegrupowywane będą ze swoich macierzystych krajów bezpośrednio do przydzielonych stref odpowiedzialności albo rejonów prowadzenia działań. Wystąpi konieczność wcześniejszego przygotowania baz i warunków bytowych zgodnie z ustaleniami dokonanymi z państwem – stroną konfliktu.

Przegrupowanie może mieć charakter:

- lądowy;

- powietrzny;
- morski;
- mieszany.

Jego końcowym elementem (w sensie „ruchu”) będzie rozmieszczenie wojsk zgodnie z planem realizowanej operacji.

Po przegrupowaniu zasadniczych elementów zgrupowania operacyjnego wystąpi konieczność zgrania poszczególnych „ogniw” struktury zgrupowania w warunkach prowadzonej operacji. W zależności od szczebla dowodzenia zgrywanie może być organizowane i prowadzone w ramach narodowych sił zadaniowych oraz w strukturach wielonarodowych. Osiągnięcie gotowości do działania w miejscu prowadzenia operacji stanowi początek praktycznego wykonywania zadań w operacji zgodnie z jej celem, zadaniami i mandatem.

Przygotowanie do prowadzenia operacji wsparcia pokoju w terenie zabudowanym nie wymaga odmiennego podejścia do czynności przedstawionych powyżej. Zmienia się zasadnicze środowisko jej prowadzenia, które zgodnie z zapisami regulaminowymi stanowi „specyficzne środowisko walki”⁷⁴. Przygotowując operację należy wziąć pod uwagę cechy środowiska miejskiego mogące mieć zasadniczy wpływ na realizowane czynności.

Informację dotyczącą danego miasta można zdobyć w swoim kraju, korzystając z dostępnej zebranej bazy danych (plany, poradniki, przewodniki itp.), uzyskanych informacji wywiadowczych (własnych i innych państw) zarówno ze źródeł osobowych i wykorzystujących technologię satelitarną. Zakres wskazanych informacji powinno przedstawić także państwo, na którego terytorium ma być realizowana operacja. Niemniej jednak zawsze należy przeprowadzić rekonesans (serię rekonesansów) w rejonie działania, w czasie których aktualizuje się posiadane informacje oraz dokonuje się niezbędnych ustaleń z przedstawicielami administracji rządowej i samorządowej w zakresie pobytu własnych wojsk, ich lokalizacji i zasad korzystania z przydzielonych obiektów.

Korzystną cechą przygotowania operacji w terenie zabudowanym jest lokalizacja w mieście węzłów komunikacyjnych, począwszy do lotnisk

⁷⁴ Por. *Regulamin działań Wojsk Lądowych*, s.173 – 182, Warszawa 2008.

i przygotowanych lądowisk oraz dworców kolejowych, a w razie leżenia w pasie przymorskim portów lub niedalekich portów. Wykorzystanie ich minimalizuje konieczność wykorzystywania własnych środków transportowych wojsk i znacznie upraszcza samo przegrupowanie, zwłaszcza początkowe realizowane w ramach rozbudowy (materiały budowlane elementy wyposażenia itp.).

W zależności od otrzymanych zadań i dokonanych ustaleń z miejscowymi władzami zostaje zminimalizowana konieczność budowania baz wojskowych od podstaw. Bazę można umieścić w przydzielonych obiektach (np. byłych koszarach wojskowych) dokonując inwestycji w niezbędne elementy bezpieczeństwa. Korzyścią jest stała obecność w miejscu wykonywania mandatowych zadań, bliskość elementów administracyjnych oraz możliwość korzystania z elementów infrastruktury miejskiej pod względem zaopatrzeniowo – materiałowym.

4.3 Specyfika prowadzenia poszczególnych rodzajów operacji wsparcia pokoju

Operacje wsparcia pokoju są zasadniczymi operacjami realizowanymi przez (na podstawie) mandatu Organizacji Narodów Zjednoczonych. Są działaniami wielofunkcyjnymi realizowanymi dla utrzymania pokoju i nakłonienia stron konfliktu do przestrzegania pokojowych zachowań w rozwiązywaniu sporów.

Operacje te w swoim zakresie obejmują następujące typy działań (rodzaje):

- zapobieganie konfliktom;
- tworzenie pokoju;
- budowanie pokoju;
- utrzymywanie pokoju;
- wymuszanie pokoju;
- operacje humanitarne⁷⁵.

Przeprowadzanie poszczególnych rodzajów operacji powinno być realizowane przy spełnieniu następujących warunków determinujących pokojowy charakter działań:

⁷⁵ *Regulamin działania Wojsk Lądowych*. s. 16, Warszawa 2008.

- strony konfliktu muszą mieć wolę jego rozwiązania, najlepiej ujętą w jednym dokumencie normującym. Wola taka nie jest wymuszana w operacji wymuszania pokoju;
- strony konfliktu powinny wyrazić zgodę na stacjonowanie i wykonywanie mandatowych zadań przez wielonarodowe siły pokojowe;
- w operacji pokojowej biorą udział państwa dobrowolnie wystawiające swoje kontyngenty wojskowe;
- operacją powinna kierować (politycznie) uznana organizacja międzynarodowa o charakterze światowym (ONZ) lub regionalnym (np. OBWE).

Cechą podkreślającą specyficzny charakter operacji wsparcia pokoju jest skład zgrupowania operacyjnego, w którym obok komponentu wojskowego coraz większą rolę odgrywa komponent cywilny przy udziale organizacji i instytucji pozarządowych i międzynarodowych.

W operacjach wsparcia pokoju wojska mogą wykonywać szereg nietypowych zadań wynikających z mandatu operacji, sytuacji w rejonie konfliktu i opracowanych zasad użycia siła. Poszczególne rodzaje operacji wsparcia pokoju różnią się „podejściem” do realizacji celu jakim jest ustabilizowanie sytuacji i stworzenia ram pokojowego rozwiązania konfliktu.

Zapobieganie konfliktom. Celem jest powstrzymanie eskalacji sporu w konflikt i jego rozprzestrzeniania się na sąsiednie rejony i kraje. Obejmuje szeroki zakres przedsięwzięć, począwszy od inicjatyw dyplomatycznych do prewencyjnego rozmieszczania wojsk włącznie. W ramach zapobiegania konfliktom realizuje się:

- misje dyplomatyczne;
- prewencyjne rozwinięcie sił i środków;
- monitorowanie i obserwacja sytuacji;
- sankcje, embarga;
- ewakuację personelu cywilnego⁷⁶.

⁷⁶ *Regulamin działań Wojsk Lądowych*, s. 260, Warszawa 2008.

Powyższe czynności można realizować jednocześnie. Stanowią one dla stron konfliktu swoiste ostrzeżenie, dając jednocześnie możliwość rozwiązania sporu przy udziale społeczności międzynarodowej.

Tworzenie pokoju. Realizowane jest w sytuacji, gdy spór przerodził się w konflikt. Jego celem jest doprowadzenie do przerwania konfliktu zbrojnego (działań zbrojnych) i osiągnięcie porozumienia pokojowego między zwaśnionymi stronami. Realizowane jest przez stosowanie szerokich działań dyplomatycznych i wywieranie presji dyplomatycznej w postaci izolacji międzynarodowej i sankcji. Komponent wojskowy wykorzystywany jest do monitorowania sytuacji i zapewnienia egzekwowania sankcji.

Budowanie pokoju. Mają na celu utrwalenie warunków pokoju między zwaśnionymi stronami i niedopuszczenie do odnowienia się konfliktu. Realizowane jest w sytuacji podpisania porozumień pokojowych (deklaracji) między zwaśnionymi stronami, w sytuacji gdy strony konfliktu nie są w stanie samodzielnie zapewnić przestrzegania porozumień. Komponent wojskowy udziela niezbędnego wsparcia władzom cywilnym (odbudowanie administracji), rozdzielanie stron, zapewnienia bezpieczeństwa mniejszościom, uciekinierom, stworzenie warunków do stabilizacji sytuacji w regionie.

Utrzymanie pokoju. Celem tych działań jest wprowadzenie w życie postanowień porozumienia pokojowego zawartego przez strony konfliktu. Do zasadniczych zadań komponentu wojskowego należy przede wszystkim rozdzielanie stron konfliktu przez rozmieszczenie wojsk wzdłuż linii rozdzielania, ustanowienie stref neutralnych (zdemilitaryzowanych). Ponadto realizują monitoring sytuacji w regionie i kontrolę zbrojeń (blokowanie przemytu broni i rozbrojeń). Siły pokojowe zapewniają bezpieczeństwo mieszkańcom i stwarzają warunki do powrotu uciekinierów do domu.

Wymuszanie pokoju. Celem operacji jest przerwanie konfliktu zbrojnego. Realizowane jest w sytuacji, gdy strony konfliktu nie są w stanie osiągnąć porozumienia pokojowego, a sam konflikt może dalej przybierać na sile. Istotą użycia kontyngentu wojskowego jest zmuszenie stron konfliktu do zaprzestania walk poprzez ich rozdzielanie, a przez to zmuszenie stron do zawarcia porozumienia.

W przeciwieństwie do innych rodzajów operacji wsparcia pokoju – wymuszanie pokoju – nie wymaga zgody strony konfliktu na przyjęcie sił pokojowych, a siły te są uprawnione do użycia siły dla zapewnienia realizacji swojego mandatu.

Operacje humanitarne. Celem tych działań jest zapewnienie pomocy humanitarnej ludności cywilnej rejonu konfliktu lub rejonu klęski żywiołowej. Realizowane są w sytuacji, gdy władze macierzystego państwa nie są w stanie bądź nie chcą samodzielnie zapewnić pomocy ludności. Wojska uczestniczące w tego typu operacjach realizują zadania związane z zaopatrywaniem ludności w podstawowe środki do życia, organizują pomoc medyczną i ewakuację, zapewniają ochronę organizacjom i podmiotom niosącym pomoc, a w razie potrzeby prowadzą działania ratunkowe i ewakuacyjne.

Tabela 4. 3. 1 Zasadnicze cechy operacji wsparcia pokoju

SYTUACJA	RODZAJ OPERACJI WSPARCIA POKOJU	ZASADNICZE ZADANIA KOMPONENTU WOJSKOWEGO
FAZA PRZED-KONFLIKTOWA	ZAPOBIEGANIE KONFLIKTOM CEL: POWSTRZYMANIE ESKALACJI SPORU W KONFLIKT	✓ WSPARCIE DZIAŁAŃ POLITYCZNYCH ✓ NADZOROWANIE SANKCJI
FAZA KONFLIKTU	TWORZENIE POKOJU CEL: DOPROWADZENIE DO PRZERWANIA KONFLIKTU I OSIĄGNIĘCIA POROZUMIENIA POKOJOWEGO	✓ WSPARCIE DZIAŁAŃ POLITYCZNYCH ✓ NADZOROWANIE SANKCJI ✓ DZIAŁANIA O CHARAKTERZE ROZJEMCZYM
	BUDOWANIE POKOJU CEL: UTRWALENIE POROZUMIEŃ POKOJOWYCH	✓ ROZDZIELENIE ✓ NADZÓR ✓ ROZBROJENIE ✓ ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA ✓ POMOC W ODBUDOWIE ADMINISTRACJI
	BUDOWANIE POKOJU CEL: UTRWALENIE POROZUMIEŃ POKOJOWYCH	✓ ROZDZIELENIE ✓ NADZÓR ✓ ROZBROJENIE ✓ ZAPEWNIENIE BEZPIECZEŃSTWA ✓ POMOC W ODBUDOWIE ADMINISTRACJI
	UTRZYMANIE POKOJU CEL: WPROWADZENIE W ŻYCIĘ POROZUMIEŃ POKOJOWYCH	✓ MONITOROWANIE ✓ ROZDZIELENIE ✓ STREFY BEZPIECZEŃSTWA ✓ ROZBOJENIE
	WYMUSZANIE POKOJU CEL: PRZERWANIE KONFLIKTU	✓ ROZDZIELENIE STRON ✓ STABILIZOWANIE
FAZA KONFLIKTU LUB BEZKONFLIKTOWA	OPERACJE HUMANITARNE CEL: DOSTARCZENIE POMOCY HUMANITARNEJ	✓ ZAOPATRYWANIE ✓ RATOWNICTWO ✓ EWAKUACJA

Źródło: opracowanie własne

Specyficzną cechą prowadzenia operacji pokojowych jest sposób działania wojsk w rejonie wykonywania działań. Determinowany on jest mandatem sił pokojowych oraz otrzymanymi zadaniami.

Sposoby działania w operacjach wsparcia pokoju obejmują:

- obserwacje;
- działania wywiadowcze;
- patrolowanie;
- ochronę;
- kontrolę obszaru;
- samoobronę;
- działania antyterrorystyczne;
- sprawdzanie przepływu ludności.

Działania te mają na celu zbieranie wiarygodnych informacji o sytuacji, zapewnienie bezpieczeństwa siłom mandatowym, przeciwdziałanie możliwym działaniom zbrojnym ugrupowań paramilitarnych, identyfikację sił destabilizujących sytuację, ochrona ważnych obiektów i instytucja administracyjnych i publiczno – użytkowych, ochronę stref rozdzielania, zapewnienia bezpieczeństwa ludności cywilnej, zwłaszcza mniejszością i uciekinierom, obezwładnienie sił destabilizujących oraz pomoc w odszukaniu i ujęciu zbrodniarzy wojennych.

Cecha operacji wsparcia pokoju jest dążenie do odbudowy sprawnie działającego aparatu państwowego, dającego rękojmię przestrzegania porozumień pokojowych w przyszłości oraz stworzenie warunków do odbudowy kraju (regionu konfliktu). Realizowane to jest przy wybitnej pomocy specjalistów cywilnych działających przy organizacjach międzynarodowych (ich misjach w rejonach konfliktu), a także przy pomocy wyspecjalizowanych komórek współpracy cywilno – wojskowej, które oprócz zadań związanych z nawiązaniem współpracy ze środowiskiem cywilnym, aktywnie je wspierają.

4.4 Kształtowanie sytuacji w rejonie działań po zakończeniu operacji

Zasadniczym celem operacji wsparcia pokoju jest deeskalacja sytuacji konfliktowej, stworzenie ram pokojowego rozwiązania sporu, a tym samym warunków wejścia w życie i utrzymania porozumień pokojowych.

Operację uznaje się za zakończoną (sukcesem lub porażką), gdy wojska w niej uczestniczące powrócą do miejsc stałej dyslokacji i odtworzą zdolność bojową. W operacji wsparcia pokoju będzie to oznaczało powrót do macierzystych krajów i rozformowanie kontyngentów zadaniowych.

Po upadku systemu dwubiegunowego wzrosła ilość konfliktów o głębokich korzeniach zarówno narodowo – wyzwoleniczych, jak i religijnych. Ich cechą charakterystyczną jest długotrwałość i dogłębność przejawów wrogości między zwaśnionymi stronami. Czynniki te znacznie utrudniają osiągnięcie realnego porozumienia pokojowego przed przerodzeniem się sporu w konflikt, gdyż każda ze stron jest przekonana o swoich racjach w stosunku do strony przeciwnej. Powoduje to, iż interweniująca społeczność międzynarodowa musi nastawić się na długotrwałość prowadzenia operacji pokojowej, której zakończenie w dużej mierze zależeć będzie od chęci władz stron konfliktu do pokojowego uregulowania sporu i nastawienia samych społeczeństw. Trwałe porozumienie pokojowe będzie mogło zostać osiągnięte wtedy, gdy realne przyczyny powstania sytuacji konfliktowej (np. mniejszości narodowe, korzystanie ze wspólnych bogactw naturalnych, autonomia) zostaną usunięte, a nie „odłożone na później”. Należy się także liczyć z sytuacją, gdy „najnowszy” konflikt, jego przebieg, doprowadził do powstania zbrodni ludobójstwa i przeciw ludzkości, co generalnie spowoduje narośnięcie antagonizmów i spowoduje konieczność ukarania winnych, którzy w swoich krajach mogą być uważani wręcz za bohaterów.

W takich warunkach, zakończenie operacji, rozumiane jako osiągnięcie jej zasadniczych celów jest niezwykle trudne, a determinantem osiągnięcia celów będą działania polityczne podejmowane przez społeczność międzynarodową i strony konfliktu.

Działania wojskowe koncentrować się będą na stworzeniu odpowiednich warunków do przestrzegania porozumień pokojowych oraz stworzenia podstaw stabilizacji sytuacji. Realizowane czynności będą miały charakter typowo wojskowy jak i policyjno – militarny. Wraz z poprawą sytuacji ilość wojsk w rejonie konfliktu będzie ulegać zmniejszeniu, a odpowiedzialność za stabilizację sytuacji zostanie przekazana miejscowej administracji. W działaniach wojskowych przejawiać się to będzie odchodzeniem od realizacji zadań „w terenie” na rzecz szerszego udziału w odbudowie kraju i realizowaniem doradztwa wojskowego, a w niektórych sytuacjach szkoleniem miejscowych sił bezpieczeństwa (wojskowych i policyjnych).

Formalne zakończenie operacji wsparcia pokoju nie będzie automatycznie oznaczało wycofania wszystkich wojsk z regionu. Zgodnie z wolą polityczną społeczności międzynarodowej i stron konfliktu w dalszym ciągu będą mogły być realizowane programy pomocowe i doradcze (należy przestrzegać zasadę bezstronności).

Zasadniczym zadaniem sił zbrojnych będzie monitorowanie sytuacji, a także kontrolowanie przestrzegania porozumień pokojowych, przepływu broni i uzbrojenia (zakaz może być utrzymany lub wprowadzony na nowo), a przez to utrzymywanie wpływu na kształtowanie sytuacji w rejonie.

Zadanie te będzie realizowane poprzez podkreślanie stałej obecności wojskowej w regionie, zarówno w pobliżu granic jak i w państwach – stronach konfliktu poprzez rozlokowanie tam przedstawicielstw wojskowych i misji obserwacyjnych.

Innym stosowanym sposobem będzie wysyłanie w region pokonfliktowy planowych i doraźnych międzynarodowych inspekcji obserwacyjno – kontrolnych, które na miejscu zgodnie ze sporządzonym planem kontroli realizować będą czynności sprawdzające dotyczące przestrzegania zawartego porozumienia pokojowego. Dotyczyć one głównie będą kontrolę uzbrojenia i rozmieszczenia wojsk. stanu ilościowego wojsk, zapewnienie bezpieczeństwa i dostępu do pomocy humanitarnej dla miejscowej ludności.

Raporty sporządzane przez stałe przedstawicielstwa w rejonie konfliktu, jak i przez doraźne inspekcje przedstawiane będą organizacji, na podstawie której mandatu realizowano operację wsparcia pokoju. Dokumenty te stanowić będą

podstawę do uznania sytuacji w regionie za stabilną lub do podjęcia kolejnych kroków mających na celu przywrócenie pokoju.

Niniejszy rozdział implikuje następujące wnioski:

- specyficzną cechą prowadzenia operacji reagowania kryzysowego i udziału w nich sił zbrojnych RP jest ich międzynarodowy charakter. Wpływa to bezpośrednio na sposób prowadzenia działań oraz sposób przygotowania wojsk do udziału w takiej operacji. Przygotowanie musi uwzględniać aspekty prawne wynikające nie tylko z międzynarodowych praw konfliktów zbrojnych ale także z prawa państwa – gospodarza i praw lokalnych w rejonach przebywania wojsk;
- przygotowanie wojsk do udziału w operacjach wsparcia pokoju musi uwzględniać także bojowe elementy takich działań związanych z koniecznością rozdzielania stron, w sytuacji, gdy jedna ze stron nie chce przystąpić do porozumień pokojowych (operacje wymuszania pokoju). Udział w działaniach o takim charakterze wymagać będzie specjalistycznego przygotowania i wyposażenia wojsk;
- specyfiką udziału w operacji wsparcia pokoju jest ponoszenie odpowiedzialności za stosunkowo rozległy teren względem wojsk biorących udział w operacji. Dla właściwego toku zbierania informacji i ochrony wojsk oraz wykonywanie zadań mandatowych niezbędne jest wyposażenie kontyngentów w śmigłowce (transportowe, rozpoznawcze i wsparcia), w ilości umożliwiającej działanie na kilku kierunkach (w zależności od sytuacji i specyfiki zadań). Zdawanie się w tej kwestii „tylko” na wsparcie sojusznicze znacznie ogranicza swobodę działania i tym samym wpływa na bezpieczeństwo wojsk

ZAKOŃCZENIE

Przedstawiony materiał badawczy stanowi efekt dociekań naukowych inspirowanych przeobrażeniami w teorii walki zbrojnej wynikającymi z przynależności do Sojuszu i związaną z tym koniecznością uwzględnienia przyjmowanych tam rozwiązań a zwłaszcza prowadzenia operacji reagowania kryzysowego. Zaprezentowane wyniki badań są kolejnym etapem w drodze do naukowego opracowania złożonej problematyki działań prowadzonych w terenie zabudowanym przez zgrupowania wojsk lądowych prowadzących różnego rodzaju operacje reagowania kryzysowego. Specyfika zarówno poszczególnych rodzajów operacji jak i terenu ich ewentualnego prowadzenia sprawia, że ten obszar badawczy jest nader interesujący zarówno z teoretycznego jak i pragmatycznego punktu widzenia. Dostrzegając ów obszar zespół autorski określił cele badań, a zastosowane procedury badawcze potwierdziły ich trafność, a co najważniejsze - umożliwiły ich osiągnięcie.

W badaniach szczególny nacisk położono na określenie form i metod prowadzenia operacji przez zgrupowania zadaniowe wojsk lądowych które prowadzić będą działania w otoczeniu terenu zabudowanego, a zatem bez możliwości bezpośredniego ich wsparcia lub osłony ze strony sił działających na zewnątrz, zwykle także bez poparcia ze strony miejscowej ludności.

W ocenie zespołu autorskiego przyjęty problem badawczy brzmieniu: *Jak wykorzystać walory terenu zabudowanego, aby osiągnąć cele różnych operacji reagowania kryzysowego przy optymalnym wykorzystaniu dysponowanych sił i środków?*, przy pomocy metod naukowych został rozwiązany, a uzyskane wyniki w znacznej mierze potwierdziły założenia hipotetyczne. W przekonaniu autorów, wyniki badań związane z tym obszarem działań sił zbrojnych stanowią istotny wkład do teorii działań taktycznych w zakresie użycia wojsk w operacjach reagowania kryzysowego w terenie zabudowanym. Istotnym, pragmatycznym efektem badań, jest zaproponowanie sposobów praktycznego wykorzystania walorów terenu zurbanizowanego do prowadzenia poszczególnych rodzajów operacji reagowania kryzysowego. Badania wykazały potrzebę uzupełnienia teorii działań taktycznych

o sposoby działań stosowane przez wojska regularne w terenie zabudowanym w operacjach innych niż wojna .

BIBLIOGRAFIA

1. 16 bdsz, *Prowadzenie działań w terenie zurbanizowanym – poradnik dowódców niższego szczebla*, Kraków 2006.
2. Alexander S.E., *Urban Warfare: US Forces In Future Conflicts*, Military Review, styczeń – luty 2002.
3. Arciszewski S., *Sztuka dowodzenia na zachodzie Europy*, Warszawa 1934.
4. Czupryński A., *Współczesna sztuka operacyjna i jej system pojęć*, Materiały z konferencji naukowej.
5. Dudek K. i inn. *Taktyczne aspekty operacji „Iraqi Freedom [w:] Zeszyty naukowe WSO WL nr 4/2006.*
6. *Encyklopedia Powszechna PWN*, t. IV, Warszawa 1976.
7. *FM – 90 – 10 – 1*, Washington 1993.
8. Góralczyk W., Sawicki S., *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Warszawa 2004.
9. *Handbook for Joint Urban Operations*, Washington 2000.
10. Huzarski M. i inn., *Taktyka ogólna wojsk lądowych*, Warszawa, AON, 1999.
11. Jakubczak R., *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku*, Warszawa 2006.
12. Kamiński A., *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice empirycznej - Metodologia pedagogiki społecznej*, (red.) Woroczyński R., Pilch T. Wrocław 1974.
13. Kamiński S., *Nauka i metoda*, Lublin 1992.
14. Koziej S. i inn., *Teren i taktyka*, Warszawa 1980.
15. Kozub M., *Charakter zagrożeń oraz konfliktów zbrojnych w pierwszych dekadach XXI wieku [w:] Myśl wojskowa*, nr 1/2006.
16. Kręcik J., Wołęjski J., *Podstawy dowodzenia*, Warszawa 2007.
17. Łoś T., – Nowak (red.), *Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota, mechanizmy działania, zasięg*, Wrocław 2004.

18. Middeldorf E., *Taktyka w kampanii rosyjskiej*, Warszawa 1961.
19. Motacki K., *Zwiększenie zdolności bojowej pododdziałów zmechanizowanych*, [w:] *Myśl wojskowa* nr 4/2006.
20. National Defense Research Institute, *People Make The City, Executive Summary*.
21. Panek B., *Operacje reagowania kryzysowego* [w:] *Bellona*, nr 3/2007.
22. Panek B., *Operacje reagowania kryzysowego* [w:] *Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2007.
23. Panek B., *Operacje reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2007.
24. Piątek Z., *Nowe elementy systemu reagowania kryzysowego NATO* [w:] *Podział odpowiedzialności za bezpieczeństwo Europy pomiędzy NATO i Unię Europejską. Materiały z sympozjum*, AON, Warszawa 2006.
25. Pilch T., *Metodologia pedagogicznych badań środowiskowych*, Wrocław 1989.
26. Polak A., *Współczesna operacja i jej przyszły wymiar*, Materiały z konferencji naukowej, Warszawa 2007.
27. Posobiec J., (red.), *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki wojsk lądowych. Materiały z konferencji naukowej*, Warszawa 2007.
28. Przyborowska – Klimczak A., *Prawo międzynarodowe publiczne. Wybór dokumentów*, Lublin 2005.
29. *Regulamin działań Wojsk Lądowych*, Warszawa 2008.
30. *Słownik z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002.
31. Sobolewski G., *Działania zgrupowań wojsk lądowych w terenie zabudowanym. Rozprawa habilitacyjna* [w:] *Zeszyty Naukowe AON - dodatek*, Warszawa 2008.
32. Stum S., *Dostosować zdolności do zobowiązań* [w:] *Przegląd NATO*, nr wiosna 2005.
33. W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Warszawa 2004.
34. Wągrowska M. (red.), *Polska – NATO. Traktaty, gwarancje, zobowiązania*, Warszawa 1999.

35. www.globalsecurity.org/military/library/report/1999/99-16/chap4.htm
36. www.nato.int/docu/review/2005/issue/polish/military/html
37. Zaborowski Z., *Wstęp do metodologii badań pedagogicznych*, Wrocław 1973.

SPIS RYSUNKÓW

Rys. 2. 1. 1 Problemy wielowymiarowości walki w terenie zabudowanym	20
Rys. 2. 1. 2 Istota rejonu kluczowego w obronie	23
Rys. 2. 2. 1 Strefa martwa pola obserwacji i prowadzenia ognia przez czołgi w terenie zabudowanym	29
Rys. 2. 2. 2 Zasady stosowania EDKD w terenie zabudowanym	34
Rys. 2. 2. 3 Wykorzystywanie nowych technologii w procesie zdobywania danych	37
Rys. 3. 3. 1 Formy operacji reagowania kryzysowego	54
Rys. 3. 3. 2 Podział działań wsparcia akcji zwalczania skutków klęski żywiołowej	56
Rys. 3. 3. 3 Zakres operacji wsparcia władz cywilnych	57
Rys. 3. 3. 4 Zakres działań w ramach wymuszania siłą sankcji i embarga	58
Rys. 4. 1. 1 Zarys modelu podejmowania decyzji o przeprowadzeniu operacji pokojowej (wsparcia pokoju)	62
Rys. 4. 1. 2 Zarys modelu podejmowania decyzji o udziale / przeprowadzeniu operacji pokojowej przez Unię Europejską	64
Rys. 4. 2. 1 Podział działań taktycznych	66
Rys. 4. 2. 2 Fazy prowadzenia operacji. zasadnicze czynności przygotowania operacji	67

SPIS TABEL

Tabela 2. 1. 1	Możliwości prowadzenia ognia w terenie zabudowanym.....	21
Tabela 4. 3. 1	Zasadnicze cechy operacji wsparcia pokoju.....	75

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

WYWIAD EKSPERCKI

OPERACJE REAGOWANIA KRYZYSOWEGO W TERENIE ZABUDOWANYM

WARSZAWA 2009

Zmiany zachodzące w środowisku bezpieczeństwa, jak również niewielkie prawdopodobieństwo wojny konwencjonalnej na dużą skalę przeciwko państwom Sojuszu w dającej się przewidzieć przyszłości, nie wykluczają powstania zagrożeń, których skala oraz charakter wymagać będą ingerencji sił Sojuszu prowadzonej poza art. V Traktatu Waszyngtońskiego. Bezpieczeństwo Sojuszu zależy bowiem od wielu różnorodnych i często trudnych do przewidzenia militarnych i pozamilitarnych zagrożeń, obejmujących swym zasięgiem zarówno wewnętrzny, jak i zewnętrzny wymiar euroatlantyckiej przestrzeni. Niektóre państwa położone w pobliżu „granic” NATO doświadczają poważnych trudności gospodarczych, społecznych i politycznych. Rywalizacja etniczna i religijna, spory terytorialne, niewłaściwe próby transformacji ustrojowej, łamanie praw człowieka czy postępujący rozpad państw mogą prowadzić do lokalnej lub regionalnej niestabilności. Wynikające z niej napięcia determinują szeroki zakres konfliktów, które mogą rzutować na stabilność euroatlantycka. Zapewnienie owej stabilności wymaga często prowadzenia operacji reagowania kryzysowego.

Zdecydowana większość zaistniałych sytuacji kryzysowych ma swoje miejsce w środowisku zabudowanym. Klasycznie pojmowane starcia zbrojne, będące konfrontacją wielkich sił na otwartych przestrzeniach stają się archaizmem, ustępując miejsca starciom które można zdefiniować jako asymetryczne, prowadzone w terenach zabudowanych. Zagrożenia asymetryczne wymuszają konieczność wypracowania sposobów skutecznego im przeciwdziałania, w tym przy użyciu sił zbrojnych, będącym podstawowym narzędziem rozwiązywania sytuacji kryzysowych.

Niebagatelną rolę pełni więc określenie wpływu terenu zabudowanego na osiągnięcie celów operacji reagowania kryzysowego w tym środowisku wykonywania zadań przez siły zbrojne.

Można przypuszczać, że w terenie zabudowanym mogą być prowadzone następujące operacje reagowania kryzysowego:

- operacje wsparcia pokoju,
- wsparcie operacji humanitarnych,
- wsparcie akcji zwalczania skutków klęski żywiołowej,
- akcje poszukiwawczo – ratownicze,

- wsparcie operacji ewakuacji osób cywilnych,
- operacje wycofania,
- operacje wsparcia władz cywilnych,
- wymuszanie siłą sankcji i embarga.

Przygotowanie każdego z powyższych rodzajów operacji wymagać będzie sprecyzowania jej celu oraz dobrania takich sposobów do jego osiągnięcia, które będą między innymi uwzględniać właściwości terenu zabudowanego, w którym owe działania będą prowadzone. Znajomość i wykorzystanie tych walorów może zwiększyć skuteczność i ekonomiczność prowadzonych działań i doprowadzić do szybszego osiągnięcia ich celów.

Przyczyną podjęcia badań, których efektem jest niniejsza praca była potrzeba wzbogacenia wiedzy o właściwościach operacji reagowania kryzysowego prowadzonych w obszarach zabudowanych oraz wskazanie sposobów wykorzystania walorów terenu zabudowanego w osiąganiu celów różnych operacji reagowania kryzysowego.

W odniesieniu do tak zdefiniowanego obszaru badań, proszę Panów o wyrażenie swoich opinii dotyczących następujących kwestii – problemów wyrażonych w postaci pytań:

5. *Jakie rodzaje operacji prowadzone będą w terenie zabudowanym oraz w czym tkwi ich istota i jaki może być ich cel?*
6. *Jak przygotować i prowadzić poszczególne rodzaje operacji w terenie zabudowanym?*
7. *Jakie cechy terenu zabudowanego ułatwiają, a które utrudniają prowadzenie wszelkich działań militarnych (z wykorzystaniem wojsk)?*

DZIĘKUJĘ

SPRAWOZDANIE Z BADANIA OPINII EKSPERTÓW

I. Temat badań: Operacje reagowania kryzysowego w terenie zabudowanym.

II. Metody badawcze: Metoda ocen ekspertów.

III. Cel badań: Uzyskanie opinii doświadczonych oficerów o najważniejszych problemach związanych z obszarem badań nakreślonym w temacie pracy.

IV. Czas badań: czerwiec 2009 – grudzień 2009.

V. Opis przebiegu badań:

Badanie przeprowadzono metodą ocen ekspertów i objęto nim 17 (siedemnastu) oficerów reprezentujących:

Wydział Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej:

- Profesor AON - 2,
- Adiunkt ZTWL - 1,

Wydział Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej:

- Adjunkt - 1,

Przedstawiciele Dowództwa Wojsk Lądowych:

- Starszy specjalista – 3,
- Specjalista – 2.

Przedstawiciele dowództw oddziałów: 12 BZ, 10 BK Panc i 17 BZ (razem 8 oficerów).

Badania prowadzone były w oparciu o kwestionariusz zawierający trzy pytania wymagające wyrażenia osobistych poglądów ekspertów.

1. Jakie rodzaje operacji prowadzone będą w terenie zabudowanym oraz w czym tkwi ich istota i jaki może być ich cel?

Należy sądzić, że w terenie zabudowanym będą prowadzone następujące rodzaje operacji reagowania kryzysowego:

- Operacje wsparcia pokoju;
- Wsparcie operacji humanitarnych;
- Wsparcie akcji zwalczania skutków klęski żywiołowej;
- Akcje poszukiwawczo – ratownicze;
- Wsparcie operacji ewakuacji osób cywilnych;
- Operacje wycofania;
- Operacje wsparcia władz cywilnych;
- Wymuszanie siłą sankcji i embarga.

Powyższe stwierdzenie znajduje swoje potwierdzenie w fakcie, iż zgodnie z przewidywaniami naukowców w połowie naszego stulecia środowisko miejskie będzie stanowić około 75 % powierzchni mieszkalnej ludności. Wpływa na to przyspieszony rozwój gospodarczy, powodujący ciągle zanikanie obszarów otwartych. Zmianie ulegać będzie nie tylko rozmiar ale również charakter zabudowy.

Ponadto wszelkiego rodzaju zagrożenia umiejscowione będą w terenach zabudowanych, wiąże się to nie tylko z faktem zamieszkiwania ich przez ludność ale również z faktem, iż w odniesieniu do zagrożeń asymetrycznych, jest to dla przeciwnika środowisko przyjazne, umożliwiające osiągnięcie zakładanych celów przy zniwelowaniu występujących dysproporcji sił.

Celem powyższych operacji może być wzmacnianie bezpieczeństwa i pokoju międzynarodowego oraz łagodzenie kryzysów i napięć w sposób skoordynowany i zgrany czasowo, w sytuacjach kiedy kryzysy mogą zagrażać bezpieczeństwu krajów NATO jak i stabilności na „peryferiach” Sojuszu.

Istota operacji reagowania kryzysowego zaś, wyraża się w zapewnieniu wymaganej w danej sytuacji gotowości oraz wsparcia działań mających na celu

zapobieganie kryzysom i konfliktom jak również zarządzanie w sytuacjach kryzysowych w całym zakresie operacji spoza artykułu 5 Traktatu Waszyngtońskiego.

2. *Jak przygotować i prowadzić poszczególne rodzaje operacji w terenie zabudowanym?*

Teren zabudowany jest niezwykle skomplikowanym środowiskiem szeroko pojętych działań militarnych. Jest amalgamatem ogromnej ilości obiektów oraz występujących zjawisk. Wpływa to bezpośrednio na prowadzenie poszczególnych typów operacji reagowania kryzysowego. Podstawowym, oprócz specyfiki terenu czynnikiem wpływającym na prowadzenie operacji jest charakter oraz skład strony przeciwnej.

Podłożem większości konfliktów będą problemy ekonomiczne (surowce, rynki, technologie, zyski) oraz etniczne, kulturowe oraz religijne, gwałtownie będzie wzrastać użycie sił zbrojnych i stosowanych środków walki oraz operacji (symetrycznych i asymetrycznych). Zmieniają się też warunki prowadzenia działań (wojenne i inne niż wojna) oraz ich rodzaje (defensywne i ofensywne). Konflikty o charakterze wojennym i innym niż wojna będą z reguły operacjami połączonymi w wymiarach: narodowo – międzynarodowym, cywilno – wojskowym, bojowo – niebojowym oraz rodzajów sił zbrojnych a podstawowym wyznacznikiem konfliktu będzie poziom rozwoju technologicznego i zasobność ekonomiczna stron.

Prawdopodobnie w operacjach reagowania kryzysowego najbliższych lat wzrośnie rola działań przygotowawczych w okresie pokoju na rzecz osiągnięcia celów końcowych. Wzrośnie oddziaływanie na newralgiczne elementy systemów kierowniczych a maleć na elementy bojowe. Działania militarne będą coraz częściej służyć wykorzystywaniu szans a nie przeciwdziałali zagrożeniom. Dowodzenie wojskami będzie zastępowane kierowaniem walką zbrojną. Zwiększy się rola integracji działań wojskowych z cywilnymi oraz nastąpi dalszy rozwój technologiczny sprzętu używanego do działań bojowych oraz do działań w innych obszarach takich jak walka sieciocentryczna czy broń inteligentna.

W ramach przygotowania do prowadzenia operacji tworzone będą zgrupowania operacyjne. Cechą charakterystyczną operacji reagowania kryzysowego będzie również ich wielonarodowość. Części składowe zgrupowania pochodzić mogą z różnych kontynentów co w zasadzie uniemożliwia stworzenie zgrupowania w jednym określonym miejscu przed rozpoczęciem działania (byłoby to także mało efektywne). Zgrupowanie wojskowe tworzone będzie w macierzystych krajach, tam będzie zgrywane i stamtąd nastąpi przegrupowywanie do rejonu prowadzenia operacji. Istotne przy tworzeniu zgrupowania operacyjnego będzie zgranie poszczególnych dowództw, zwłaszcza tych występujących w składzie wielonarodowym. Realizowane będzie zgodnie z wcześniej opracowanym w ramach planowania harmonogramem w ramach ćwiczeń dowódczo – sztabowych i treningów w etatowym składzie w stosunku do zadań realizowanych w ramach operacji pokojowej. Kontyngenty narodowe zdolność do działania osiągać będą w macierzystych krajach, co podsumowane będzie nadaniem odpowiednich certyfikatów. Istotną sprawą będzie weryfikacja i uaktualnienie stałych procedur operacyjnych i odpowiednie wyposażenie dowództw i wojsk w środki zabezpieczające funkcjonowanie systemu dowodzenia (parametry, zakres pracy itp.).

Wysiłek związany z przygotowaniem i szkoleniem wojsk winien być poświęcony trzem zasadniczym składnikom:

- walce;
- stabilizacji;
- wsparciu.

Udział wojsk w operacjach reagowania kryzysowego winien być traktowany jak każde, inne zadanie sił zbrojnych. Przygotowanie do realizacji tego typu zadań powinno opierać się na wykorzystaniu efektu bieżącego szkolenia wojsk.

Szkolenie związane z udziałem w konkretnej operacji winno być ukierunkowane przede wszystkim na specyfikę środowiska, klimatu, kultury oraz zwyczajów występujących w obszarze przyszłych działań.

Działania wojskowe koncentrować się będą na stworzeniu odpowiednich warunków do przestrzegania porozumień pokojowych oraz stworzenia podstaw stabilizacji sytuacji. Realizowane czynności będą miały charakter typowo wojskowy

jak i policyjno – militarny. Wraz z poprawą sytuacji ilość wojsk w rejonie konfliktu będzie ulegać zmniejszeniu, a odpowiedzialność za stabilizację sytuacji zostanie przekazana miejscowej administracji. W działaniach wojskowych przejawiać się to będzie odchodzeniem od realizacji zadań „w terenie” na rzecz szerszego udziału w odbudowie kraju i realizowaniem doradztwa wojskowego, a w niektórych sytuacjach szkoleniem miejscowych sił bezpieczeństwa (wojskowych i policyjnych).

3. *Jakie cechy terenu zabudowanego ułatwiają, a które utrudniają prowadzenie wszelkich działań militarnych (z wykorzystaniem wojsk)?*

Teren zabudowany, jako specyficzne środowisko prowadzenia walki może sprzyjać działaniu wojsk oraz je ograniczać. Do cech ułatwiających działanie wojsk można zaliczyć:

- możliwość skutecznego ukrycia i maskowania wojsk,
- teren zabudowany znacznie bardziej sprzyja prowadzeniu działań defensywnych niż ofensywnych,
- strona bardziej zaawansowana technologicznie może z powodzeniem stosować posiadane systemy rozpoznawcze w celu uzyskiwania informacji o przeciwniku, najlepiej w czasie rzeczywistym,
- podczas działań, zabudowa stanowi naturalne ukrycie dla walczących wojsk,
- inicjatywa i pomysłowość walczących sił będzie kluczowym czynnikiem warunkującym skuteczność działań.

Z kolei rozpatrując aspekty dotyczące trudności prowadzenia działań militarnych w terenach zabudowanych, na samym wstępie należy zaznaczyć, iż sprzyjają one niwelowaniu różnicy potencjałów walczących stron. Siły o mniejszym potencjale, wciągając silniejszego przeciwnika w walkę w terenie zabudowanym są w stanie uzyskać taki stosunek sił, który umożliwi znaczne ograniczenie poczynąń strony o przeważającym potencjale, mogące w konsekwencji doprowadzić do rozstrzygnięcia walki na korzyść słabszego. Ponadto jako trudności można postrzegać:

- każdorazowo warunki prowadzenia działań będą inne,
- zwiększoną wrażliwość pojazdów na ataki z bliskiej odległości,
- wysokie zużycie amunicji oraz innych środków bojowych,
- obecność ludności cywilnej,
- konieczność angażowania dużej ilości sił,
- niskie tempo natarcia,
- wyczerpujący charakter starć ulicznych (w aspekcie fizycznym i psychicznym),
- konieczność częstego luzowania sił,
- ograniczone warunki obserwacji i prowadzenia ognia,
- obniżone możliwości manewru,
- konieczność spieszenia sił i ograniczona możliwość wykorzystania przewagi technologicznej,
- konieczność prowadzenia walki na trzech poziomach (powierzchniowym, podpowierzchniowym i ponadpowierzchniowym).

Oprócz tego znaczną trudnością będzie zagrożenie powstania strat wskutek bratobójczego ognia, co może bezpośrednio wpływać na morale i stan psychiczny walczących sił.

